

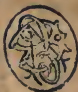
P. VIRGILII MARONIS BVCOLICA,

P. RAMI ELOQVENTIAE *& philoſophiæ profeſſoris Regij prælectionibus expoſita: quibus poëtæ vita præpoſita eſt.*

AD
CAROLVM LOTHARINGVM
CARDINALEM.

PARISIIS,

Apud Andream wechelum, ſub Pegaſo, in vico Bellouaco, *Anno Salutis* 1555.

P. VIRGILII MARONIS VITA, A PETRO RAMO EX variis authoribus deſcripta.

AD CAROLVM LOTHARINGVM CARDINALEM.

VBLII Virgilij Maronis opera (Mecœnas) bonis & diſcēdi cupidis adoleſcentibus chariſsima debent eſſe, & ad imitandū imprimis propoſita. Itaque tantum poëtam à tam multis támque eruditis hominibus certatim explicatū, diligentia quoque noſtra explicandum putaui. Et ſicut in tanto interpretum numero recentiores, noui ſemper aliquid afferre conati ſunt: ſic ego poſt illos pro mea etiam mediocritate certè clariorem & illuſtriorem rerum intelligentiam efficere tentaui, nonnullis partim reiectis quæ minus idonea, partim additis quæ magis apta propriáque viderentur: omnibus autem modo & ratione paulò euidentiore traditis, vt ſententiarū notitia pueris facilior eſſet, & via plenior ad Virgilij virtutes cognoſcendum & amandum. Et quidē quò gratius initiū lętiúſque faciamus, vnde potius meliúſve quàm ab authoris vita auſpicemur? Sic enim virtutum cauſſa

perſpecta, fructus earum laudéſque pleniùs & vberiùs intelligentur. Naturam igitur primùm, deinde doctrinam, tum mores, postremò ex iis authoritatem conſecutam perſpiciamus. In natura, patriam, parentes, totúmque animi & corporis habitum videamus. Patria, vicus obſcurus fuit, Andes nomine, prope Mantuam, vnde Andinus vates à Silio, & Andiades muſæ à quibuſdam nominatæ: nunc verò Pictole dicitur: ne quis loci nobilitatem, ingeniorum nobilium perpetuã matrem exiſtimet eſſe, nec propterea deſperet, ſi loco ignobili & obſcuro natus ſit. Rectę nanque, vt apud Ciceronem eſt, Themiſtoclem ferunt Seryphio cuidam in iurgio reſpondiſſe, cùm ille dixiſſet, non eum ſua, ſed patrię gloria ſplendorem aſſecutum. Nec hercle, inquit, ſi ego Seryphius eſſem, ignobilis eſſem, nec ſi tu Athenienſis eſſes, clarus vnquam fuiſſes. Parentes, patriâ etiam obſcuriores fuere. Maronem patrem quidam figulum, plures Magi cuiuſdam viatoris initio mercenarium, mox ob induſtriam, generum fuiſſe tradiderunt: quem cùm agriculturæ reíque ruſticæ & gregibus præfeciſſet ſocer, ſyluis coëmũdis, & apibus curãdis peculiolum amplificauit. Mater Maia nomine. Maro diu vixit, & tandem cæcus fuit, mater tamen viro videtur ſuperſtes fuiſſe, & alteri viro nupſiſſe, ex eóque Proculum (de quo Donatus) Virgilij fratrem genuiſſe: niſi fortè vidua iam Maroni nupſerit. Quicquid ſit, ſatis conſtat Virgilij genus patriâ obſcurius & ignobilius fuiſſe: vt tantò magis miremur ignobilis, & patriæ & generis tam nobilem partum extitiſſe, & quas vulgus magnorũ hominum, & excellentium: cauſſas præcipuas putat, cauſſas ſæpe nullas eſſe, verámque hominis nobilitatem, virtute cùm corporis tum animi conſtare, à fortuna vel loci vel generis nihil admodum pendêre. De animi natura nominatim nihil traditur, ſed tamen & doctrinam, & mores, & ex iis ſplendorem, præſagia tum per ſomnium matri, tum nato infanti, tum puerperii religioni diuinitus oblata ampliſsimè demonſtrarunt. Maia prægnans

gnans somniauit se enixam laureum ramum, quem cõtacta terra confestim cerneret coaluisse & excreuisse ilico in speciem maturę arboris, refertæ variis floribus, ac fructibus: id enim sine dubio Apollinei & Phœbei partus, id est doctrinæ ostentum fuit: *sua* siquidem (vt noster hic poëta cecinit) *laurea Phœbo:* & rursus,

-Phœbo sua semper apud me
Munera sunt lauri-

Sequenti somnium illud die, Maia cum marito rus propinquum petens, ex itinere diuertit, atque in subiecta fossa partu leuata est, Cneo Pompeio Magno, & Marco Licinio Crasso primùm Consulibus, quibus Cicero designatus Aedilis Verrem accusauit: quo tẽpore ferunt infantem, vt est editus, non vagisse, sed adeò miti vultu fuisse, vt haud dubiam spem prosperioris genituræ iam tum indicaret: imò verò mitissimos & æquissimos animi mores ostenderet. Tertium religionis præsagium longè nobilissimum fuit, & futuræ authoritatis & gloriæ certissimum indicium. Siquidem virga populea pro more regionis in puerperiis eodem statim loco depacta, ita breui coaluit, vt multò antè satas populos adęquarit: eáque arbor Virgilij ex eo dicta, atque consecrata est, summa fœtarum religione suscipientium ibi, & soluentiũ vota: & Maroni nomen Virgilius inde fuit, vt Caluus illo versu indicat:

Et vates, cui virga dedit memorabile nomen,

Alij tamen Virgilium à virginitate deriuant, vnde & parthenias dictus est: alii Vergiliũ à Vergiliis, quas Pleiadas Græci vocant: alii gemino ll; Virgilliũ nominant. Ergo & laureus ramus, & mitis vultus, & procera populus doctrinam & mores & gloriam naturalibus signis demonstrarunt. Corporis verò statura grãdis fuit, aquilinus color et subfuscus, valetudo varia, stomachus debilis, caput infirmum et fluxioni sanguinis obnoxium: appetitus cibi viníque minimus: quæ tamẽ corporis difficultates ac molestiæ animum bene natum nequaquã retardarunt, sed eius virtutes excellentiores approba-

tunt. Atque hæc adhuc in natura memorantur, patria, parentes,animi corporísque naturalis habitus, quibus tanquam fundamentis præclarè positis, virtutum ab iis orti fructus faciliùs cernentur:studia itaque iam videamus. Ad decimum septimum annũ Cremonæ eruditus est,& Poëticã primis illis annis cõplexus est:extat enim eius adhuc pueri distichon in Balistam ludi magistrum, ob infamiam latrociniorum coopertum lapidibus:

Monte sub hoc lapidum tegitur Balista sepultus,
Nocte diéque tuum carpe viator iter.

Deinde opuscula quædam conscripsit. Culicem certè cùm esset annorum quindecim dicitur edidisse:cuius argumentũ eiusmodi est: Pastor fatigatus æstu cùm sub arbore obdormisset,et serpens ad illum proreperet è palude,culex prouolauit, atque inter duo tempora aculeũ pastori infixit. At ille excitatus continuò culicem contriuit,et conspectum serpentẽ interemit, ac sepulchrum hoc inscripto disticho fecit:

Parue culex,pecorum custos tibi tale merenti
Funeris officium vitæ pro munere reddit.

Paulò tamen secus hoc distichon in opusculo ipso legitur. Puerilis igitur ætas in eiusmodi studiis traducta est.Decimoseptimo anno virilem togam sumpsit,illis ipsis Consulibus iterum, quibus natus erat:accidítque vt eo die Lucretius poëta decederet. Mediolanum deinde et Neapolim ad maiores et celebriores scholas profectus, literis Græcis et Latinis summã operam dedit. Doctores eius Orbilius et Scribonius nominantur. Quantum verò profecerit in Grãmaticis et Rhetoricis, declarãt in eius operibus orationis puritas et ornatus: quin de actione nominatim ita Donatus: Pronunciauit (ait) maxima cum suauitate et miris lenociniis. Seneca tradidit Iulium Montanũ poëtam solitũ dicere, vi ablaturum se quædam Virgilio,si et vocẽ posset et os et hypocrisin.Eosdem enim versus eo pronunciante bene sonare,sine illo inarescere quasi mutos.Quod postea Martialis in suorum librorum furem vsurpauit:

Quem recitas, meus est(o Fidentine)libellus:
Sed malè cùm recitas incipit esse tuus.

Causam tamen duntaxat vnam egit: & Melissus ait Virgilium sermone tardissimum, & prope indocto similem fuisse: quod tamen ad summam hominis modestiam(de qua postea)referendum est,nō ad vllam ignorantiam: vel natura potius ab agendis caussis ad poëticam reuocatus est.Rectè nanque Horatius,

Naturam expellas furca,tamen vsque recurret.

Et Ouidius de re consimili quarto Tristium:

Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos,
Et quod tentabam scribere,versus erat.

Maius in mathematicis & physicis eius studium fuit: In astrologia maximè,quod secūdo Georgico testatum est illis versibus,

Me verò primùm dulces ante omnia musæ,
(Quarum sacra fero ingenti perculsus amore)
Accipiant,cælíque vias & sydera monstrent:
Defectus solis varios, lunæque labores:
Vnde tremor terris,qua vi maria alta tumescant
Obicibus ruptis,rursusque in seipsa residant:
Quid tantum Oceano properent se tingere soles
Hyberni,vel quæ tardis mora noctibus obstet.

Sed & philosophiæ nulla non modò pars,sed ne secta quidem ab eo videtur ignorata. Epicuream à Silone didicit,& ecloga sexta celebrauit:Stoicas item, sed imprimis Academicas sententias variè pro rerū natura adhibuit:sed & medicinæ præcipuam operam nauauit. Atque hæc tam multa tot artium doctrinarúmque studia conformandi poëtæ præcipua adiumenta fuerunt: rectéque Horatius in arte poëtica,

Scribendi rectè,sapere est principium & fons:
Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ:
Verbáque prouisam rem non inuita sequentur.

Excelluit Homerus in Græcia : id non naturâ potiùs assecutus est,quàm magna & recondita variarum rerū doctrinâ,magnáque diligentia & industria:consimilem

in Italia laudem, & quidem consimili caussa Virgilius tulit. Præstat vnus longè cæteris Franciæ nostræ poëtis Fräcici carminis vbertate quadam magnifica veréque Pindarica Petrus Ronsardus: nec præstantiæ suæ fructum putabit vnquam à natura sibi datum potiùs quàm poëtis omnium generum, sed græcis maximè legendis & imitãdis acquisitum. Denique magnus poëta nemo nascitur, sed cognitione rerum vsuque conformatur & absoluitur. Sed pergamus, studiáque Maronis & doctrinã persequamur. Interim Pharsalico prælio (falsò enim Actiacũ hîc Seruius putat) Brutus Cassiúsque, ab Antonio & Octauio victi sunt: victarum partium agri Veteranis diuisi: & quia non sufficerent, Mantuani etiam (tantùm quia vicini essent) eandem calamitatem sunt experti. Virgilius igitur his artibus, quas dixi, informatus, Romam spe recuperandi patrimonij confugit. Primus ad fortunam introitus ex medicina veterinaria fuit, qua sibi in aula Cæsaris magistrum equorum conciliauit, cùm multis & variis morbis equos curaret: nam ille in mercedem singulis diebus panes Virgilio vt vni ex stabulariis dari iussit: Secundus gradus è mathematicis & philosophia fuit ad ampliores opes. Interea siquidem à Crotoniatis pullus miræ pulchritudinis Cæsari dono missus est, qui omnium iudicio spem portendebat virtutis & celeritatis immensę: Hũc cũ aspexisset Maro, magistro stabuli natũ esse ex morbosa equa prędixit, nec viribus valiturum nec celeritate: idque euẽtu approbatũ est: Quod cùm stabuli magister Augusto recitasset, duplicari ipsi in mercedẽ panes iussit. Cùm itẽ ex Hispania Augusto canes dono mitterentur, Virgilius quæ parẽtũ natura fuisset, exposuit, celeritatémque sobolis futuram prædixit: quo cognito, Cæsar panes augeri iussit. Ita Virgilius veterinariæ auxilio primos panes, sed secundos & tertios mathematicæ & philosophicæ doctrinæ studio sibi parauit. Atque hi panes lautiorũ mox epularũ mẽsas ei parauere: Dubitauit enim Cęsar vtrũ Octauij filius esset, an alterius: audierat enĩ

(quod

(quod à Suetonio traditur) Acciam matrem, cùm ad ſolenne Apollinis ſacrum media nocte veniſſet, poſita in templo lectica, dum cæteræ matronæ dormirent, obdormiſſe, draconémque repètè irrepſiſſe ad eam, paulóque poſt egreſſum, illámque expergefactam, quaſi à concubitu mariti purificaſſe ſe, & ſtatim in corpore eius extitiſſe maculam veluti depicti draconis, nec potuiſſe vnquam eximi: adeò vt mox publicis balneis abſtinuerit. Auguſtum natum menſe decimo, & ob hoc Apollinis filium exiſtimatũ: & cœna δωδεκάθεος id Octauium crediſſe teſtatur: in qua cõuiuæ deorũ dearúmque habitu diſcubuerunt: ipſe pro Apolline ornatus fuit. Cùm igitur Virgilius videretur hominum genus & parentes noſſe, quia equorum & canum genus & parentes noſſet, remotis omnibus arbitris, illum in interiorem partẽ domus vocat, & ſolum rogat, An ſciat quiſnam eſſet, & quam ad fortunandos homines facultatem haberet: Noui, inquit Maro, te Cæſarem eſſe, & fermè ęquam cũ diis immortalibus poteſtatem habere, vt quemuis fortunatum facias. Tum Cæſar: Eo animo ſum, vt ſi verum pro rogatu dixeris, beatum te fœlicémque reddam. Vtinam, ait Maro, interroganti tibi, vera dicere queam. Putant, inquit Cæſar, alij me natum Octauio: quidam ſuſpicantur alio patre me genitum. Maro itaque ſubridens: Si impunè, inquit, ac licenter quæ ſentio, loqui iubes, facilè dicam. affirmat Cæſar iureiurando. nullum eius dictum ęgrè laturum, imò non niſi donatum ab eo diſceſſurum. Tum intentis oculis Cæſarem contuetur & contemplatur, tandémque ait: Faciliùs in cæteris animalibus, Cęſar, qualitates parentum à mathematicis, & philoſophis cognoſci poſſunt: in homine nequaquam poſſunt: ſed de te coniecturam habeo ſimilem veri vt quid exercuerit pater tuus, ſcire poſſim. Attentè expectabat Octauius quidnam diceret. At ille: Quantùm ego rem intelligere poſſum, piſtoris filius es. Obſtupuit Cæſar, & quonam id pacto fieri potuerit, animo voluebat: fortaſſe meminerat quod ab Antonio & Caſſio ho-

ſtibus obiectum eſt(vt ait Suetonius)proauum maternum, Ariciæ piſtrinum exercuiſſe. Interrumpens Virgilius: Audi(inquit)quo pacto id coniicio:Cùm quædã enuntiarim prædixerímque, quæ intelligi ſciríque non niſi ab hominibus eruditiſſimis ſummíſque viris viderentur,princeps orbis iterum atque iterũ panes in mercedem dari iuſsiſti : quod quidem, aut piſtoris, aut nati piſtore officiũ erat.Placuit Cæſari facetia : At deinceps (inquit Cæſar)non à piſtore,ſed à rege magnanimo dona feres:illúmque plurimi fecit & Pollioni commendauit,per quem poſtea Trãſpadanę prouinciæ præfectum agros poëta pręcipuè recuperauit:nec iam Virgilius inter ſtabularios , ſed familiares & amicos Cæſaris habitus eſt. Atque illi tum fuit ætatis annus viceſimus octauus,aut nonus(varia enim hîc eſt Seruij in Bucolicis & Aeneide opinio) quo Virgilius paternis agris reſtitutus multò etiam maioribus auctus , bene de ſe meritis gratiam referre inſtituit. Itaque Octauij imprimis, tum etiã Pollionis & Vari & Galli & Mecœnatis laudes meditari cœpit:res Romanas primò inchoauit , ſed offenſus materia & nominum aſperitate,ad Bucolica ſe contulit, eáque triennio perfecit ad imitationem Theocriti:tãto ſucceſſu, vt in ſcena quoque per cantores crebra pronunciatione recitarentur: Atque cùm Cicero verſus quoſdam audiſſet, & ſtatim acri iudicio intellexiſſet nõ communi vena editos,iuſsit ab initio totam eclogam recitari.quam cùm accuratè pernotaſſet,in fine ait,

-Magnæ ſpes altera Romæ.

Quaſi ipſe linguæ latinæ ſpes prima fuiſſet , & Maro futurus eſſet ſecunda : quæ verba poſteà Aeneidi inſeruit. Sic enim duodecimo libro Aeneidos,

Hic pater Aeneas Romanæ ſtirpis origo,
Et iuxta Aſcanius, magnæ ſpes altera Romæ.

Hoc Donatus affirmat , ſed chronologia repugnat: quatuor enĩ aut quinque annis anteà iam Cicero triũuirali ꝓſcriptione perierat:veriſimilius eſt quod à Cornelio Tacito ſcribitur:tametſi de Bucolicis nominatim id non

id non dicitur. Malo (ait) securum & secretū Virgilii secessum, in quo tamen neque apud diuum Augustū gratia caruit, neque apud populum Romanū notitia. Testes Augusti epistolæ: testis ipse populus, qui auditis in theatro versibus Virgilij, surrexit vniuersus, & fortè præsentem spectantémque Virgilium veneratus est, velut Augustum. Georgica septem annis composita Mecœnati dicauit: quæ dum scriberet, traditur quotidie meditatós manè versus plurimos dictare solitus, ac per totum diem retractando, ad paucissimos redigere: cum nō absurdè diceret, carmen se vrsæ more párere, & lambendo demum effingere. Ea, reuerso ab Actiaca victoria Augusto, atque reficiendarum virium caussa Atellæ commoranti, continuum quatriduum legit, suscipiente Mecœnate legendi vicē, quoties Virgilius interpellaretur vocis offensione. Nouissimè autem Aeneidem aggressus est, argumentum varium ac multiplex est, & quasi amborum Homeri carminū instar: prætereà nominibus ac rebus Græcis latinísque commune, & in quo (quod maximè studebat) Romanæ simul vrbis, & Augusti origo contineretur. Eam soluta prius oratione formatam digestámque, in duodecim libros particulatim componere instituit, vt quidam tradūt: alii putant eum, si diutius vixisset, quatuor & viginti libros, vsque ad Augusti tempora fuisse scripturum, atque alia quidem percursurū, Augusti verò res gestas diligentissimè persecuturum: quippe qui dum scriberet, ne quid impetum moraretur, quædā imperfecta reliquit: alia leuissimis versibus scripsit, quos per iocum pro tigillis & tibicinibus interponi à se dicebat ad sustinendum opus, donec solidæ columnę aduenirēt. In hoc opere secutus est è Græcis Parthemiū, Pisandrū, Apolloniū, & imprimis Homerū: è Latinis Qu. Ennium, Liuium Andronicū, Næuiū, Lucretiū. Aeneidos autem vixdum inchoatæ tāta extitit fama, vt Sextus Propertius non dubitarit sic prædicare:

Cedite Romani scriptores, cedite Graii:
Nescio quid maius nascitur Iliade.

Auguſtus verò cùm iam fortè expeditione Cantabrica abeſſet, & ſupplicibus atque minacibus per iocum literis efflagitaret, vt ſibi de Aeneide(vt ipſius verba ſũt) vel prima carminis hypographa, vel quodlibet colon mitteret,ita reſpõdit Virgilius: De Aenea quidem meo ſi mehercule iam dignum auribus tuis haberem,libẽter mitterem:ſed tanta inchoata res,vt penè vitio mẽtis tantum opus ingreſſus eſſe uidear, cùm præſertim, vt ſcis, alia quoque ſtudia, multòque potiora impertiar. Quibus verbis ſignificauit Virgilius, quantum vigiliarum poſuerit in hoc opere abſoluendo: Cæſari tamen multò pòſt perfecta demum materia, tres omnino libros recitauit,ſecundum,quartum,ſextũ: ſed hunc præcipuè Octauiæ gratia: quæ cùm recitationi intereſſet, ad illos de filio ſuo verſus,

Tu Marcellus eris-

defeciſſe dicitur: atque ægrè recreata,dena ſeſtertia ꝓ ſingulis verſibus Virgilio dari iuſsit. Recitauit pluribus,ſed neque frequenter, & fermè illa, de quibus ambigebat, quò magis hominum iudicium experiretur. Erotem librarium eius & libertum exactę iam ſenectutis tradunt referre ſolitum, quondam in recitando,eum duos dimidiatos verſus compleſſe ex tempore:

Miſenum Aeolidem (adieciſſe) *quo non præſtantior alter:* item huic

Aere ciere viros(ſimili calore iactatum ſubiunxiſſe)*martémque accendere cantu,*

ſtatímque ſibi imperaſſe, vt vtrũque volumini aſcriberet. Atque hæc de ſtudiis eius déque doctrina memorantur, quibus mores bonitatis & virtutis laude nihilo ſunt inferiores:temperantia, patientia, & in ſuo cuique diſtribuẽdo iuſtitia: temperantia nãque & ore & animo tanta fuit,vt Neapoli Parthenias,ἀπὸ τῆς παρθενίας,à virginitate vulgo diceretur: alii tamen putant ſic appellatum,quòd Partheno, id eſt, Neapoli viueret. Iactatum eſt enim eũ conſueuiſſe cũ Plotia Hieria: ſed Aſconius Pædianus affirmat ipſum poſtea maioribus natu narrare ſolitum,

re ſolitum,inuitatum quidem ſe à Varo ad cõmunionẽ mulieris, verũ pertinaciſſimè recuſaſſe. quin ſi quando Romæ(quo rariſſimè conueniebat) viſeretur in publico,ſectantes demonſtrantéſque ſe, ſubterfugere ſolitũ in proximum tectũ, vt maior in virgine pudor optari vix potuerit. Patientiam verò animíque fortitudinẽ, nõ illam quidẽ militarẽ,ſed Philoſophicã & Socraticã magnã habuit:in ferẽdis autem malis,demonſtrauit illud, quòd amiſſis rebus nõ deſperarit. Sed in refellendis cõſtantiã ſequentia demõſtrabunt. Cũ quidã eius amicus, maledicta Cornificij & conuitia in ſe narraret. Quã putas(inquit)eſſe huiuſce maleuolẽtiæ cauſſam? nã neque vnquam Cornificium offendi,& eũ amo:an(inquit ille) Heſiodi ſententiã non meminiſti? vbi ait fabrum fabro, & poëtam poëtæ inuidere:De malis (inquit Virgilius) græcus ille intellexit:nam boni, meliores & eruditores amant:Sed magna cum mea laude & gloria vindictã in manu habeo:maiore enim cura animũ ad virtutem intendã:atque quò elegantior ego fiam, eò vehementiùs inuidia rũpetur. De Batyllo poëta feſtiuius etiã illud, multóque gratius. Cùm enim Virgilius diſtichon illud,

(Nocte pluit tota,redeunt ſpectacula manè:
Diuiſum imperium cum Ioue Cæſar habet)

in Auguſti laudem feciſſet:idque valuis Auguſti ſine authoris nomine affixiſſet,diu quęritãs Auguſtus cuiuſnam hi verſus eſſent,eorum authorem non inueniebat. Batyllus verò quidam poëta mediocris,tacentibus aliis ſibi arrogauit:quamobrem donatus honoratúſque à Cæſare fuit:quod ęquo animo non ferens Virgilius,iiſdem valuis affixit quater hoc principium: (*Sic vos non vobis*:) poſtulabat Auguſtus vt hi verſus complerentur, quod cùm fruſtra aliqui conati eſſent, Virgilius præpoſito hoc diſticho ſic abſoluit,

Hos ego verſiculos feci,tulit alter honores:
Sic vos non vobis nidificatis aues:
Sic vos non vobis vellera fertis oues:
Sic vos non vobis mellificatis apes:

Sic vos non vobis fertis aratra boues.

Quo cognito Batyllus aliquandiu Romæ fabula fuit: Maro autem clarior & illustrior. Ergo vt in ferendis cõtumeliis & iniuriis semper, sic in refellendis interdum magnanimus ac fortis fuit. Sed maximũ illud & longè magnificentissimũ de Filisto. Erat autem Filistus orator & poëta mediocris, Augusto familiaris, multiplici, varióque ingenio, qui omniũ omnia dicta reprehẽdere conabatur: non vt verũ dignosceret (quod Socrates facere cõsueuit) sed vt eruditior videretur. Hic Virgilium vbicunque deprehendisset, maledictis salibúsque vexabat: quare ille sæpe tacitus discedebat, aut rubore perfusus tacebat. Verũ cùm Augusto audiẽte, elinguem illũ diceret, & caussam etiã si linguã haberet, defendere nõ posse: Tace (inquit Virgilius) ô rabula, hæc mea taciturnitas, defensorem caussarum mearũ Augustũ fecit, & Mecœnatẽ, & ea tuba, cùm lubet, cano, cuius sonus longissimè & iucundissime exauditur: tu loquacitate tua non modò aures hominũ, sed muros obtundis. Augustus verò cõmotus Filistũ vultu graui coarguit. Tũ Virgilius: Si tempus, Cæsar, tacendi hic sciret, raro loqueretur: tacendum enim semper est, nisi cùm taciturnitas tibi noceat, aut oratio aliis prosit: nam qui contendit, & vtrum sua sibi contentio profutura sit, ignorat, stultis illũ annumerandũ sapientes putant Neque verò virtutem hanc, vita & factis solùm, sed dictis etiam celebrauit: solitus enim erat dicere, nullam virtutem cõmodiorem homini esse patientia: ac nullam asperam adeò esse fortunã, quam prudẽter patiendo vir fortis non vincat: eámque sententiam quinto Aeneidos inseruit,

Nate dea, quò fata trahunt, retrahuntque, sequamur,
Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est.

Atque hæc patientiæ certa sunt argumẽta. Liberalitas autem, & charitas (quæ summa tum naturæ, tum studiorum, tum morũ iustitia est) in propinquos, adeóque bonos omnes eximia fuit. Possedit propè cẽties HS: habúitque Romæ domũ in Aesquiliis iuxta hortos Mecœnatis,

cœnatis, quãquã secessu Cãpaniæ & Siciliæ plurimũ vteretur. Quicquid ab Augusto petiit, impetrauit: quędam etiam vltrò oblata recusauit, vt bona cuiusdam exulis. Atque iis facultatibus parentes, quos iam natu grandis amisit, & ex iis patrem oculis captum, & duos fratres germanos, Silonẽ impuberem, & Flaccum, & ex altero patre Valeriũ Proculũ liberaliter iuuit & ornauit. Asconius Pædianus refert benignũ cultorémque omniũ bonorũ atque eruditorum fuisse, vsque adeò inuidia vacuũ & alienum, vt alienis benedictis aut scriptis nõ minus gauderet, quàm suis: neminẽ vituperare, laudare bonos. Cùm is aliquãdo Enniũ legeret, & interrogaretur quidnam ageret, respondit se aurum colligere è stercore Ennij: habet enim poëta ille egregias sententias, sed verbis non multũ ornatis. Denique ea humanitate fuit, vt quiuis, nisi fortè peruersissimus, illum non solùm diligeret, sed amaret: nihil proprij habere videbatur: eius bibliotheca non minus omnibus doctis patebat, quàm ipsi: illudque Euripidis frequenter vsurpabat, τὰ τῶν φίλων κοινὰ, res amicorũ cõmunes. Quare æquales poëtas omnes ita sibi coniunctos habuit, vt licet inter se inuidia flagrarent, illum tamen omnes colerent. Tantę verò liberalitatis expertes, ne serui eius quidem fuere, sed præcipuè Alexãder & Cebes, quorũ vtrunque non ineruditum dimisit: nam Alexandrum grammaticum, Cebetẽ etiam poëtam fecit. Atque hic mitis ille sine vagitu vultus, & aspectus nimirum fuit, qui tam modestos, tam cõstantes, tam æquabiles mores futuros ostenderet. Quapropter tam magna doctrinę studia, tam amabiles támque populares mores, incredibilẽ quandam apud Augusti familiares, atque imprimis Augustum ipsum autoritatẽ peperere: adeò vt iam summis de rebus Virgilius, non vt humanus poëta, sed vt diuinus vates aliquis audiretur. Interroganti Mecœnati quid satietatẽ homini non afferret: Omnium rerum similitudo (ait Virgilius) & copia, exceptâ sapiẽtiâ, satietatem affert. Quo pacto (idẽ rogauit) quis altã fœlicémque fortunã seruare potest:

test? Si (respondit Maro) quantò honore ac diuitiis præstet, tantò liberalitate & iustitia præstantior esse contẽdat. Sed politicæ illæ quæstiones Cæsaris, longè grauiorẽ hominis authoritatem ostentãt. Interroganti Augusto quo pacto ciuitas fœliciter gubernaretur: Si prudentiores (ait Virgilius) temonem tenuerint, & boni malis præponantur: Itaque optimi suos habeãt honores, cæteris iniuria nulla fiat. Platonicũ hoc respõsũ est, sed multò magis illud. Posteaquã Augustus summa rerũ potitus est, de reddẽda Republica bis cogitauit (ait Suetonius) primò, post oppressum statim Antonium: memor obiectum sibi ab eo sæpius, quasi per ipsum staret, ne redderetur: ac rursus tædio diuturnę valetudinis: Cùm etiam magistratibus ac senatu domũ accitis, ratiocinariũ imperij tradidit: sed reputans & se priuatum non sine periculo fore, & illã plurium arbitrio temerè cõmitti, in retinẽda perseuerauit. In illarũ igitur cogitationũ deliberatione diuersæ sententiæ Agrippæ & Mecœnatis fuere: ille deponẽdam tyrannidẽ, hic retinendã variis argumentis suasere. Quare Augusti animus huc & illuc ferebatur. Rogauit itaque Maronẽ, an conferret homini priuato, se in sua Republica tyrannũ facere: tum ille: Omnibus ferme (inquit) Rẽpublicã occupãtibus, molesta ipsa tyrannis fuit, quia necesse erat propter odia subditorum, in magna suspicione magnóque timore viuere: sed si ciues iustum aliquẽ scirent, quem amarent plurimũ, ciuitati id vtile esse, si in eo vno omnis potestas foret. Quare si iustitiam, quod modò facis, omnibus in rebus, sine vlla ciuium offensione atque iniuria coles, dominatus & tibi & orbi conducet: beneuolentiam enim omniũ tibi conciliabis, téque tanquam deũ venerabuntur & colent. Sic Virgilius imperatori orbis terrarum maximo, maximã & pulcherrimã imperandi formã probauit: & Augustus eo consilio permotus, cũ summa & sua laude, & orbis salute diutissimè postea regnauit & imperauit: vt Augusto Virgilius, tanquã bonus Genius, & custos, diuinitus oblatus esse videatur. Tandem

verò

verò quinquagesimo ętatis anno, vt vltimã manũ Aenei di imponeret, statuit in Græciã & Asiã secedere triẽnio, cõtinuóque omnẽ operam emendationi dare, vt in reliqua vita tãtùm philosophiæ vacaret: sed cùm aggressus iter, Athenis occurrisset Augusto ab oriente Romã reuertenti, vnà cum Cæsare redire destinauit: at cùm Megaram vicinũ Athenis oppidũ visendi gratia peteret, in langorẽ incidit, quẽ non intermissa nauigatio auxit: ita vt grauior in dies tandẽ Brundusium aduentarit. Itaque cùm grauari morbo sese sentiret, scrinia sæpe & vehementer efflagitauit, crematurus Aeneida: quibus negatis, testamento cõburi iussit, vt rem non emendatã, imperfectámque. Verùm Tucca & Varus monuerũt, id Augustum non permissurũ: tunc eidẽ Varo, simul & Tuccæ scripta sua legauit, ea conditione, ne quid ederent, quod à se non esset editũ, & versus etiam imperfectos, si qui essent, relinquerent: voluit etiã ossa sua Neapolin transferri, vbi diutissimè, & suauissimè vixerat: ac extrema valetudine hoc ipse sibi epitaphium fecit:

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope, cecini pascua, rura, duces.

Obiit igitur Brundusij, decimo Calendas Octobris, Cneo Plancio, & Lucilio Cõsulibus: eiúsque ossa Neapolin, Augusti iussu trãslata sunt, sepultáque, via Puteolana, & eius sepulchro epitaphiũ illud inscriptũ. Deinde Varus & Tucca Aeneiden, vt petiuerat, Augusti iussu emẽdarũt: nullius enĩ sententiã, crematu digna Aeneis visa est: qua de re vulgati sunt illi versus, qui referuntur ab antiquis grammaticis ad Augustum:

Ergóne supremis potuit vox improba verbis
Tam dirum mandare nefas? ergo ibit in ignes,
Magnáque doctiloqui morietur musa Maronis?
Ah scelus indignum! soluetur littera diues.
Et poterunt spectare oculi? nec parcere honori
Flamma suo? dignúmque operis seruare decorem?
Noster Apollo veta, musæ prohibete latinæ:
Liber & alma Ceres succurrite: vester in armis

Miles

Miles erat, vester, docilis per rura colonus:
Nam docuit quid ver ageret, quid cogeret æstas:
Quid daret autumnus, quid bruma nouissima ferret:
Arua reformauit, sociauit vitibus vlmos:
Curauit pecudes, apibus sua castra dicauit:
Hæc dedit vt pereant? ipsum, si dicere fas est.
Sed legum seruanda fides: suprema voluntas
Quod mandat, fieríque iubet, parêre necesse est.
Frangatur potius legum veneranda potestas,
Quàm tot congestos noctésque diésque labores,
Hauserit vna dies, supremáque iussa parentis
Amittant vigilasse suum: si fortè furenti
Errauit in morte dolor, si lingua locuta est
Nescio quid, titubante animo, non sponte, sed altis
Expugnata malis, odio langoris iniqui:
Si mens cæca fuit, iterum sentire ruinas
Troia suas? iterum cogetur reddere voces?
Ardebit miseræ post vulnera vulnus Elisæ?
Hoc opus æternum ruet? & tot bella, tot enses
In cineres dabit hora nocens, & perfidus error?
Huc huc pierides, nemorum per lustra loquaces,
Tendite, & ardentes ignes fluuialibus vndis
Mergite, ne pereat tam clari musa poëtæ:
Flammáque vanescat, viuat Maro clarus in orbe,
Ingratúsque sibi, sed quod malè iusserat ipse,
Sit vetuisse meum: sacer est post tempora vitæ,
Sicque erit æternum tota resonante camœna,
Carmen & imperij diui sub nomine viuat:
Laudetur, placeat, vigeat, relegatur, ametur.

Extant de eadem re, Sulpitij Carthaginiẽsis versus,

Iusserat hæc rapidis aboleri carmina flammis
Virgilius, Phrygium quæ cecinere ducem.
Tucca vetat, Varúsque simul, tu maxime Cæsar
Non sinis, & Latiæ consulis historiæ.
Infœlix gemino cecidit propè Pergamon igni,
Et penè est alio Troia cremata rogo.

Hoc idẽ Plinius libri septimi capite tricesimo, Diuus

Augustus

Auguſtus(ait) carmina Virgilij cremari,contra teſtamẽti eius verecundiam vetuit: maiúſque ita vati teſtimoniũ contigit,quàm ſi ipſe ſua carmina probauiſſet. Hæc eorũ tẽporũ de Virgilio iudicia fuerũt: varia tamẽ fuerunt conſequentium ſeculorum. Caligula eius ſcripta, & imagines,parũ abfuit,quin ex omnibus bibliothecis amouerit, quem vt nullius ingenij minimæque doctrinæ carpebat. Adrianus Ennio poſtpoſuit:Alexãder poëtarũ Platonẽ appellauit: In Bucolicis duas eclogas ſed inſulſiſſimè Paro quidã deridet, & ſic deridẽdo incipit.

Tityre ſi toga calda tibi eſt,quo tegmine fagi?

In ſequente autem,

Dic mihi Damœta, cuium pecus?anne latinum?

Non,verùm Aegonis: noſtri ſic rure loquuntur.

Item alio recitante è Georgico,

Nudus ara,ſere nudus(ſubiecit) *habebis frigore febrim.*

Eſt & aduerſus Aeneida liber Carbilij Pictoris, titulo Aeneidomaſtyx.Marcus Vipranius eum à Mecœnate ſuppoſitum appellabat,nouæ & peruerſæ imitationis repertorem,neque tumidum,neque exilem,ſed communibus verbis opus illud cõfeciſſe dictitabat. Herennius vitia eius tantùm contraxit,Perilius Fauſtinus furta.Sunt & Octauij Auiti volumina,quibus annotantur quos & vnde verſus tranſtulerit. Aſconius libro quem contra obtrectatores Virgilij ſcripſit,pauca ei admodũ obiecta ponit,& potiſſimum quòd non rectè hiſtoriam cõtexuit, & quòd pleráque ab Homero ſumpſit.Sed his reprehenſionibus,vt periculis virtus ſolet, Virgilij claritas maior apparuit: cùm in tot támque variis operibus, tam exigua materia reprehẽſionis fuiſſe videatur. Atque hæc nimirum populea virga fuit inter cæteras poëtarum populos tantum eminens, quantum (vt poëta ipſe cecinit,)

-Lenta ſolent inter viburna,cupreſſi:

Quamobrem Virgilij vita nobis adhuc expoſita eſt, vt animis noſtris infixũ & impreſſum teneamus magnas hominũ excellentes virtutes nõ incunabulis & magnis

opibus

opibus nasci,sed diligentia,labore,vigilantia,tanquam parente procreari: deinde, vt Maronis exemplo & factis compendiariam virtutis viam noscamus,vt Virgilianam laurum illam refertam floribus ac fructibus variis suspiciamus,& quidem tot talésque fructus, singulari suauissimi numeri voluptate conditos, non solũ studio conficiamus, sed meditatione & vsu concoquamus,vt Virgilij mitem illum vultum,adeóque temperãtiam,constantiam,iustitiam imitemur:vt Virgilij proceram illam populum,non iam fœtis mulieribus,sed ingeniis amore laudandarum disciplinarum grauidis consecratam putemus,ad eámque studiorum nostrorum vota,& suscipiamus,& persoluamus.Denique vt Virgilius (sicut Augustus ille Virgilianus verissimè & vtilissimè monuit)

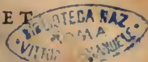
Laudetur,vigeat,placeat,relegatur,ametur.

Errata sic corrigito.

Folio. 1.*pa.*1.*lin.* 7. *diceres. fol.* 3. *pa.* 1. *lin.* 14. *Misi. fo.*5. *p.* 1.*l.* 24. *meridiem*.7. 2.17.*Gaurus*.10.1.19.*serpyllúmque*.12.1. 31.ποιῆ.15.1.3.ἐνδιαθρύπτῃ. 19.1.21.*eruo*.20.1. 4.*Quod*.21.1.29. *quale*.38.1.12.*cantilenam*. 38.2.20. *Non vlli*]50.1.21.*Catullus*. 63.1.29.*limen*.63.2.7.*in omni fronte*.27.*vt mei ob*.66.1.11.*vsi,id est*.72.2. 19.*cycnus*.

P. VIRGILII MARONIS BVCOLICA,

P. RAMI ELOQVENTIÆ ET *philosophiæ professoris Regij prælectionibus exposita.*

ASTORVM genera tria sunt, αἰπόλοι, ποιμένες, βουκόλοι: caprarij, opiliones, bubulci, ait Donatus: imò etiam plura, vt sunt porcorum, equorum & animantiũ reliquarum custodes: pet synecdochen ex specie genus appellatur βουκολικὸν, tanquam diceret bubulum pro pastorali: & βουκολικὰ, intellige ἔπη, carmina. In cuius autem numinis honorem id primò cantatum sit, varia interpretum opinio est: alij Dianam, alij Apollinem Nomiüm, alij deos alios nominant, nec ad intelligendum poëtam id attinet.

ECLOGA PRIMA.

Tityrus.

Melibœus. *Tityrus.*

T*Ityre tu patulæ recubãs sub tegmine fagi,*
Syluestrẽ tenui musam meditaris auena:
Nos patriæ fines, & dulcia linquimus arua:
Nos patriã fugimꝰ: tu Tityre lẽtus in vmbra

Formosã resonare doces Amaryllida syluas.
TIT. *O Melibœe, deus nobis hæc ocia fecit:*
Nanque erit ille mihi semper deus: illius arã
Sæpe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boues, vt cernis, & ipsum
Ludere, quæ vellem, calamo permisit agresti.
ME. *Nõ equidẽ inuideo, miror magis, vndiq; totis*
Vsque adeò turbatur agris. en ipse capellas
Protenus æger ago: hãc etiã vix Tityre duco:
Hîc inter densas corylos modò nãq; gemellos,
Spẽ gregis, ah silice in nuda connixa reliquit.
Sæpe malũ hoc nobis, si mens nõ læua fuisset,
De cœlo tactas memini prædicere quercus:
Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix.
Sed tamen, iste Deus qui sit, da Tityre nobis.
TIT. *Vrbem, quam dicunt Romã, Melibœe putaui,*
Stultus ego huic nostræ similem: quò sæpe solemus
Pastores ouium teneros depellere fœtus.
Sic canibus catulos similes, sic matribus hœdos
Noram, sic paruis componere magna solebã.
Verũ hęc tãtũ alias inter caput extulit vrbes,
Quantùm lẽta solent inter viburna cupressi.
ME. *Et quæ tanta fuit Romã tibi causa videndi?*
TIT. *Libertas: quæ sera, tamen respexit inertem,*

Can

Candidior poſtquam tõdenti barba cadebat:
Reſpexit tamẽ, & longo pòſt tempore venit.
Poſtquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.
Nãque (fatebor enĩ) dũ me Galatea tenebat,
Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculî,
Quanuis multa meis exiret victima ſeptis,
Pinguis & ingratæ premeretur caſeus vrbi:
Non vnquã grauis ære domum mihi dextra redibat.
Mirabar quid mœſta deos Amarylli vocares ME.
Cui pendêre ſua patereris in arbore poma:
Tityrus hinc aberat: ipſæ te Tityre pinus,
Ipſi te fontes, ipſa hæc arbuſta vocabant.
Quid facerẽ? neque ſeruitio me exire licebat: TIT.
Nec tam præſentes alibi cognoſcere Diuos.
Hîc illum vidi iuuenẽ Melibœe, quotannis
Bis ſenos cui noſtra dies altaria fumant.
Hic mihi reſpõſum primus dedit ille petẽti:
Paſcite, vt antè, boues pueri, ſubmittite tauros.
Fortunate ſenex, ergo tua rura manebunt: ME.
Et tibi magna ſatis, quanuis lapis oĩa nudus,
Limoſóque palus obducat paſcua iunco,
Non inſueta graueis tẽtabunt pabula fœtas,
Nec mala vicini pecoris contagia lædent.

Fortunate senex, hîc inter flumina nota,
Et fontes sacros, frigus captabis opacum.
Hinc tibi, quæ semper vicino ab limite sepes
Hybleis apibus florem depasta salicti,
Sæpe leui somnum suadebit inire susurro.
Hinc alta sub rupe canet frõdator ad auras,
Nec tamen intereà raucæ, tua cura, palumbes,
Nec gemere aëria cessabit turtur ab vlmo.
TIT. *Antè leues ergo pascentur in æthere cerui,*
Et freta destituent nudos in littore pisces
Antè, pererratis amborum finibus, exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,
Quàm nostro illius labatur pectore vultus.
ME. *At nos hinc alij sitientes ibimus Afros:*
Pars Scythiam, & rapidum Cretæ veniemus Oaxem,
Et penitus toto diuisos orbe Britannos.
En unquam patrios longo pòst tẽpore fines,
Pauperis & tuguri congestũ cespite culmẽ,
Post aliquot, mea regna videns, mirabor, aristas?
Impius hæc tã culta noualia miles habebit?
Barbarus has segetes? en quo discordia ciues
Perduxit miseros: en queis conseuimus agros.
Insere nũc Melibœe pyros, pone ordine vites.

Ite

Ite meæ, quondam felix pecus, ite capellæ:
Nõ ego vos post hac viridi proiectus in antro,
Dumosa pendere procul de rupe videbo.
Carmina nulla canã: non me pascente capellæ
Florẽtẽ cythisum, & salices carpetis amaras.
Hîc tamẽ hac mecũ poteris requiescere nocte TIT.
Fronde super viridi: sunt nobis mitia poma,
Castaneæ molles, & pressi copia lactis:
Et iã summa procul villarũ culmina fumant
Maioresque cadunt altis de mõtibus vmbræ.

Ecloga] Ε'κλογὴ, electio, separatio, explanatio: hîc autem collocutio est: & Cicero secunda decimisexti ad Atticum, eclogarios appellat eos qui colloquũtur. in libro de Gloria. de gloria, ait, nisi tibi, custodies igitur vt soles: sed notentur eclogarij, collocutores vulgo dicuntur in fabulis poëtarum.

Tityrus] Tityrus Lybicè hircũ significat, vt Probus ait, vel arietem maiorem qui gregem anteire solet, vt Seruio placet: vel dorica lingua Satyrum, vt alij voluere: quidam putant etiam hoc nomine calamum, lingua laconica significari: hoc autẽ nomine Virgilius agris suis restitutus intelligitur: nomẽ tamen est sumptũ è Theocriti Idyllio tertio, aut potius sexto: vbi Tityrus pro rustici carminis peritissimo adhibetur: tametsi in nominibus vel fingendis vel aliunde trãsferẽdis, nulla magnopere adhibita videtur poëtę ratio, vt è collatione Theocriti & Virgilij intelliges, apud quos idem nomen diuersis personis accommodatur.

Melibœus] ὅτι μέλει ἀυτῷ τῶν βοῶν, quòd illi cura sit boũ: & hoc nomine significatur Mantuanus agris eiectus.

Tityre] Primæ eclogæ hoc est enthymema: Tityrus est otiosus per Octauium receptis agris, quapropter ei gra-

ti as agit:sed ad rem augendam, enthymematis antecedens per tres partes tractatur,vt otiosus,vt per Octauiũ, vt agris receptis: & perpetua dissimilitudine labores Melibœi comparantur.

Tityre] Propositio est de otio ex effectis Tityri.

Patulæ] patulis ramis diffusæ, vt Cicero primo de oratore loquitur. *Recubans*] requiescẽs. *Tegmine*]vmbra:synecdoche est generis pro specie. *Fagi*] notabis Virgiliũ, decori rationem cæteris in rebus,tum in loco habuisse, vt pastoribus locus idoneus ad canendum & agendum proponeretur:sic ecloga prima, patulam fagum, secunda, vmbrosa cacumina fagos, tertia, mollem herbam, quarta,corylis mistas vlmos & antrum,vt sexta,septima argutam ilicem,octaua, teretem oliuã proponit:vel antiqui victus habita etiam est ratio:nam Plinius libri decimisexti,capite decimotertio sic ait:Dulcissima glãns omnium fagi,vt qua obsessos etiam homines durasse in oppido Chio tradit Cornelius Alexander. *Tityre*] Versus idẽ repetitur in fine Georgicôn,sed paululũ immutatus:

Tityre te patulæ cecini sub tegmine fagi.

Syluestrẽ]in syluis bucolicũ carmen cantari solitũ:hinc paulò pôst- *Formosam resonare doces Amaryllida syluas.*
Itẽ 2.ecloga, *Montibus & syluis studio iactabat inani.*
Itẽ 4.ecloga, *Si canimus syluas,syluæ sint consule dignæ.*
Itẽ 6.ecloga, *Nostra nec erubuit syluas habitare Thalia:*
Sed præcipuè initio Aeneidos:

Ille ego qui quondam gracili modulatus auena
Carmen,& egressus syluis vicina coëgi,
Vt quamuis auido parerent arua colono.&c.

Quibus locis Erythræus vindicat (syluestrem) legendũ:attamẽ Quintilianus, libri noni capite quarto,agrestem legit manifestè,cùm syllabæ,a, & gre quantitatem interpretatur. [*Musam*] metonymia pro, carmen. [*Meditaris*] μελετᾷς, ait Seruius, qui latinum de Græco deducit. [*Auena*] metonymia pro fistula auenæ culmo facta : vt illic- *gracili modulatus auena :* quales tropi erũt deinde,stipula, calamus, cicuta. [*Nos patriæ*] Antapodosis

dosis ex effectis Melibœi [*Dulcia*] Sic Ouidius de Pōto:

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Tangit, & immemores non sinit esse sui.

Nos nos] Anaphora. [*Tu Tityre*] repetitur propositio mutatis verbis [*Resonare*] dum tu canis carmen de formosa Amaryllide, syluæ ipsæ resonant: quo genere orationis Cicero pro Archia poëta dixit, Saxa atque solitudines voci respondent, bestiæ sæpe immanes cantu flectūtur & cōsistunt. [*Syluas*] metonymia subiecti pro adiuncto, syluas nempe pro syluarum pastoribus, aut syluas pro echo resonante dixit. [*Amaryllida*] metonymia pro carmine composito de Amaryllide, vt Seruius: & hoc nomine Roma & Romani familiares Maronis & amici intelliguntur, quorum laudes Virgilius cecinit: sic paulò pòst, *Mirabar quid mœsta deos Amaryllí vocares.* ἀμαρύσσω, luceo, ἀμάρυγμα, splendor: malo autem simpliciter intelligere amicam Tityri, vt otiosus pastor amores suos decantet: Sic etiam apud Theocritum tertio Idyllio, Amaryllis amatur à Tityro.

O *Melibœe*] Secunda pars argumēti principis, longam periphrasim habet Octauij, ex adiunctis, quòd deus sit, & quidem Romæ: in tota ecloga nusquam nominatim appellatur: diuinitas ipsa primùm suis adiunctis approbatur: deus verò vel ob beneficiorum gratiam modò dicitur, iuxta prouerbiū, Homo homini deus: vel quòd reuera Virgilius deum statueret, vt Romani tum statuêre: sicut Horatius testatur:

Præsenti tibi, maturos largimur honores:
Iurandásque tuum per nomen ponimus aras:

Et Suetonius in Augusto, capite quinquagesimo nono, Pleræque prouinciarum templa & aras constituerunt: Cuius adulationis ἀποθέωσις primo Georgico copiosiùs tractatur. [*Deus deus*] in principio & fine, epanalepsis.

Ouilibus] abductus supple. [*Imbuet*] propriè perfundet vt apud Horatium,

Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem
Testa diu.

& apud Ciceronem quinta Philippica. Cùm autem gladium ſcelere ſemel imbuiſſet. *Ille illius*] polyptoton. *Ille meas*] iteratur prima pars de otio,ex adiunctis,libera paſtione & cantione. *Errare*] ſynecdoche generis pro ſpecie,pro libere paſci,vt ecloga ſecunda,

Mille meæ ſiculis errant in montibus agnæ.

Ludere] ſynecdoche ſimilis pro canere:qualis eſt in fine quarti Georgici *Carmina qui luſi paſtorum.*

Calamo] metonymia:calamus enim propriè eſt frutex aquatilis,tibiis & ſcripturis aptus,cãna minor & arundine:hîc pro fiſtula ex calamo:quomodo erit poſtea,

Tu calamos inflare leues. *Non equidẽ*] antapodoſis ex adiunctis laboribus & eorũ prędictionibus, quæ diuina teſtimonia ſunt. *Non equidem inuideo*] ſic Idyllio primo.

κ'οὔτοι τοι φθονέω

Nequaquam tibi inuideo.

Et 19. τῷ δ' ἐγὼ ὀυ φθονέοιμι

Huic autem ego non inuideam.

Miror] corrętio ex maioribus:vbi mirari,pro cum voluptate intueri,rectè ſumetur:vt tertio Georgico Nonius illud explicat,

Ceu quis olympiacæ miratur præmia palmæ.

Protenus] loci eſt aduerbium pro longè , vt Seruius & Caper, cùm Protinus,ſit temporis: at Sipontinus, Protinus,hîc per I. tertiam vocalem ſcribit, & interpretatur valde. *Corylos*] adiuncta ſunt loci ad commiſerationẽ augendum,cùm mollibus ſtratis excipiendus fœtus fuerit,vt tertio Georgico:

Et multa duram ſtipula filicúmque maniplis.

Dẽſas autem appellauit corylos epitheto proprio:itaque propter hanc denſitatem nimiam , vetat Georgico ſecundo in arbuſtis corylos ſeri,

Néue inter vites corylum ſere.

Connixa] ſynecdoche pro enixa: cõniti enim nõ in partu ſolùm dicitur. *Sæpe*] Propoſitio eſt tertij connexi : ſi non fuiſſemus ſtulti,poterat illud euitari:at fuimus,propterea nõ euitauimus:ſic enĩ expleto ſyllogiſmo intellige.

lige. *Laeua*] stulta. sic enim rursum 2. Aeneidos iteratur,

Et si fata deûm, si mens non laeua fuisset,
Impulerat ferro, argolicas fœdare latebras.

Contrà autem in auspiciis læuum dicitur prosperum: intonuit læuum, secundo Aeneidos: quia sinistra fulminum intuentibus dextra sunt. *De cælo tactas*] id est fulminatas, fulmine ictas: quomodo tertia catilinaria Cicero loquitur: Tactus est ille qui hanc vrbem condidit, Romulus: vbi cælum pro aëre, & aër pro tẽpestate aëris sumitur duplici metonymia. *Prædicere*] Metaphora ad rẽ inanimatam, à re animata. *Quercus*] Quercus olim victũ sua glande suppeditauit hominibus, & in tutela Iouis erat: itaque hoc augurio significabatur ira Cæsaris, tanquam Iouis quercum ferientis, id est agros eripiẽtis: & huc referri potest illud primi Georgici,

Non aliàs cælo ceciderunt plura sereno
Fulgura.

Sæpe] Anaphora est: hic autẽ versus in veteribus quibusdã codicibus nõ habetur, nec Seruius interpretatur: & Cicero cõtrà in primo de Diuinatiõe ait à sinistra cornice ratũ & lætũ auguriũ fieri. Quid augur? ait, cur à dextra coruus, à sinistra cornix facit ratũ? & vt ex Varrone constat libro quinto epistolicarum quæstionũ, à deorũ sede cùm in nubidiem spectes, sinister est oriens, dexter est occidens. Quare hic versus videtur meritò ab interpretibus expungi. Est tamen ecloga nona eiusdem augurij, & penè iisdem verbis versus,

Antè sinistra caua prædixit ab ilice cornix:

Quo videtur & hic defendi: nec omnino sequitur, si cõtrà Cicero Varróque senserint, vt Virgilij versus ideo nõ sit: videmus enim eundem authorem interdum sibi ipsi contraria profitentem. *Sed tamen*] postulatur apertior definitio propositi dei: cuius gratia deinde Roma describitur maxima ciuitatum, vbi deus est Octauius. *Stultus*] pastoralis simplicitas declaratur simili, similibus aliis illustrato. *Huic nostræ*] Periphrasis Mantuæ ex adiunctis. *Depellere*] vulgo id ablactare dicitur: at Varro in re ru-

ſtica ſecundo libro depellere dicit,vt hîc Virgilius:Cùm depulſi ſint agni à matribus,diligentia adhibẽda eſt,ne deſiderio ſeneſcant.& ibidem, Cùm porci depulſi ſint à mamma:à quibuſdam delici appellantur,neque iam lactẽtes:& ſic ecloga tertia dicetur *-depulſis arbutus hœdis.* Hoc idem Varro ibidem dicit à mamma diiungere:ferè ad quatuor menſes à mamma non diiunguntur agni. vel depellere pro deducere dictum eſt,nempe vt ibi væneant,cùm mox dicatur,

Quamuis multa meis exiret victima ſeptis:

Vbi poteſt etiam ſynecdoche intelligi ſpeciei pro genere:nec enim ſolos agnos,ſed hœdos, vitulos deducit paſtor. *Teneros fœtus*] periphraſis agnorum ex genere & adiuncta differentia. *Sic canibus*] Anaphora, & in canibus catulos,paronomaſia:Columella libro ſecũdo capite nono hanc ſimilitudinem aliter aſſumit: nihil enim (ait) dubium eſt quin ipſa natura ſobolem matri ſimilẽ eſſe voluerit:vnde etiam paſtor ille in Bucolicis ait,

Sic canibus catulos ſimiles ſic matribus hœdos

Noram - In quo tamen magis ſuum quàm Virgilij ſenſum ſequitur:paſtor enim hîc errorem ſuum ſignificat,qui magnis parua compareta:naturæ ſimilitudinem in ſobole non indicat. *Matribus*] periphraſis caprarum quæ ſunt matres hœdorum. *Verùm*] Correctio eſt illius ſimplicitatis per diſſimilitudinẽ Romæ & Mãtuæ:Roma verò tum caput mundi fuit:Martialis:

Terrarum dea gentiúmque Roma
Cui par eſt nihil,eſt nihil ſecundum.

Et Virgilius ſexto Aeneidos- *Illa inclyta Roma*
Imperium terris,animos æquabit olympo.

Viburna] Viburnum,frutex humilis, vt geniſtæ, myricæ:quidam putant eſſe vitem albam,gallis viurnum : vt detrita vna litera de viburno,viurna facta ſit:vide Ruellium. *Et quæ*] interponitur finis Romam veniendi,libertas, & illuſtratur periphraſi ætatis, paſtoribus decora, nempe barbæ ſectione. *Candidior*] Seruius refert ad,libertas,poteſt etiam lanuginis periphraſis eſſe : candidũ enim

enim est propriè nitenti quadam specie perfusum ac quamuis candida barba hîc pro cana diceretur, alienum fortasse non esset: nam Tityrus hîc etiam senex fingitur: vt paulò pôst erit,

Fortunate senex, ergo tua rura manebunt.

Et nimirum sera libertas illa fuerat quæ longo pôst tẽpore ad Tityrum, senio confectum venerit. *Inertem*] Metaphora pro deside: propriè siquidem qui carent artibus ingenuis, inertes dicũtur, vt secũdo de finibus Cicero ait: Sed lustremus animo maximas artes: quibus qui carent inertes à maioribus nominabantur. *Respexit*] Epanodos. *Postquam*] illustratio altera ex dissimili habitu sub Galatea, quòd Mantuæ, seruus & pauper fuerit *Peculi*] Apocope pro peculij: Omne autem patrimonium peculium antiquis dicebatur, quia in pecoribus erat omnis eorum substantia: nunc autem seruorum. *Quamuis*] Augetur seruitutis miseria ex adiunctis fructibus, vnde tamen nil redit ad seruum. *Septis*] synecdoche pro ouilibus. *Ingratæ*] quæ gratias habet exiguas pastoribus, à quibus tamen alitur. *Vrbi*] synecdoche pro Mantuæ, & metonymia pro vrbanis. *Aere*] metonymia pro ęrea moneta per synecdochen accipitur: generaliter pro omni pecunia: ære autem rudi primò Romanos vsos esse Timæus author est: Seruius autem primus signauit nota pecudis: vide Pliniũ libro decimo octauo capite tertio, & tricesimo tertio capite tertio.

Mirabar] Illustratio tertia finis propositi ex eius efficiente, & adiunctis hyperbolicis absentis Tityri. an hic Amaryllidis nomine, Romanos intelliges deo Augusto pro Marone supplicantes? imò potius amicæ votum pro reditu Tityri sui absentis: nec enim placet allegoria Seruij, nec laudes Maronis hîc accipio, quem Romanæ musæ expectarint: simplicem tantùm & rusticum sensum amicæ, amatorem desiderantis congruere iudico: mirabar Amarylli cur mœsta deos vocares: caussa nẽpe mœstitiæ & obsecrationis tuæ, fuit absentia Tityri, cuius etiam poma pendêre patiebaris in arbore, nec ea lege-

bas,ita desiderio tabescebas:denique non Amaryllis sola Tityrum absentem desiderauit,sed pinus,fontes,arbusta.Ergo mirabatur Melibœus abesse Tityrum,cùm tantopere desideraretur:at cognita absentiæ caussa,libertate,mirari iam desinit.Tale est illud quarto Idyllio,

ταὶ δαμάλαι δ' ἀυτὸν μυκώμεναι ὧδε ποθεῦντι:

Hæ iuuencæ autem ipsum mugientes hîc desiderant.

Pinus] *Pulcherrima pinus in hortis* erit postea, septima ecloga:& vndecimo Aeneidos

- euertunt altas ad sydera pinus.

Arbusta] Arbusta,ait Valla in Raudensem,sunt multę arbores ad fructum consitæ, vt oliuetum , auellanetum amygdaletum,vel vites arbori applicitæ:Seruius fruteta hîc interpretatur:at in scriptoribus rei rusticæ,arbustum video de arboribus vitium maritis dici, etiãsi fructiferæ non sint.hinc etiam arbustare pro arboribus conserere ad maritandas vites:Plinius libro decimo septimo,capite vicesimo tertio , Transpadana Italia præter supradicta, corno, populo,tilia, acere,orno,quercu arbustat agros.& Varro de re rustica capite tricesimo septimo,pomarium & arbustum videtur distinguere. Itémque Columella libro quinto,vbi de arbusto & Italico & Gallico præcipit capitibus quinto & sexto,& eiusdem libri capite decimo,separatim de pomiferis arboribus:quod item facit libro de arboribus separato. Notabis igitur sicubi arbustum de pomario dicatur,aut etiam de quibusuis arboribus non vitiferis. *Quid facerem*?] Tertia illustratio ex contrario libertatis , & eius facultate : vbi responsio est ad tantum absentiæ desiderium : quãuis maximè desiderabar , attamen libertatis caussa abesse , & Romam venire debui. *Hic illum*] Repetitur prima periphrasis Octauij,& accommodatur ad Romæ periphrasim,quòd Romæ sit ille deus:& diuinitatis ratio repetitur. *Hic mihi*] Anaphora,vbi repetitur tertio loco Tityri otium.

Pueri] Pueri appellatio tres significationes habet:vnam cùm omnes seruos pueros appellaremus , alteram cùm

puerum contrario puellæ nomine diceremus, tertiam cùm puerilem ætatem demonſtraremus, ait Paulus in verborũ ſignificationibus:hîc prima ſignificatio cõuenit. *Submittite*] vide num ſit epiſynalœphe,pro ſupermittere:nec enim ſaliendis vaccis tauri propriè ſubmittuntur, ſed ſupermittuntur:quidam à ſuſum antiqua præpoſitione deriuant.eſt autem verbum hoc Georgicon:

Tu modò quos in ſpem ſtatuis ſubmittere gentis?

tertio Georgico,& item ibidem,

Et quos aut pecori malunt ſubmittere habendo.

Idyllio 9. μόσχως βωσὶν ὑφέντες, ὑπὸ στείραισι δὲ ταύρως,
χ' οἱ μὲν ἅμα βόσκοιντο, καὶ ἐν φύλλοισι πλανῶντο,
Vitulos bobus ſubmittentes,ſub ſterilibus autẽ tauros,
Et hi quidem ſimul paſcant,& in folijs errent.

Fortunate ſenex] concluditur tertia pars argumẽti principis de receptis agris. *Fortunate*] Exclamatio, vt apertior poſtea ſecundo Georgico,

O fortunatos nimium,ſua ſi bona norint,
Agricolas.

Et tibi] Topographia agri virgiliani: nam à monte vſque ad lacum, & inde vſque ad veterem quandam fagum,Virgilio donata terra fuerat,ait Seruius,ſed ſine authore.Talis erit topographia nona ecloga,

Certè equidem &c. Syntaxis autẽ eſt,at tibi ſatis magna paſcua manebunt, ſupple quanuis nudus lapis & palus obducat omnia limoſo iunco. *Obducat*] circũdet & terminet. *Non inſueta*] adhibetur definiti agri ad augendam beneficij gratiam commendatio ex adiunctis,ſalubri paſtione & paſtoris voluptatibus,refrigeratione,ſomno,cantu tum frondatoris, tum palumbium, tum turturum. *Fœtas*] grauidas:nam fœtæ etiam dicũtur quæ pepererunt. *Sacros*] propter Naiades nymphas quibus ſacri ſunt fontes. *Opacum*] metonymia,quia fit ex opaco loco,qui propriè dicitur opacus & vmbroſus:

vt *-Lucis habitamus opacis,* ſexto Aeneidos,
Et *Syluis euadit opacis,* vndecimo Aeneidos:

Hinc opacare de ſole Cicero ait ſecũdo de natura deo-

rum. Cùm terras larga luce cõpleuerit, easdẽ modò his, modò illis partibus opacet. Et primo Georgico,

Hinc altæ frondes & rami matris opacant.

Hinc] paulò antè (hic inter) polyptoton: Syntaxis est horũ triũ versuũ, hinc sepes, quæ tibi est, supple, semper à limite vicino depasta florem salicti ab apibus hyblæis, suadebit &c. *Limite*] pro termino inter te & vicinũ tuũ. *Hyblæis*] Hybla, oppidum Siciliæ, & mons oppido vicinus, vbi thymi & salicum copia: ideóque mel optimum: species igitur pro genere hîc sumitur, & synecdoche est, hyblæis apibus, pro optimis. *Florem*] intellige secundũ vt græcè κατὰ: quod poëtis est vsitatissimum,

vt, *Os humerosque deo similis.*
item - *Cætera Graius.*

Salicti] Salicetũ, locus salicibus consitus, & per syncopem salictum: non modò in metro, sed in prosa: Accedit eò mons Saurus, accedẽt salicta ad Mynturnas, Cicero secunda Agraria. Quòd autem apes floribus salicum pascantur, est etiam quarto Georgico,

-pascuntur & arbuta paßim
Et glaucas salices.

Susurro] susurrus est leue murmur, vt frondiũ, & hîc apũ & è re fictũ nomen est quod onomatopœiam vocãt.

E'que sacra resonant examina quercu,

erit ecloga quinta: quod apud Theocritũ est Idyllio 1.

ὧ δὲ καλὸν βομβεῦντι ποτὶ σμάνεσσι μέλισσαι.
Hîc pulchrum resonant in aluearibus apes.

Et rursus idem repetitur quinto Idyllio. *Sub rupe*] in rupe ait Mancinellus. *Frondator*] qui frondes amputat & ex iis manipulos ad hybernum pecorum pastum cõficit *Auras*] in die, ait Seruius: Mancinellus autem hîc sublimi voce, id est maxima, quod malo. *Gemere*] Palumbes propriè dicuntur minarrire, vt est apud Aeliũ Spartianum: Roucoulare hoc dicunt Franci: gemere verò turturibus magis conuenit. ac in elegia Ouidio attributa, de auium vocibus, sic est,

Et cesius turtur atque columba gemunt.

Et Plinius libri decimi capite tricesimo quinto de palumbibus(ait) Cantus omnibus similis, atque idem terno conficitur versu, præterquam in clausula gemitu, hyeme mutis, vere vocalibus. de palūbibus erit tertia ecloga: *-Nanque notaui*
Ipse locum aëriæ quo congessere palumbes.
Idyllio 5. ταὶ δ' ἐπὶ δένδρῳ
ὄρνιχες λαλαγεῦντι. *-In arbore autem*
Aues garriunt.

Aeriæ[Metonymia ex subiecto significans adiunctū, pro alta enim ponitur. Ecloga decima, vlmus alta propriè pro eodem dicitur,

-alta liber aret in vlmo.

Antè] Concluditur eclogæ princeps enthymema, in gratiarum actione, quæ augetur hyperbolica minorum collatione. *Freta*] Synecdoche pro mari: fretum enim propriè est angustum mare inter duas terras, vt fretum Siculum, fretum Gaditanum: à feruendo dictum.

Pererratis] confusis, & sic vt Arar in Parthiam, & Tigris in Germaniam influat: & Germanus in Germania Tigrim bibat, Parthus in Parthia Ararim: & exul, ad (Parthus) tantùm refertur: Parthi enim lingua Scythica dicūtur exules, & est Syntaxis, Antè Parthus exul bibet Ararim & Germania Tigrim pererratis amborum fluuiorum finibus -&c. Tigris autem ex Armenia ortus, in Assyriam influens, delabitur in Persicum sinum, nec Parthiam proximam Assyriis oriētem versus, attingit. Arar autem ortus è vicinia Vogesi ad Lugdunum Rhodano cōmiscetur, nec Germaniā attingit: est tamē vterque fluuius propositis regionibus vicinus, & imperitiæ pastoritię decorū aliquod fortassis hîc spectatū est: quod ecloga secunda ad illum locum, *-nuper me in littore vidi,* Seruius adnotat Theocrito frequens esse.

Labatur pectore vultus] Quarto Idyllio.

ὦ χαρίεσσ' Ἀμαρυλλὶ, μόνας σέθεν οὐδὲ θανοίσας

λαϑούμεϑα.

O gratiosa Amarylli, solius tui neque mortuæ
Obliuiscemur.

At nunc] Antapodosis est lamentationis de futuro exilio: primùm de diuisione exulum in diuersas orbis partes profugorum: in qua quatuor mundi cardines quodãmodo notantur, meridies in Aphrica, Septentrio in Scythia, oriens in Creta, occidens in Britannia.

Sitientes] intellige, ad, præpositionem licentia poëtica omissam: & sitientes propter zonam torridam, quæ ab Aphris incolitur: metonymia autem est Aphros pro Aphricam, quæ in hoc genere rarior est. *Scythiam*] versus septentrionem, quæ hodie Tartaria dicitur.

Oaxem] fluuium Mesopotamię, qui sua velocitate, rapit albam cretam, vnde fit turbulentus, ait Seruius: neque creta hîc pro insula mediterranei maris, sed pro terra Seruio intelligitur: alij interpretes Cretæ insulæ fluuium faciunt: quod si verum est, mirum sit huius fluuij cosmographis nullam mentionem, cum de Creta loquũtur, fieri. *Britannos*] diuisos toto orbe dicit, quia continens (quę Oceano alluitur) orbis est terrarũ, extra quem sunt insulæ Oceani vt Britannia: vel quia Romani versus Oceanum Britannicum, Morinos vltimos hominum putabant: vnde Virgilius octauo Aeneidos,

Extremíque hominum Morini.

Ideoque Britannia orbis alter illis dicebatur.

En vnquam] Secundus lamentationis locus est, ex enumeratione adiunctorum bonorum quæ relinquuntur, domus, noualiũ, segetum. *Regna*] metaphora, pro meas possessiones, quarum dominus eram. *Aristas*] in segetibus quod culmus extulit dicitur spica: ea tria continet, granum, glumam, id est grani thecã, aristam apicẽ grani & velut acum tenuem: arista autẽ dicta est, quod arescat prima: hæc ex Varrone, primo de re rustica, capite quadragesimo octauo. *Aristas*] metonymia est pro messes, & per messes annos intelligimus synecdoches tropo, sic in vno verbo duo sunt tropi, metonymia & synecdoche

necdoche,& medio gradu intelligimus tertiū,quā meta lepsin Quintilianus videtur sensisse,sed quod sentire¹,pa rū explicauit. *Noualia*] hęc noualis & hoc nouale dicitur: vbi satum fuit & antequàm secunda satione renouetur, requiescit: vel vnde recèns sylua sublata est: quod iterū dicemus ad illum primi Georgici locum,

Alternis idem tonsas cessare nouales.

Segetes] propriè dicuntur eorum seminum, vnde fit pa nis, nondum tamen demessæ, ait Valla libro quarto. Quæcunque altiùs emittunt aristas,dicuntur frumenta, vt triticum,secale,hordeum. *En quo*] Tertius locus ex efficiente caussa:nam victoriæ ciuilis quoddam militibus præmium,fuit assignatio agrorum. *En queis*] Anaphora est,qua repetitur secundus locus de segetibus,& aliis partibus augetur, hortis,vitibus,pascuis.

Insere] Apostrophe ad seipsum. *Pone ordine*] Sic secundo Georgicôn,

Indulge ordinibus,nec secius omnis in vnguem
Arboribus positis,secto via limite quadret.

Ite] Apostrophe ad capellas,& permissio. *Ite*]Epanodus,qualis est septima ecloga,

Ite domum pasti,si quis pudor,ite iuuenci:

et 10. *Ite domum saturæ,venit hesperus,ite capellæ.*

Tale primo Idyllio,

ὦ λύκοι,ὦ θῶες,ὦ ἀν' ὤρεα φωλάδες ἄρκτοι
χαίρεθ',ὁ βωκόλος ὔμμιν ἐγὼ Δάφνις,ὐκέτ' ἀν' ὕλαν,
οὐκέτ' ἀνὰ δρυμὼς,ὐκ ἄλσεα. χαῖρ' Ἀρέθοισα,
καὶ ποταμοὶ,τοὶ χεῖτε καλὸν κατὰ Θύμβριδος ὕδωρ.
O lupi,ô thoes, ô per montes latentes vrsi
Valete,bubulcus vobis ego Daphnis nō amplius per syluā,
Non amplius per lucos,non nemora: vale Arethusa,
Et fluuij qui funditis pulchrā iuxta Thymbridem aquā.

Dumosa] spinosa: dumus enim omnis spina dicitur. Animaduerti Columellam nō multū è dumis eminentem,ait Cicero 5. Tusculana. *Cytisum*] Plinius libri decimitertij capite vicesimo quarto, frutex est & cytisus ait, ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus præ-

dicatur pabulo ouium:aridus verò etiam ſuum : ſpondétque iugero eius annua. HS. MM. vel mediocri ſolo reditus.vtilitas quæ eruo,ſed ocyor ſatietas, per quàm modico pingueſcente quadrupede,ita vt iumenta hordeum ſpernant: non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, ſuper omnia pecorum medicina à morbis omni vſu pręſtãte:quin & nutricibus in defectu lactis aridum atque in aqua decoctum, potui cum vino dari iubet,firmiores celſioréſque infantes fore:viridem etiã gallinis,aut ſi aruerit,madefactum:Apes quoque nunquam defore cytiſi pabulo cōntingẽte, promittunt Democritus & Ariſtomachus:nec aliud minoris impendij eſt omnes verò authores rei ruſticæ, cytiſum celebrarunt. *Amaras*] hominibus,ait Seruius,nam capris ſua ues ſunt & dulces. *Hic tamen*] Concluditur ecloga hoſpitali inuitatione ex adiũctis, quod adeſt lectus,& cibi copia,& adueſperaſcit. Locus verò ex vndecimo Theocriti Idyllio ſumptus eſt:

Ἅδιον ἐν τὤντρῳ παρ' ἐμὶν τὰν νύκτα διαξεῖς:
Ἐντὶ δάφναι τηνεὶ, ἐντὶ ῥαδιναὶ κυπάρισσοι:
Ἐντὶ μέλας κισσὸς, ἔντ' ἄμπελος ἁ γλυκύκαρπος.
Iucundiús in antro apud me noctem deges:
Sunt lauri illic,hîc ſunt tenues cupreßi
Eſt nigra hedera, eſt vineca dulcis partus.

Item ſeptimo Idyllio ad finem longè copioſior locus:

-ἔν τε βαθείαις
ἁδείας σχίνοιο χαμευνίσιν ἐκλίνθημες
ἔν τε νεοτμάτοισι γεγαθότες οἰναρέοισι
πολλαὶ δὲ ἄμμιν ὕπερθε κατὰ κρατὸς δονέοντο
Αἴγειροι πτελέαι τε--
Inque profundis
Iucundi lentiſci humi lectis inclinati fuimus,
Inque nuper inciſis lætantes pampinis,
Multæ autem nobis ſuperne ſuper caput mouebant
alni vlmique-

Maioréſque] Ex vmbris mathematicæ deſcriptiones ſunt multæ,quòd manè & veſperi maiores ſint vmbræ

meridie

meridie autem minimæ,

Fecerat exiguas tum sol altißimus vmbras

Ouidius quarto metamarphoseωn definiens meridiē: & in dimensionibus corporum etiā adhibentur vmbræ.

ECLOGA SECVNDA.

Alexis.

Formosum pastor Corydō ardebat Alexim
Delitias domini: nec quid speraret, habebat.
Tantùm inter densas, vmbrosa cacumina, fagos
Aßiduè veniebat: ibi hæc incōdita solus
Montibus, & syluis studio iactabat inani.
O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas,
Nil nostri miserere, mori me denique cogis.
Nūc etiā pecudes, vmbras, & frigora captāt:
Nūc virides etiā occultant spineta lacertos
Thestylis & rapido feßis messoribus æstu
Allia, serpillúmq;, herbas contundit olēteis:
At mecum raucis, tua dum vestigia lustro:
Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.
Nónne fuit satius tristeis Amaryllidis iras.
Atque superba pati fastidia? nónne Menalcā?
Quāuis ille niger, quanuis tu candidus esses.

O formoſe puer nimium ne crede colori:
Alba liguſtra cadũt, vaccinia nigra legũtur.
Deſpectꝰ tibi ſum: nec qui ſim, quæris Alexi:
Quàm diues pecoris niuei, quàm lactis abundans.
Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ,
Lac mihi non æſtate nouũ, non frigore deſit.
Canto, quæ ſolitꝰ, ſiquando armenta vocabat,
Amphion Dircæus in Actæo Aracyntho.
Nec ſum adeò informis: nuper me in littore vidi,
Cùm placidum ventis ſtaret mare: non ego Daphnim
Iudice te metuam, ſi nunquam fallit imago.
O tantũ libeat mecum tibi ſordida rura,
Atque humiles habitare caſas, & figere ceruos,
Hœdorũq; gregem viridi cõpellere hibiſco.
Mecũ vnà in ſyluis imitabere Pana canendo.
Pan primus calamos cera coniungere plures
Inſtituit: Pan curat oues, ouiũq; magiſtros.
Nec te pœniteat calamo triuiſſe labellum:
Hæc eadem vt ſciret, quid non faciebat Amyntas?
Eſt mihi diſparibus ſeptem cõpacta cicutis
Fiſtula, Damœtas dono mihi quã dedit olim,

Et dixit moriens, te nunc habet ista secundū:
Dixit Damœtas: inuidit stultus Amyntas.
Præterea duo nec tuta mihi valle reperti
Capreoli, sparsis etiam nunc pellibus albo,
Bina die siccant ouis vbera: quos tibi seruo.
Iampridē à me illos abducere Thestylis orat:
Et faciet, quoniā sordent tibi munera nostra.
Huc ades ô formose puer, tibi lilia plenis
Ecce ferunt nymphæ calathis : tibi candida Nais
Pallentes violas, & summa papauera carpēs,
Narcissum, et florē iūgit bene olentis anethi.
Tū casia atque aliis intexens suauibꝰ herbis,
Mollia luteola pingit vaccinia caltha.
Ipse ego cana legam tenera lanugine mala,
Castaneásque nuces, mea quas Amaryllis amabat.
Addam cerea pruna : & honos erit huic quoque pomo,
Et vos ô lauri carpam, & te proxima myrte:
Sic positæ quoniam suaueis miscetis odores.
Rusticus es Corydō, nec munera curat Alexis,
Nec si muneribus certes, concedet Iolas.
Eheu quid volui misero mihi? floribus Austrū
Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.

Quem fugis ah demen? habitarunt Di quoque ſyluas:
Dardaniúſq; Paris. Pallas quas cōdidit arces
Ipſa colat: nobis placeant ante omnia ſyluæ.
Torua leæna lupum ſequitur, lupus ipſe capellam:
Florentem Cytiſum ſequitur laſciua capella:
Te Corydon ô Alexi: trahit ſua quenque voluptas.
Aſpice, aratra iugo referūt ſuſpenſa iuuēci,
Et Sol creſcentes decedens duplicat vmbras:
Me tamen vrit amor: quis enim modus adſit amori?
Ah Corydon, Corydon, quæ te demētia cepit?
Semiputata tibi frondoſa vitis in vlmo eſt.
Quin tu aliquid ſaltem potiùs, quorum indiget vſus,
Viminibus, mollique paras detexere iunco?
Inuenies alium, ſi te hic faſtidit Alexis.

IN SECVNDAM ECLOGAM.

ORMOSVM] Proponitur initio argumentum eclogæ, incontinentia amantis, de suis amoribus in solitudine conquerẽtis: modò enĩ amasiũ partim accusat, partim allicit: modò amãs ipse seipsum reprehẽdit: qualis Aepoli querimonia est in Comaste Theocriti. de sua Amaryllide: & amatoris infœlicis Idyllio vicesimo octauo: & Phędrię in Terentij Eunucho de sua Thaide. *Alexis*] α est priuatiua particula & λέξις dictio, hinc Alexis, quia nihil hîc dicat, ait Mancinellus: apud Theocritũ non est, sed Amaryllis. Alexidis nomine Cæsar intelligitur, ait Seruius, alij malunt Alexandrum puerum à Pollione Maroni donatum, hoc nomine celebratum: mihi magis placet cõmunem locum, & communem affectum fictis nominibus à poëta cantari, vt sine tropo res simpliciter intelligatur, præsertim cum Theocriti imitatio constet.

Corydon] Corydalus alaudam seu galeritam significat: hinc Corydonis fictum nomen apud Theocritum, quo nomine significatur hîc Virgilius, vt Seruio placet: mihi verò Corydõ ipse significatur, id est insanus & intẽperãs amator, qualis nempe tota ecloga describitur.

Densas fagos] patulas fagos dixit antea. *Incondita*] temeraria, insana: quia modò criminatur, modò adulatur, modò sibimet resistit. *Syluis*] vbi propriè Bucolica cantantur. vt-

Syluestrem tenui musam meditaris auena.

O *crudelis*] accusatur Alexidis crudelitas tribus dissimilibus. O *crudelis*] Exclamatio. *Nil*] & prùis *nihil* παρωνομασία est.

τὶν ὅλος ἔγκειμαι, τὺ δ' ἐ μευ λόγον ὀυδ' ἕνα ποιῇ

Tibi totus incũbo, tu autẽ mei rationẽ nullã facis 3. Idyllio.

Mori me denique] ex eodem Idyllio paulò ante.

-ἀπάγξασθαί με ποιησεῖς

-*strangulari me facies*.

Nunc] Anaphora. *Lacertos*] Septimo Idyllio:,

ἀνίκα δὴ καὶ σαῦρος ἐφ' αἱμασιαῖσι καθεύδει
quando iam & lacertus in ſepibus dormit:

Theſtylis] velut à teſta teſtilem, id eſt fictilem deducit Seruius. Eſt tamen apud Theocritum veneficæ nomen.

Serpyllum] Serpyllus aut ſerpyllum, Sarpoletum Francis dicitur. Hîc autem ad meſſoris refrigerationem herbas calidas Virgilius coniungit, quia (vt ex Plinio citat Seruius) contraria contrariis, aliquando ſimilibus etiam curãtur: vt hîc calor & ęſtus calidis herbis curatur: Prius autem contraria contrariis, pecudes captant vmbras & frigora aduerſus æſtũm, virides lacerti ſpinetis occultantur aduerſus æſtum. *At mecum*] Antapodoſis, At interea tamen vror. *Cicadis*] Cicada nõ eſt noſter gryllus, quamũis magnitudine prope ſit eadem: cygallam galli prouinciales appellant: duóque eius genera ſunt, minores, quæ primæ proueniunt & nouiſſimæ pereunt: ſunt autem mutæ: maiores volatu raræ, è quibus (quæ canunt) vocantur achetæ: quæ verò minores ſunt, tettigoniæ, ſed illæ magis canoræ: mares canunt in vtroque genere, fœminę ſilent: gẽtes veſcuntur iis ad orientem, etiam Parthi opibus abũdantibus: non naſcuntur in raritate arborum, nec in cãpis, nec in frigidis aut vmbroſis nemoribus. Plinius lib. vndecimi cap. viceſimo ſexto, & capite 27. Cicadę mentio eſt Idyllio primo, ſed aliter:

-τέττιγος ἐπεὶ τύγε φέρτερον ᾄδεις,
-cicada quoniam tu meliùs canis,

Nonne] Secundum crudelitatis argumentum è minoribus, Amaryllis & Menalcas ſunt nimis crudeles.

Triſtes] ſic ecloga tertia,

Triſte lupus ſtabulis, maturis frugibus imbres,
Arboribus venti, nobis Amaryllidis iræ.

Quamuis] Illuſtratio ex diſſimili. *O formoſe*] Tertium argumentum eſt cauſſa ſuperbiæ, quæ ſimilitudine extenuatur. *Colori*] ſynecdoche pro candori. *Liguſtra*] Liguſtrum vulgo Franci troeſnam vocant: metonymia hîc eſt ſubiectæ arboris pro floribus adiunctis, quos conſtat

eſſe

esse candidissimos:

Toto candidior puella cygno,
Argento, niue, lilio, ligustro,

ait Martialis libro primo. *Vaccinia*] Vaccinium quid sit, magna controuersia est inter homines eruditos: Nicolaus Leonicenus putat esse acinos ligustri: & Raphaël Volaterranus hîc vaccinia legit: itẽ pro acinis ligustri: Massarius mauult esse mora agrestia, & Leonardus Fuchsius eũ videtur secutus: Seruius violas facit purpurei coloris: & Ruellius Seruiũ secutus, hyacintho idẽ facit, vacietum putat esse gallicum. Vicesimo octauo Idyllio consimilis comparatio est:

καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει:
καὶ τὸ ἴον καλόν ἐστιν ἐν ἔιαρι, καὶ ταχὺ γηρᾷ:
λευκὸν τὸ κρίνον ἐστὶ, μαραίνεται ἀνίκα πίπτει,
ἁ δὲ χιὼν λευκὰ, καὶ τάκεται ἀνίκα παχθῇ:
καὶ κάλλος καλόν ἐστι τὸ παιδικόν ἀλλ᾽ ὀλίγον ζῇ.
Et rosa pulchra est, & tempus ipsam tabefacit:
Et viola pulchra est in Vere, & citò senescit:
Album lilium est, marcescit quando cadit:
Illa autem nix alba, & liquefit quando congelata est,
Et pulchritudo pulchra est puerilis, sed parum viuit.

Item Idyllio tricesimo sexto:

Μὴ καυχῶ, τάχα γάρ σε παρέρχεται ὡς ὄναρ ἥβη:
Α῾ σταφυλὶς σταφίς ἐστι, καὶ ῥόδον ἆυον ὀλεῖται.
Nõ gloriare, cito enim te præterit tãquã somniũ pubertas:
Vua vua passa est, & rosa sicca perit.

Despectus] accusatus est adhuc Alexis, deinceps ad eũ alliciendum laudatur ex adiunctis Corydon, quòd sit diues, musicus, formosus: diuitiæ probantur per species.

Mille meæ] Locus ex vndecimo Idyllio sumptus est:

ἀλλ᾽ ὦυτὸς τοιοῦτος ἐών, βοτὰ χίλια βόσκω,
κ᾽ ἠκ τούτων τὸ κράτιστον ἀμελγόμενον γάλα πίνω,
τυρὸς δ᾽ ὐ λείπει μ᾽ ὔτ᾽ ἐν θέρει, ὀύτ᾽ ἐν ὀπώρῃ
ὐ χειμῶνος ἄκρῳ.
Sed ipse talis cùm sim, oues mille pasco,
Et ex iis optimum mulsum lac bibo:

Caseúsque nõ deficit me neque in æstate neque in autũno, non hyemis extremitate.

Canto] Secundus laudis locus, de musica quæ probatur collatione parium, quod Corydon sit musicâ par Amphioni. Talis musicæ suæ commendatio est Idyllio vicesimo quarto.

ἁδὺ δέ μοι τὸ μελίσδημα, καὶ ἢν σύριγγι μελίσδω,
κ᾽ ἢν αὐλῷ τὸ λαλέω, κ᾽ ἢν δώνακι, κ᾽ ἢν πλαγιαύλῳ.
Dulcis autem mihi cantus, & si fistula cano,
Et si tibia loquor, & si calamo, & si fistula compacta.

Amphion] Amphion & Zethus filij Iouis ex Antiopa: Amphion Lydios modulos & citharam inuenit, ait Plinius libri septimi capite quinquagesimo sexto. Dircæus autẽ hic dicitur à Dirce fonte Thebano vt, ait Probus meminit Amphionis Horatius libro tertio carminum ode vndecima,

Mercuri nam te docilis magistro
Mouit Amphion lapides canendo.

Et in arte poëtica:

Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere sono testudinis.

Actæo] id est littorali (ait Seruius) nam Aracynthus mons est Thebanus littoralis, & ἀκτὴ græcum, tanquam latinè acta dicitur apud Virgilium quinto Aeneidos.

At procul in sola secretæ Troades acta
Amissum Anchisen flebant.

Et septima Verrina apud Ciceronem. Ipse tamen cùm vir esset Syracusis, vxorem eius parum poterat animo soluto ac libero tot in acta dies secum habere.

Actæo] non Atheniensi ait idem Seruius, quamuis ἀκτὶs dictæ sint Athenæ, vel ad imperitiam pastoritiam demonstrandum ita dixit poëta contra rei veritatem, quod Theocritus sæpe facit: quo genere priora illa de Tigri, Arari, Oaxe possunt accipi. *Nec sum*] Tertia laus à forma quæ probatur adiuncta imagine & parium collatione, qualis est, sed apertior, Idyllio vicesimo quarto plurimis versibus. *Nec sum*] Extenuatio est, qualis est

pro Cælio Ciceronis. vt eum nihil pœniteat non deformem eſſe natũ. Locus autẽ eſt è ſexto Theocriti Idyllio:

καὶ γάρ θην οὐδ' εἶδος ἔχω κακόν, ὥς με λέγοντι,
ἦ γὰρ πρὰν ἐς πόντον ἐσέβλεπον, ἦς δὲ γαλάνα.
Etenim ſanè neque formam habeo malam, vt me dicunt,
Etenim nuper in mare reſpexi cuius erat tranquillitas.

At hoc argumentum Seruio falſum eſt, ac negatur (ait) per rerum naturam fieri vt in mari conſpiciatur imago, & ruſticam imperitiã hîc decorè ſeruari, vt apud Theocritum. Cælius tamen Rhodiginus libri decimiquarti capite decimo, Seruio reſiſtit: licet mare in ſerenitate colorẽ ſibi trahat, & oleoſum pingue in eo ſupernatet, indéque imago reddi nequeat, vt in ſpeculo obnubilato: attamen placidum ventis mare ex Seneca interpretatur cùm leuiter nec in vnam tantùm partem commouetur: & Lucianum citat, tranquillum mare ſpeculo comparantem. Atque eiuſdem libri capite nono ait oleoſum illud in mari, flatu Aquilonis diſcuti, vt Aquilone flante mare lucidius efficiatur.

O *tantum*] Repetitur ſecunda laus de muſica: Si mecũ paſtoritiã vitã agere velis, Pani muſicâ ſimilis eris: collatio eſt ſimilium. O *tantum*] Optatio. *Tibi*] quæ tu putas. *Humiles*] dixit anteà pauper tugurium.

Ceruos] Metaphora: dicuntur cerui in ædibus ruſticis, vbi ſingula extrema bacilla forcillatam habẽt figuram literæ Y, à ſimilitudine cornuum cerui ait Varro de lingua latina. *Hibiſco*] Poëtica Syntaxis, vt *It clamor cœlo* pro ad hibiſcum & ad cælum: Eſt autem hibiſcus vel hibiſcũ vt à quibuſdã ebiſcus herba non diſſimilis maluæ ait Theophraſtus, ſed folio maior cauléque piloſior. Plinius libri 19. capite quinto hibiſcum à paſtinaca gracilitate diſtat, damnatum in cibis, ſed medicinæ vtile. Ecloga decima videtur pro iunco aut vimine accipi,

-Et gracili fiſcellam texit hibiſco.

In ſyluis] *Syluestrem muſam*, & *Montibus & ſyluis* fuit antea. *Pana*] παν παντὸς vniuerſum dicitur, indéque inſtar vniuerſi pingitur hic deus, cornibus ſolis ra-

dios & lunæ cornua oſtendit,facie rubra,ætherem : nebride in pectore ſtellata, ſtellas:inferiore parte hiſpida, virgulta & arbores:caprinis pedibus,ſolidam terram:ſeptem calamorum fiſtula,ſeptem planetarum harmoniã: curuo pede ,annum in ſe recurrẽtẽ:victus amore,quòd omnia vincit amor . Syringa enim amauit,& cùm eſſet auxilio terræ in calamum conuerſa, è calamo fiſtulam fecit : vide Seruium. *Pan*] Pana & Pan polyptoton.

Pan] Anaphora. *Oues ouiúmque*] polyptoton.

Nec te] Prolepſis quæ refellitur collatione parium.

Amyntas] Amyntas paſtoris nomen in Idyllio vltimo apud Theocritum. *Eſt mihi*] Continuatur laus muſicæ ex inſtrumẽto,inſtrumẽtíque & adiunctis & authore & adiuncta inuidia. *Diſparibus*] quarum ſunt aliis aliæ maiores. *Cicutis*] Cicuta herba venenoſa,de qua Plinius libri 25. capite 13. Cicuta quoque venenum eſt publica Athenienſium pœna inuiſa:

-Barbatum crede magiſtrum

Dicere,ſorbitio tollit quem dira cicutæ

ait Perſius de Socrate:eius calamo conficiuntur etiam paſtoritiæ fiſtulæ,& ſic erit ecloga quinta,

Hac te nos fragili donabimus antè cicuta.

Quopacto fortaſſis hîc etiam videri poſſit à poëta dictum : Seruius tamen cicutæ nomine ait hîc ſignificari ſpatium inter nodos cannarum,vt fiſtula ſit ſeptem diſparibus internodiis cera fortaſſe compactis.

Damœtas] nomen eſt paſtoris in Idyllio Theocriti ſexto. *Dono*] Idyllio quarto:

Δῶρον ἐμίν νιν ἔλειπεν:

Dono mihi ipſam reliquit.

Præterea] repetitur prima laus de diuitiis per varias ſpecies donorum:prima eſt de capreolis verſicoloribus copioſè lactẽtibus,amatis à Theſtyle: quæ noua adiuncta ſunt. *Capreoli*] Caprea ſylueſtris eſt capra,Martia.lib.13.

Pendentem ſumma capream de rupe videbis,

Caſuram ſperes,decipit illa canes.

Capreoli] locus è tertio Idyllio Theocriti:

ἦ μάν τοι λευκὰν διδυματόκον αἶγα φυλάσσω,
τάν με καὶ ἁ Μέρμνωνος Ἐριθακὶς ἁ μελανόχρως
αἰτεῖ, καὶ δωσῶ οἱ, ἐπεὶ τύ μοι ἐνδιαθρύπτῃ.
Certè quidem tibi albam gemellos parientem caprã seruo,
Quam me & Mermnonis Erithacis nigri coloris
Postulat, & dabo ei, quoniam tu mihi delitias facis.

Abducere] Orat abducere, vt abducat, figuratum, ait Seruius.

Huc ades] Secunda species opum, è suauium herbarũ fasciculo per nymphas collecto. *Lilia*] postea decima ecloga erit,

Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.

Calathis] κάλαθος græcum est, latinum verò qualus vel qualum, quasillus vel quasillum. *Nymphæ*] νύμφη spõsa: & à veteribus agrestia numina nymphæ dictæ, vt ναΐδες, ἁμαδρυάδες, καὶ ὀρεσιάδες, καὶ λειμωνιάδες, fluminũ, arborum, montium, pratorum incolæ: quæ dictæ sunt etiã nutrices Liberi patris: ἁμαδρυάδες tamen propriè quæ cum arboribus & nascuntur & intereunt: sicuti δρυάδες quę inter arbores viuunt. *Pallentes*] Plinius libri 31. ca. 6. ait violas alias esse purpureas, alias luteas, alias albas: florũ autẽ primũ Ver nuntiãtiũ sunt albæ violæ, ait eiusdem libri capite vndecimo. *Papauera*] fuisse autem in honore papauer apud Romanos semper, indicio est Tarquinius superbus, qui legatis à filio missis decutiẽdo papauera in horto altissima, sanguinariũ illud responsum facti ambage reddidit, ait Plinius lib. 19. ca. 8. Idyllio 11.

-ἔφερον δέ τοι ἢ κρίνα λευκὰ,
ἢ μάκων' ἁπαλὰν ἐρυθρὰ πλαταγῶνι' ἔχοισαν.
-Ferrem autem tibi vel lilia alba,
vel papauer tenerum rubra folia habens.

Narcissum] Narcissus flos est non à fabuloso puero in eum conuerso, vt ait Seruius, sed à narce, id est torpore nominatus, vt affirmat Plinius libri 21. capite 19. cùm caput grauet: Ruellius ait apud nos in montibus frequentem esse, rusticis tamen incognitum, & sine nomine. *Anethi*] Anethum herba boni odoris. Plinius

libri 20. capite 18. Anethum quoque ructus mouet,tormina ſedat,aluum ſiſtit. Idyllio ſeptimo:

κ᾽ἠγὼ τῆνο κατ᾽ ἆμαρ ἀνήθινον ἢ ῥοδόεντα
ἢ καὶ λευκοίων ϛέφανον περὶ κρατὶ φυλάσσων.
Et ego illo in die anethinam,vel roſeam,
Vel violaceam coronam circa caput ſeruans.

Caſia] frutex & caſia eſt,iuxta cinnami campos naſcitur,amplitudine trium cubitorum ait Plinius libri 12. capite 19. Virgilius tamen hîc herbam facit, vt Seruius interpretatur:an hîc etiam paſtoris ἁμάρτημα fuerit:quidam tamen caſiam faciunt aliam herbam, aliam fruticē:fruticē verò caſiā tum aromatitē,quam officinæ vulgò canellam vocant,tum fiſtulam ligneam quā caſſam.

Mollia] Plumei tactus,ait Seruius, ad hyacinthum reſpiciens. *Luteola*]lutum prima longa quibuſdam videtur herba eſſe,qua tingitur chryſocolla,

-Iam crocco mutabit vellera luto

erit ecloga quarta. *Calthæ*] calendulam vulgò nominant,Franci ſolſiam,cuius folia olent non flores ait Plinius libri 21.capite 6. *Ipſe*] Amplificatur proxima doni ſpecies variis fructibus & ramis. *Cana*] Periphraſis eſt cydoneorum,vel(vt latini loquūtur)cotoneorum,ex ad iuncta canicie:ſunt enim præſtātiſſimi odoris quæ ſunt candidiora ait Plinius libri 21.capite 6. item ex lanugine. *Nuces*] Nux genus eſt,ſignificat enim omnem fructum tectum duro cortice:ſpecies ſunt auellanæ,amygdalæ,iuglandes,caſtaneæ. *Cerea*] cerei coloris aut mollia,vt ait Horatius.

Cerea Telephi laudat brachia.

Et idem,

Cereus in vitium flecti.

Pomo] Pomum item eſt generalius nuce,& omnem arboris fructum eſui aptum ſignificat,ſeu mollem ſeu durum. *Et vos*] Apoſtrophe. *Lauri*] Synecdoche totius pro parte, nam ramum laureum ſignificat.

Myrte] altera apoſtrophe, vbi ſimilis eſt ſynecdoche. Idyllio viceſimo locus eſt non abſimilis de variis

floribus

floribus,narcisso,hyacintho,viola,serpillo. *Rusticus*] reuocatio suiipsius ex adiuncto fastu & despectu munerum,& ex maiori, quòd Iolas donet largiùs: Apostrophe est. *Eheu*] Exclamatio qua duobus similibus Alexidis fastum coarguit:placet enim potiùs quàm stultitiam Corydonis,cùm paulò pòst amens Alexis dicatur.

Eheu] Idyllio tertio.

ὤ μοι ἐγὼ τί πάθω;

Heu mihi ego quid patior?

Austrum] Auster humidus & calidus est, & mortui hominis capite flores efflante vulgo pingitur à Cosmographis: Zephyro autem contrà flores nascuntur: græcè autem νότος dicitur,& νοτὶς est humor, & latinè scribitur à quibusdam hauster,velut ab hauriendo dicatur.

Aprum] qui luto delectatur-

Sæpe volutabris pulsos syluestribus apros

Latratu turbabis agens- tertio Georgico.

Quem fugis?] Exclamatio qua reuocatur adhortatio & paribus premitur. *Paris*] cùm de forma dearum iudicauit. Dardanius autem dicitur à Dardano Electræ Iouisque filio, Ilij primo conditore,vnde postea Paris. Tale est Idyllio octauo.

-λέγε Μίλων

ὡς πρώτευς φώκας, καὶ θεὸς ὤν, ἔνεμε.

Dic Milon

Quod Proteus Phocas,& deus,pascebat.

Et Idyllio vicesimo quarto suasionis consimilis argumenta sunt bubulci, quod etiam Dionysius & Venus & Luna & Rhea & Saturnides & Cybele rusticos amarũt.

Pallas] permissio ex dissimili: Pallas inter multa alia dicitur etiam inuentrix ædificiorum & ἐρυσίπτολις καὶ πολιὰς, custos ciuitatum dicitur. *Nobis*] Antapodosis collatione similium illustrata: vbi etiam colligitur è specialibus generale. *Torua*] κλίμαξ seu gradatio trium graduum. *Torua*] Locus ex Theocrito, Idyllio II.

Α' ἆιξ τὸν κύτισον, ὁ λύκος τὰν ἆιγα διώκει

Α' γέρανος τ' ὤροτρον, ἐγὼ δ' ἐπὶ τὶν μεμάνημαι.

Capra cytiſum,lupus capram ſequitur,
Grus aratrum,ego in te depereo.

Aſpice] altera ſui reuocatio per Apoſtrophen ex adiunctis temporis & omiſſi negotij. Quintilianus in his ſignis ſynecdochen tropũ ſtatuit inepté,cùm ꝓpriis verbis oĩa dicta ſint,nec ſignificationis propriæ hic vlla fiat mutatio. *Aſpice*] Periphraſis eſt noctis,ꝓ quo fuit antè:

Et iam ſumma procul villarum culmina fumant.

Et Sol] Pro quo antè,

Maioréſque cadunt altis de montibus vmbræ.

Me tamen] Quamuis ſolis ardor aduẽtu noctis remittatur. *Quis enim*]Ratio ex adiunctis:qualis de Phædria apud Terentium:

Here,quæ res in ſe conſilium,neque modum habet vllum,
Eam conſilio regere non potes.

Ah Corydon] Locus eſt totus è Cyclope Theocriti, Idyllio vndecimo:

ὦ κύκλωψ,κύκλωψ,πᾶ τὰς φρένας ἐκπεπότησαι;
αἴκ᾽ ἐνθὼν ταλάρως τε πλέκοις καὶ θαλλὸν ἀμάσας,
τοῖς ἄρνεσσι φέροις,τάχα κὲν πολὺ μᾶλλον ἔχες νοῦν,
τὰν παρεοῖσαν ἄμελγε.
O cyclops cyclops,quò mentibus euolaſti?
Vtinam veniens calathóſque plicares,& ramum metens
Agnis ferres,fortè multò magis haberes mentem,
Præſentem mulge.

Corydon Corydon] Epizeuxis. *Semiputata*] Geminata negligentia, ſemiputata vitis & vlmus frondoſa :nanque vtrunque obeſt:vnde eſt Georgico ſecundo:

-Bis vitibus ingruit vmbra.

Eſt autem vlmus vitibus amica, ideóque illis maritatur, vt ampliſſimè percipietur in Georgicis.

Quin tu] Proponitur amoris remedium ex contrariis negotio & ſpe alterius amoris. *Detexere*] tale quiddam Idyllio primo:

αὐτὰρ ὅγ᾽ ἀνθερίκεσσι καλὰν πλέκει ἀκριδοθήραν,
σχοίνῳ ἐφαρμόσδων,
At hic culmis pulchram texit fiſcellam,

Iunco

Iunco adaptans.] Ecloga decima idẽ ferè repetitur.
Inuenies] Locus hic etiam ex Cyclope,

-τί τὸν φεύγοντα διώκεις;
Εὑρήσεις γαλάτειαν, ἴσως καὶ καλλίον' ἄλλαν.
-Quid fugientem persequeris?
Inuenies Galateam, fortè etiam pulchriorem aliam.

ECLOGA TERTIA.
Palæmon.

Menalcas. Damœtas. Palæmon.

DIc mihi Damœta, cuium pecus? an Meliboei? ME.
Non, verùm Aegonis: nuper mihi tradidit AEgon. DA.
Infelix ô semper ouis pecus: ipse Neæram ME.
Dũ fouet, ac, ne me sibi præferat illa, veretur
Hic alienus oueis custos bis mulget in hora:
Et succus pecori, & lac subducitur agnis.
Parcius ista viris tamẽ obiicienda memẽto. DA.
Nouimus & qui te trãsuersa tuẽtibus hircis,
Et quo, sed faciles Nymphæ risere, sacello.
Tum credo, cùm me arbustũ videre Myconis: ME.
Atque mala vites incidere falce nouellas.
Aut hîc ad veteres fagos, cũ Daphnidis arcũ DA.
Fregisti, et calamos, quæ tu peruerse Menalca

Et cùm vidisti puero donata, dolebas:
Et si non aliquà nocuisses, mortuus esses.
ME. *Quid domini facient, audent cũ talia fures?*
Non ego te vidi Damonis pessime caprum
Excipere insidiis, multùm latrante Lycisca?
Et cùm clamarem: Quò nunc se proripit ille?
Tityre coge pecus: tu post carecta latebas.
DA. *An mihi cantando victus non redderet ille,*
Quẽ mea carminibus meruisset fistula caprũ?
Si nescis, meus ille caper fuit, & mihi Damõ
Ipse fatebatur: sed reddere posse negabat.
ME. *Cantando tu illum? aut vnquam tibi fistula cera*
Iuncta fuit? non tu in triuiis indocte solebas
Stridenti miserum stipula disperdere carmẽ?
DA. *Vis ergo ĩter nos quid possit vterq; vicissim*
Experiamur? ego hãc vitulã (ne fortè recuses,
Bis venit ad mulctrã, binos alit vbere fœtus)
Depono: tu dic mecum quo pignore certes.
ME. *De grege non ausim quicquam deponere tecũ:*
Est mihi nãq; domi pater, est iniusta nouerca:
Bisq; die numerãt ambo pec⁹, alter et hœdos.
Verũ id, quod multò tute ipse fatebere maius,
(Insanire libet quoniã tibi) pocula ponam
Fagina, cælatum diuini opus Alcimedontis:
Lenta quibus torno facili superaddita vitis,

Diffusos

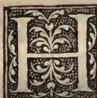
Diffusos hedera vestit pallente corymbos.
In medio duo signa, Conon: et, quis fuit alter?
Descripsit radio totum qui gentibus orbem:
Tempora quæ messor, quæ curuus arator haberet.
Necdũ illis labra admoui, sed condita seruo.
Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit: DA.
Et molli circũ est ansas amplexus acantho:
Orpheáque in medio posuit, syluásq; sequẽtes.
Necdũ illis labra admoui, sed condita seruo.
Si ad vitulam spectes, nihil est quòd pocula laudes.
Nunquam hodie effugies: veniam quocũque vocaris: ME.
Audiat hæc tãtũ vel qui venit, ecce, Palæmõ.
Efficiam posthac ne quẽquam voce lacessas.
Quin age, siquid habes, ĩ me mora nõ erit vlla: DA.
Nec quenquã fugio. tantũ vicine Palæmon
Sensibꝰ hæc imis (res est non parua) reponas.
Dicite, quãdoquidẽ in molli cõsedimꝰ herba: PA.
Et nunc omnis ager, nũc oĩs parturit arbos:
Nunc frondẽt syluæ, nũc formosissimꝰ annus.
Incipe Damœta, tu deinde sequêre Menalca:
Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.
Ab Ioue principiũ Musæ, Iouis omnia plena: DA.
Ille colit terras, illi mea carmina curæ.

ME. *Et me Phœbus amat, Phœbo ſua ſemper apud me*
Munera ſunt lauri,et ſuauè rubẽs hyacinthꝰ.
DA. *Malo me Galatea petit laſciua puella:*
Et fugit ad ſalices,& ſe cupit antè videri.
ME. *At mihi ſeſe offert vltrò meus ignis Amyntas:*
Notior vt iam ſit canibus nõ Delia noſtris.
DA. *Parta meæ Veneri ſunt munera, nãq; notaui*
Ipſe locum,aëriæ quò congeſſere palumbes.
ME. *Quod potui,puero ,ſyluestri ex arbore lecta*
Aurea mala decem miſi,cras altera mittam,
DA. *O quoties,& quæ nobis Galatea locuta eſt,*
Partẽ aliquã vẽti, Diuûm referatis ad aures.
ME. *Quid prodeſt,quod me ipſe animo non ſpernis Amynta,*
Si,dum tu ſectaris apros,ego retia ſeruo?
DA. *Phyllida mitte mihi,meus eſt natalis,Iola:*
Cùm faciam vitula pro frugibus,ipſe venito.
ME. *Phyllida amo antè alias: nam me diſcedere fleuit,*
Et longum formoſe vale,vale,inquit,Iola.
DA. *Triſte lupus ſtabulis, maturis frugibꝰ ĩbres,*
Arboribus venti,nobis Amaryllidis iræ.
ME. *Dulce ſatis humor,depulſis arbutus hœdis:*
Lenta ſalix fœto pecori,mihi ſolus Amyntas.

Pollio amat nostrã, quãuis sit rustica, musam DA.
Pierides vitulam lectori pascite vestro.
Pollio & ipse facit noua carmina, pascite taurum: ME.
Iã cornu petat, et pedibus qui spargat arenã.
Qui te Pollio amat, veniat, quò te quoque gaudet: DA.
Mella fluãt illi, ferat et rubus asper amomũ.
Qui Bauiũ nõ odit, amet tua carmina Meui: ME.
Atque idẽ iungat vulpes, et mulgeat hircos.
Qui legitis flores, & humi nascentia fraga, DA.
Frigidus, ô pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.
Parcite oues nimiũ procedere, non bene ripæ ME.
Creditur, ipse aries etiã nunc vellera siccat.
Tityre, pascentes à flumine reiice capellas: DA.
Ipse, vbi tempus erit, omneis in fonte lauabo.
Cogite oues pueri, si lac præceperit æstus, ME.
Vt nuper frustra pressabimus vbera palmis.
Eheu quàm pingui macer est mihi taurus in aruo: DA.
Idem amor exitium est pecori, pecorísque magistro.
His certè neque amor causa est, vix oßibus hærent: ME.
Nescio quis teneros oculꝰ mihi fascinat agnos.

DA. *Dic quib⁹ ĩ terris (et eris mihi magn⁹ Apollo)*
Treis pateat cæli ſpatium nõ amplius vlnas.
ME. *Dic quib⁹ in terris inſcripti nomina regum*
Naſcantur flores, & Phyllida ſolus habeto.
PA. *Nõ: noſtrum inter vos tantas cõponere lites:*
Et vitula tu dignus, & hic, & quiſquis amores
Aut metuet dulceis, aut experietur amaros.
Claudite iam riuos pueri, ſat prata biberunt.

IN TERTIAM ECLOGAM.

HAEC ECLOGA paſtorũ iurgia primò proponit, tum muſicum certamen, poſtremò par de vtroque iudicium.

Dic mihi] deſpicit veluti mercenarium, ſed repungitur è diſſentaneis obiecto riuali domino. *Dic mihi*] Ex quarto Idyllio ſumptum eſt,

BA εἰπέ μοι ὦ κορύδων, τίνος αἱ βόες; ἦ ῥα φιλώνδα;
KO. οὐκ, ἀλλ' Αἴγωνος, βόσκεν δέ μοι αὐτὰς ἔδωκεν.
Dic mihi ô Corydon, cuius boues? an Philondæ?
Non, verùm Aegonis, paſcendas autem mihi ipſas dedit.

Infœlix] Exclamatio qua accuſat ex effectis & Aegonem libidinis, & Damœtam furti: quarto Idyllio,

BA δειλαῖαι γ' αὖται, τὸν βωκόλον ὡς κακὸν εὗρον.
KO. ἦ μὰν δειλαῖαι γε, καὶ οὐκέτι λῶντι νέμεσθαι.
Miſeræ hæ, quòd malum bubulcum inuenerint.
Certè quidem miſeræ, & non ampliùs volunt paſcere.

Ouis] Synecdoche pro ouium, vt pecus pro grege ibidem: & ante,
-Cuium pecus?

Mulget

Mulget in hora] Quod tamen per totum diem vix poteſt in fœcundis ouibus fieri. De hoc in Georgicis libro tertio,

Qui ſurgente die mulſere horſque diurnis:
Nocte premunt.

4. Idyl. ἦ πᾶ ψε κρύβδαν τὰ ποθέσπερα πάσας ἀμέλγεις
Certè vbi ipſas clam veſperè omnes mulges?

Et ſuccus] Macerantur oues: ſuccus enim eſt humor quo alitur animal: hinc corpus ſolidū & ſucci plenū ait Terētius in Eunucho. Et Varro ſecūdo de re ruſtica vetat dum nutricantur agni, matres mulgeri, quia plus lanæ ferunt, & agnos plures: & lex Iuſtiniani, ea de re ait, Ἐὰν εὑρέθη ποιμὴν ἀμέλγων τὰ πρόβατα λάθρᾳ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ πιπράσκων, τυπτόμενος τοῦ μισθοῦ στερείσθω. Si deprehēſus ſit opilio oues mulgere clam domino ſuo, & vendere, verberatus mercede priuetur. *Parcius*] Reponitur ex adiunctis probrum turpioris libidinis, & aliis adiunctis exaggeratur. *Qui te*] Ellipſis, vbi decenter pudoris gratia verbum turpitudinis reticetur, vt Quintilianus libri noni capite tertio monuit. *Hircis*] quos conſtat libidinoſos eſſe, vt ſi coëuntes videant, indignētur, & in eos impetum faciāt. Eſt autem hircus mēſium ſeptem ſatis habilis ad procreandum, quoniam immodicus libidinis, dum adhuc vberibus alitur, matrem ſtupro ſuperuenit, & ideo celeriter & ante ſex annos cōſeneſcit, quòd immatura Veneris cupidine primis pueritiæ temporibus exhauſtus eſt: Columella libri ſeptimi capite ſexto. *Tranſuerſa tuentibus*] periphraſis eſt pro indignantibus. *Hircis*] alij hirquis, id eſt oculorum angulis, ait Seruius ex Suetonio: at Pierius putat & hircis & hirquis idem ſignificari, & eiuſdem nominis orthographiam diuerſam eſſe. *Tum credo*] Ironia, qua ex effectis crimen capitis obiicitur de arbuſtis & vitibus inciſis. *Arbuſtum*] hac etiam de re lex Iuſtiniani, οἱ δένδρα καὶ μάλιστα ἀμπέλους τέμνοντες, ὡς λῃσταὶ κολάζωνται. Qui arbores & maximè vites incīdunt, latronis more puniantur. fuit & omnino cura arborum legibus priſcis

cautúmque eſt duodecim tabulis,vt qui iniuriâ cecidiſſet alienas,lueret in ſingulas æris xxv. ait Plinius libri decimi ſeptimi capite primo. *Myconis*] nomen eſt ex Idyllio quinto. *Aut hic*] reponitur ex inuidioſis factis accuſatio,loci & perſonæ adiunctis amplificata.

Arcum] habent etiam ſua arma paſtores,

Armáque,amycleúmque canem,creſſamq́ue pharetram, vt eſt tertio Georgico. *Dolebas*] Idyllio quinto,

-τὺ δ' ὦ κακὲ καὶ τότ' ἐτάκευ
βασκαίνων
-Tu autem ô male & tunc liquefiebas
Inuidens.

Quid] Exaggerat audaciam domini,collatione minorum,vbi fures per metonymiam ex adiunctis pro ſeruis accipe. *Non ego*] obiicitur aliud furtum,& variis circunſtantiis exaggeratur: locus autem eſt Idyllio quinto ſimilis,

οὐκ ἀπὸ τᾶς κράνας,σίττ' ἀμνίδες;οὐκ ἐσορῆτε
τόν μευ τὰν σύριγγα πρώαν κλέψαντα Κομάταν;
Non à fonte heus agnæ? non inſpicietis
Meam fiſtulam paulò antè furantem Comatam?

Excipere] Excipere inſidiis , inſidioſè furari.

Lyciſca] à λύκος ; id eſt lupus,diminutiuum λυκίσκος,& nūc lyciſca:canes autē apud Indos è tigribus etiā concipiunt,& ob id in ſyluis coitus tempore alligant fœminas:hoc idem è lupis Galli,quorum greges ſuum quiſque ductorem è canibus & ducem habent , ait Plinius libri octaui capite quadrageſimo. Idyllio ſexto:

--πάλιν ἅ δ' ἴδε τὰν κύνα βάλλει,
Ἅ τοι τᾶν οἴων ἕπεται σκοπός·ἁ δὲ βαύσδει εἰς ἅλα
δερκομένα,
Iterum hæc ecce canem percutit,
Quæ te ouium ſequitur cuſtos : hæc autem latrat in mare aſpiciens.

Quò nunc] proſopopœia. *Carecta*] Carex herba acuta & duriſſima,ait Seruius,ſparto ſimilis.

Et carice paſtus acuta, tertio Georgico.

Ex ea(ait Ruellius) molliſſimę texuntur cathedræ, fo lio ferè arundinis, vliginoſo & paluſtri loco plurima. Hinc carectum, locus iis herbis conſitus : quidam putant eſſe gladiolum:ſed interpretatio Seruij repugnat.

An mihi] defenditur iure factum:

Quod victor merueram, iure cepi:
At victor capram merueram:
Iure itaque cepi.

Propoſitionis ſententia primò comprehenditur.

Si neſcis] Aſſumptio eſt affirmata teſtimonio Damonis. *Cantando*] Reſiſtitur aſſumptioni inficiatione cauſæ & factis, quæ muſici certaminis præparatio eſt. •

Tu illum] ἄμουσος muſicum viciſti? intellige : id enim emphaſis & ellipſis volunt. *Fiſtula*] Similis eſt quinto Idyllio locus,

τὰν ποίαν σύριγγα; τὺ γάρ πόκα δῶλε Συβάρτα
ἐκτάσω σύριγγα; τί δ' οὐκέτι σὺν Κορύδωνι
ἀρκεῖ τοι καλάμας αὐλὸν ποππύσδεν ἔχοντι;
Quam fiſtulam? tu enim quando ſerue Sybarita
Poſſediſti fiſtulam? quid non adhuc cum Corydone
Sufficit tibi ſtipulæ foramen ſibilare habenti?

Cera] ſic antea.

Pan primus calamos cera coniungere plures
Inſtituit.

Indocte] ἄμουσον appellat indoctum. *Stridenti*] malè ſonanti, ſicuti ſonant colliſi rudentes:ſtridor enim illic eſt proprius : vt Aeneidos tertio,

-Stridórque rudentum.

Miſerum] Seruius flebile interpretatur, qualis fiebat in triuiis & quadriuiis à paſtoribus in honorem Dianę, id eſt Proſerpinæ, ad imitationem Cereris, eam inquirentes. Poteſt etiam Miſerum pro inepto & indocto accipi: vt mendicorum more & vrbicorum poëtarum, Damœtas in triuiis cecinerit. *Vis ergo*] Occaſione proximi conuitij prouocatur Menalcas ad cantandum, & victoriæ præmium proponitur, & effectis commendatur. Similis locus eſt octauo Idyllio,

χρῄσδεις δ' ὧν ἐσιδεῖν, χρῄσδεις καταθεῖναι ἄεθλον;

Vis autem igitur inspicere, vis deponere præmium?

Quo ex loco etiam sequentia deducta sunt.

Vitulam] à viridiore ætate etiam post partum dicuntur vaccæ, ait Seruius. Simile est Idyllio primo:

Αἶγα τέ τοι δωσῶ διδυματόκον ἐς τρὶς ἀμέλξαι,
Α' δύ' ἔχοισ' ἐρίφως ποταμέλξεται ἐς δύο πέλλας.
Caprámque tibi dabo, gemellos enixam ad ter mulgere,
Quæ duos habens hœdos, admulgebitur in duas multras.

Multram] multra & multrum est lac euulsum aut tempus mulgendi. *Vitulam*] deponam vt scias mihi peculiam esse. *De grege*] proponit item suum præmium, sed exornat dissimilitudine: non ausim deponere quicquam de grege, sed pocula: propositionis ratio est è morosis possessoribus patre & nouerca, qui pastoris audaciæ repugnant. *Iniusta*] Generale est epitheton nouercarum: simile est in Idyllio octauo,

οὐ θησῶ πόκα ἀμνόν, ἐπεὶ χαλεπός θ' ὁ πατήρ μευ
χ' ἁ μάτηρ, τὰ δὲ μᾶλα ποθέσπερα πάντα ἀριθμεῦντι.
Non ponam agnum, quoniam difficilísque pater meus
Et mater, has autem oues ad vesperam omnes numerant.

Verùm] Antapodosis ad commendationem pignoris è testimonio Damœtæ, ex materia operis atque effecto re, item adiunctis. *Insanire*] canere, ait Seruius: quia poëtę insani finguntur: quod non placet sed, insanire modò potiùs Menalcę videtur Damœtas, quòd ἄμουσος aduersus musicũ certare audeat. *Fagina*] Materia operis veteribus laudata: fagis enĩ pectines trãsuersi in pulpa: Apud antiquos inde in vasis honos. Marcus Curius iurauit se ex præda nihil attigisse præter guttũ faginũ, quo sacrificaret, Plinius libri decimisexti capite tricesimo septimo: & fagutalis Iuppiter libri decimi sexti, capite decimo eidem Plinio dicitur. *Diuini*] Metaphora pro excellentis, præstantis:

Ἔνδοθεν δὲ γυνά τις, θεῶν δαίδαλμα τέτυκται,
Intus autem mulier quædam deorum opus fabricata est:

Idyllio primo.

Lenta

Lenta] Similis eſt primo Idyllio locus,

τῷ περὶ μὲν χείλη μαρύεται ὑψόθι κισσὸς,
κισσὸς ἑλιχρύσῳ κεκονισμένος-
Huius circum quidem labra voluitur supernè hedera,
Hedera helichryſo ornata.

Veſtit] iis autem tabulis,interiores templi partes veſtirbantur, ait Cicero ſimili metaphora,ſexta Verrina. Similis locus eſt Idyllio viceſimo,

Ἐν τῷ δαίδαλα πολλὰ πετεύχατο μαρμαίροντα.
Ἐν μὲν ἔην χρυσοῖο τετυγμένη Ἰνάχου Ἰὼ
εἰσέτι πόρτις ἐοῦσα-
In hoc ingenioſa multa fabricata erant reſplendentia.
In quidem erat auro facta Inachi Io
Adhuc vitula exiſtens-

Conon] Conon non Athenienſis dux, ſed potiùs mathematicus AEgyptius accipiẽdus eſt,de quo Catullus,

Omnia qui magni deſpexit ſydera mundi.

Et paulò pòſt.

Idem me ille Conon cœleſti numine vidit
Et Berenicæo vertice Cæſariem,

Et cuius ad Doſitheum de tetragoniſmo meminit Archimedes,vt Valla primo Geometriæ ſcribit.

Et quis]Paſtoralis decori gratia,hæc imperitia vel obliuio fingitur:quòd paſtores de philoſophis non admodum audiant. Periphraſis autem eſt inſignis coſmographi & aſtrologi,qualis fuit Eudoxus aut Aratus aut Archimedes:horum enim aliquem ſuſpicari potes.

Radio] Radius ſplendor à ſole micans, à cuius ſimilitudine radius gemeotricus , quo lineamenta deſcribũtur:Humilem homunculum à puluere & radio excitabo, ait de Archimede Cicero quinta Tuſculana : & radius aſtronomicus,quo ſydera ſpectantur:

-cœlſque meatus
Deſcribent radio,& ſurgentia ſydera dicent,

Sexto Aeneidos. Dicuntur etiã radij rotarum, & quibus raditur menſura,& quibus textores telam texunt.

Tempora] de quibus primo Georgico abundè.

Curuus arator] Arator nisi incuruus, præuaricatur, ait Plinius libri decimioctaui capite decimonono.

Admoui] hypallage, pro nondum admoui labris, vt *-Dare claßibus austros.*

Et nobis] Derisio est Menalcæ, ex poculis per omnia similibus, nec tamen paribus vitulæ: ratio itaque minorum. *Acantho*] Acanthus topiaria & vrbana herba est, elato longóque folio, crepidines marginum, assurgentiúmque puluinorum thoros vestiẽs, Plinius libri vicesimi secundi capite vicesimo secundo: eadem herba in corynthiis & pretiosis vestibus ideo exprimitur: Brancham vrsinam vel hircinam vulgò nominant: 4. ecloga,

Mistáque ridenti colocasia fundet acantho:

quarto Georgico,

Ille comam mollis tantùm tondebat acanthi:

Et primo Aeneidos,

Et circuntextum croceo velamen acantho:

Simile est primo Idyllio:

πάντα δ' ἀμφὶ δέπας περιπέπταται ὑγρὸς ἄκανθος,
αἰπολικόν τι θάημα.
Vbique verò circum pateram extenditur mollis acanthus,
Pastorale quoddam miraculum.

Orpheáque] nota est Orphei fabula, quantùm musica valuerit,

Nec non Threicius longa cum veste sacerdos,
Obloquitur numeris septem discrimina vocum,

Vt est sexto Aeneidos: & quomodo feras traxerit, vt Horatius ait in arte:

Syluestres homines sacer interprésque deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus:
Dictus ob id lenire tigres rapidósque leones.

Et hîc etiam syluas dicitur traxisse, & sexto Aeneidos ab inferis coniugem excitasse:

Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus.

Octauo Idyllio Daphnis Menalcam sic remordet, dum fistulam, per omnia eius fistulæ similem proponit.

Nec dum illis] locus è primo Idyllio:

ἰδὲ

οὐδέ τί πω ποτὶ χεῖλος ἐμὸν θίγεν, ἀλλ' ἔτι κεῖται ἄκραντον.

Neque dum quicquã labrum meũ attigit, ſed adhuc iacet Intactum.

Vt autem hic verſus

Necdum illis labra admoui, ſed condita ſeruo

bis dicitur: ſic octauo Idyllio repetitur,

λευκὸν κηρὸν ἔχοισαν ἴσον κάτω, ἴσον ἄνωθεν,

Albam cerã habentẽ æqualẽ deorſum æqualem ſurſum.

Nunquam hodie] Accipitur certaminis quælibet conditio, & iudex editur, & Damœtas minis terretur: ſic Idyllio quinto conſtituitur Morſon iudex Laconis & Comatæ, & Idyllio octauo caprarius iudex Daphnidis & Menalcæ. *Palæmon*] poſteà fuit Grammaticus: de quo Suetonius in libello de claris Grãmaticis: Palæmõ memoria & facilitate ſermonis, & extemporali verſuum facultate præſtans, qui nomen ſuum in Bucolicis non temerè poſitum diceret, ſed præſagiente Virgilio, fore aliquando omnium poëtarum & poëmatum iudicem Palæmonem: Fuit verò tam arrogãs, vt Varronem, porcum appellaret, ſecúmque natas & interituras literas.

Quin age] accipitur iudex, & adiunctis conciliatur, quòd vicinus: tum ad cognoſcendum excitatur, quòd res non parua. *Vicine*] *vel vicinitas tua, quod ego in propinqua amicitiæ parte puto,* ait Terentius. *Senſibus*] metaphora à corpore ad animum: ſic de oratore Cicero ait: dicẽdo ſenſus hominũ mentéſque pertractare: & in Legibus: Ineſt neſcio quid in animo & latet in ſenſu meo.

Dicite] Inuitatio ad cantandum ex adiunctis & loci & tẽporis, quale ferè apud Ciceronem in Dialogis decorum ſeruatur. Primo de oratore platanus eſt, in cuius vmbra diſſeritur: de Legibus inter proceriſſimas populos, & in viridi opacáque ripa fluminum ad auium etiam concentum diſſeritur: & de hoc iam prima ecloga dixi. *Nunc*] Nunc ter iteratum initiis, facit anaphoram. *Formoſiſsimus*] metaphora. *Incipe*] proponit Amœbæi carminis legem: ſic enim alternum, mutuum, reci-

procum dicitur ἀμοιβαῖον, ἀπὸ τοῦ ἀμείβεσθαι. Ratio autem petitur ex coniugatis: alternis, vicibus intellige, dicetis, quia musæ amant alterna. Idyllio nono,

βωκολιάσδεο Δάφνι, τὺ δ' ὠδᾶς ἄρχεο πρᾶτος,
ὠδᾶς ἄρχεο πρᾶτος, ἐφεψάσθω δὲ Μενάλκας.
Canta Daphni, tu autem cantum incipe primus,
Cantum incipe primus: insequatur autem Menalcas.

Ab Ioue] Principium sumitur à numinis inuocatione: Ratio est ex adiunctis, quòd maximus sit, & curet res humanas. Sic Idyllio decimo septimo,

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, καὶ ἐς Δία λήγετε μοῖσαι.
Ab Ioue incipiamus & in Iouem desinite musæ.

Seruius tamen mauult ab Arato deducere.

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν
Ἄρρητον, μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί,
πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί, μεστὴ δὲ θάλασσα,
καὶ λιμένες, πάντη δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες·
τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.
Ab Ioue incipiamus, hunc neque vnquã viri omittimus
Indictum: plenæ vero Iouis omnes quidem viæ,
Omnes verò hominum conuentus, plenum & mare,
Et prata: vbique autem Ioue vtimur omnes:
Huius enim genus sumus.

Fuit autem solēne veteribus præfari diuos: hinc Aeneidos decimo,

Præfatus diuos solio sic infit ab alto.

Ioue Iouis] item, *Ille illi*] polyptoton. *Colit*] amat, vt primo Aeneidos, *-posthabita coluisse Samo.*

Curæ] sic antè de Pane,

Pan curat oues ouiúmque magistros.

Et me] reponitur præterea secundum numen studiosum etiam Menalcæ: ratio est ex effectis Menalcæ, quia colat Apollinem. *Phœbus Phœbo*] polyptoton: simile est Idyllio quinto,

ταὶ μῶσαι με φιλεῦντι πολὺ πλέον ἢ τὸν ἀοιδὸν
Δάφνιν, ἐγὼ δ' αὐταῖς χιμάρως δύο πρᾶν ποκ' ἔθυσα.

Musæ

Musæ me diligunt multò plus quàm cantorem
Daphnim:ego autem ipsis capellas duas antè aliquando
sacrificaui.

Et ibidem rursus,

καὶ γὰρ ἐμ' ὠ'πόλλων φιλέει μέγα, καὶ καλὸν αὐτῷ
κριὸν ἐγὼ βόσκω· τὰ δὲ κάρνεα καὶ δὴ ἐφέρπει.
Etenim Apollo me diligit magnopere, & bonum ipsi
Arietem ego pasco, illa autem carnea & iam aduentant.

Hyacinthus] Seruius iam dixit esse vaccinium: & eum Hermolaus Barbarus, & Ruellius secuti sunt.

-molli fultus hyacintho, sexta ecloga,
Ferrugineos hyacinthos, 4. Georgico,

id est ceruleos. *Malo*] Opponũtur amores ex amicæ factis, qualis est quinto Idyllio locus:

βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ Κλεαρίστα
τὰς αἶγας παρελῶντα, καὶ ἁδύ τι ποππυλιάσδει.
Percutit & malis caprarium Clearista
Capras expellentem, & suauè sibillando fugit.

Item sexto Idyllio,

βάλλει τοι Πολύφαμε τὸ ποίμνιον ἁ Γαλάτεια
μάλοισιν, δυσέρωτα τὸν αἰπόλον ἄνδρα καλεῦσα.
Percutit tibi Polypheme armentum Galatea
Malis, difficilẽ in amore caprarium virum vocans.

Et Idylio 19. -τὸν μὲν ἔφευγεν
ἁ καλὰ Γαλάτεια· σὲ δ' ἁδὺ ἀπέβλεπεν ἅλμας.
-hunc quidem fugiebat
Pulchra Gatea, te autem suauè à videbat mari.

Et fugit, & se] Anaphora. *Ante videri*] Quàm lateat. *At mihi*] reponuntur maiores amores ex factis amasij, & collatione parium. *Ignis*] Idyllio secundo.

Ἀλλά μέ τις καπυρὰ νόσος ἐξαλάπαξε.
Sed me quidam igneus morbus exhausit.

Delia] amica aut venatrix dea. *Parta*] Opponitur in amores liberalitas ex effectis: locus est similis 5. Idyllio:

κ' ἠγὼ μὲν δωσῶ τᾷ παρθένῳ αὐτίκα φάσσαν
ἐκ τᾶς ἀρκεύθω καθελών, τηνεὶ γὰρ ἐφίσδει.
Et ego quidem dabo virgini statim palumbem

Ex Iunipero deprehendens: illic enim insidet.

Veneri] Metonymia pro amori vel amicæ. *Aëriæ*] Anteà fuit,

Nec gemere aëria cessabit turtur ab vlmo,

pro alta & sublimi:nunc Seruius interpretatur aërij coloris. *Quot*] reponitur liberalitas maior, item ex effectis:locus est ex Idyllio tertio,

Ἠνὶ δέ τοι δέκα μᾶλα φέρω τηνῶθε καθεῖλον,
ὧ μ' ἐκέλευ καθελεῖν τὺ, καὶ αὔριον ἄλλα τοι οἰσῶ,
Ecce autem tibi mala decem fero,illinc decerpsi
Vnde me iussisti decerpere tu,& cras altera tibi feram.

Mala aurea]coloris aurei,ait Seruius, & μῆλα ἑσπερικὰ, mala hesperica Aphri dixere:tũ gręci χρύσεα μῆλα.aurea mala citria mala sunt:citron & orengiam Franci nominant. *Misi mittam*] Polyptoton. O *quoties*] opponitur amicæ gratia ex eius diuinis sermonibus: Quantum verò in amoribns venustas illa sermonis valeat,ostendit Catullus illo epigrammate,

Quintia formosa est multis,mihi candida,longa,
Recta est,hæc ego sic singula confiteor.
Totum illud,formosa,nego:nam nulla venustas
Nulla in tam magno corpore mica salis.

Locus autem hic est ex Idyllio septimo,

-Λυκίδα φίλε,πολλὰ μὲν ἄλλα
Νύμφαι κ' ἠμὲ δίδαξαν ἀν' ὤρεα βουκολέοντα
Ἐσθλά,τά που καὶ Ζανὸς ἐπὶ θρόνον ἄγαγε φάμα.
-Lycida amice,multa quidem alia
Nymphæ me docuerunt supra montes pascentem
Bona,quæ Iouis in thronum duxit fama.

Venti] hîc optatio est & apostrophe. *Quid prodest*] reponitur maioris in venando voluptatis gratia, vbi similis est apostrophe,& ironia videtur esse quædam. *Phyllida*] opponuntur rursus amores quotiesslibet parati, item fruendi caussæ: Natalis siquidem dies genialis est.Hodie non descendit Antonius:cur?dat natalicia in hortis,ait Cicero secunda Philippica.

Natali Cornute die mihi dulcior est lux:

ait

ait Iuuenalis. *Faciam*] ſacrificabo:Nolite auellere à ſacris Iunonis hoſpitæ,cui omnes conſules facere neceſſe eſt,ait Cicero pro Murena. *Pro frugibus*] hoc ſacrificium ambaruale dicebatur,quia circum arua victima ducebatur:hinc primo Georgico,

Térque nouas circum fœlix eat hoſtia fruges,

Item quinta ecloga

-& cùm luſtrabimus agros.

Phyllida] repetuntur amores paratiores,ídque effectis approbatur. *Diſcedere*] ſic anteà, *Orat abducere*, figuratum Seruius eſſe monuit,pro fleuit quòd diſcederem. *Vale*] proſopopœia. *Vale*] vale ſecundum, ſyllaba ſecunda corripitur ſimili licentia atque anteà,

Te Corydon ô Alexi.

Idyllio quinto argumentum etiam contrarium eſt:

οὐκ ἔραμ' Ἀλκίππας,ὅτι με πρὰν οὐκ ἐφίλασε,
τῶν ὤτων κατελοῖσ' ὅκα οἱ τὰν φάσσαν ἔδωκα.
Λ. Ἀλλ' ἐγὼ Εὐμήδευς ἔραμαι μέγα,καὶ γὰρ ὅκ' αὐτῷ
τὰν σύριγγ' ὤρεξα, καλόν τι,με κάρτ' ἐφίλασεν.

Non amo Alcippem,quia me non oſculata eſt,
Aures deprehendens cùm ei palumbum dedi:
Sed ego Eumenidem amo magnopere,etenim quando ipſi
Fiſtulam dedi,pulchrum quid,me pluſquam valde oſculatus eſt.

Iola] vel Menalcas duplex nomen habet,aut ſynecdoche eſt, vt Achilles pro forti, & Paris pro adultero, ait Seruius. *Triſte*] opponuntur amantium iræ,quæ amoris redintegratio eſt, ait Terentius: idque tribus ſimilibus declaratur. Talis eſt locus octauo Idyllio,

Δένδρεσι μὲν χειμὼν φοβερὸν κακὸν, ὕδασι δ' αὐχμὸς,
ὄρνισιν δ' ὕσπλαγξ, ἀγροτέροις δὲ λίνα.

Arboribus quidē hyēs terribile malū, aquis autē ſiccitas,
Auibus verò laqueus,feris verò rete.

Amaryllidis iræ] ſic anteà

Nónne fuit ſatius triſtes Amaryllidis iras?

Dulce ſatis] reponuntur amantium voluptates contrariæ,& tribus ſimilibus illuſtrantur. *Depulſis*] à lacte &

mamma, vt fuit antè, *-Quo sæpe solemus*
Pastores ouium teneros depellere fœtus.

Arbutus] arbor est, cuius pomum arbutum dicitur, simi le cerasis & fragis : vnde dicitur à Plinio libro decimo quinto capite vicesimo quarto, quòd vnum edatur, neque ad aliud edendum vno assumpto reuocatur.

Lenta] flexibilis: amara prius dicta est,
-Et salices carpetis amaras.

Fœto] prægnanti aut enixo. *Pollio*] opponitur Pollionis amor in poëticam & ex caussa debitum præmium. Nam vt Idyllio decimosexto,
Ἐκ μοισᾶν ἀγαθὸν κλέος ἔρχεται ἀνθρώποισι,
Ex musis bona gloria venit hominibus.

Pierides] Musæ dictæ sunt Pierides propter amœnitatem & solitudinem montis Pierij, quo liberalium studiorum caussa delectantur, ait Festus. *Vitulam*] vitulam bucolicis, epicis taurum, tragicis hircum veteres præmium proponebant. *Pollio*] reponitur maior laus Pollionis, & maius ex caussa, debitum prẹmium.

Noua] Tragœdiam significari putat Seruius, quam Pollio edidit, de qua videtur Horatius secundo carminum,
Paulùm seueræ musa tragœdiæ
Crescit theatris.

Scripsit etiam Pollio historiam, vt ibidem Horatius,
Periculosæ plenum opus aleæ
Tractas, & incendis per ignes
Suppositos cineri doloso.

Iam cornu] repetitur idem nono Aeneidos
Et statuam ante aras aurata fronte iuuencum
Candentem, pariterque caput cum matre ferentem:
Iam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.

De quo sic Plinius libri octaui capite quadragesimo quinto. Tauris in aspectu generositas, torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replicans, spargénsque in altum arenam, & solius animantum eo stimulo ardescens

ardeſcens. *Qui te*] Opponitur in honorem Pollionis hyperbolica optatio bonorum. *Quò te*] perueniſſe intelligas: peruenerat autem ad conſulatum, & ad triumphum victis Salonis oppido Dalmatiæ: quod Horatius teſtatus eſt ſecundo carminum, Ode prima,

Cui laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.

Amomum] Amomum exiguè frutificat, ex ligno ſe cõuoluens in racemi modum, flore ceu candidę violæ paruo, foliis vitis albæ ſimilibus: officinæ vocant Roſam Hiericõtis, lignum valde odoratum, in Armenia, & Media, & Ponto naſcitur. Idyllio quinto,

Ἱμέρα ἀνθ᾽ ὕδατος ῥείτω γάλα, καὶ τὺ δὲ Κρᾶθι
οἴνῳ πορφύροις, τὰ δέ τοι σία καρπὸν ἐνείκαι,
Himera pro aqua fluat lac, & tu autem Crathi
Vino rubeas, tibi autem Sia fructum ferant.
A. Ῥείτω χ᾽ ἁ Συβαρῖτις ἐμὶν μέλι, καὶ τὸ ποτ᾽ ὄρθρον
Α῾ παῖς ἀνθ᾽ ὕδατος τὰν κάλπιδα κηρία βάψαι.
Fluat & Sybaritis mihi mel, & in diluculo
Famula pro aqua vrnam fauos tingat.
Itẽ 7. ὥρια πάντα γένοιτο, καὶ εὔπλοον ὅρμον ἵκοιτο.
Temporanea omnia fiant, & proſperum portum eat.

Qui Bauium] reponitur in irriſionem malorum poëtarum hyperbolica ſimiliter optatio malorum: fuerunt autem hi poëtę infenſi Horatio & Virgilio: Bauius obiit in Cappadocia, Næuius triuialis & barbarus fuit, cũmque Athenas petulãtiſsimo carmine laceraſſet, ab Atheniẽſibus eſt in vincula cõiectus, & inedia mori coactus: de quo Ouidius in Ibim,

Vtque parum ſtabili qui carmine læſit Athenas,
Inuiſus pereas deficiente cibo.

Iungat] Aratro intellige. *Mulgeat*] Hirci non tantùm lacte carent, ſed fœtoris pleni ſunt. *Qui legitis*] Opponitur contra periculum admonitio ex adiunctis.

Frigidus] Idyllio quindecimo,

ἵππον καὶ τὸν ψυχρὸν ὄφιν τὰ μάλιστα δεδοίκω
Equum, & frigidum ſerpentem maximè timeo,

Frigidus autem propter venenum dicitur. *Parcite*] pro abstinete: Quomodo Terentius in Hecyra,

Hanccine ego vitam parsi perdere?

Et Plautus in Persa,

Vomica est, pressare parce.

Siccat] Seruius hic allegoriam facit de Virgilio penè per Arrium militem interfecto, nisi se in Mincium abiecisset: quod non placet. *Tityre*] Opponitur contra incommodam lotionem admonitio ex adiunctis temporis: locus est è quinto Idyllio,

αἶγες ἐμαὶ θαρσεῖτε κερουχίδες, αὔριον ὔμμε
πάσας ἐγὼ λουσῶ συβαρίτιδος ἔνδοθι κράνας.
Capræ meæ confidite cornigeræ, cras vos
Omnes ego lauabo Sybaritidem intra fontem.

Reiice capellas] Proceleusmaticus pro dactylo, ait Seruius, id est pes constans duobus pyrrhichiis. *Lauabo*] de hoc primo Georgico,

Balantúmque gregem fluuio mersare salubri.

Cogite] Reponitur contra incommodam mulctram admonitio ab adiunctis & exemplo. *Præceperit*] propriè dictũ ꝓ præoccupauerit: & sic Cicero decima tertia Philippica, Præcipias licet gaudia: & primo officiorum, Magni etiam ingenij est præcipere cogitatione futura.

Pressabimus] periphrasis pro mulgebimus. *Eheu*] opponitur macilenti pecoris lamẽtatio ex simili caussa amoris. *Macer est mihi taurus*] Simile est quarto Idyllio,

λεπτὸς μὰν χ᾽ ὡ ταῦρος ὁ πυῤῥίχος
Macer quidem & taurus ruffus.

Eruo] aliis in libris aruo, quod non placet. Eruum exiguus frutex est, tenuis, angustis floribus candidis, vel in candido cæruleis aut puniceis, seminibus in siliquis siue septo cylindriaceis, vt pisa se inuicem tangentibus: coctum appositum boues saginat, Dioscorides secundo libro tricesimoprimo capite: sufficiunt autem singulis boũ iugis modi quini sati, ait Plinius libri decimi octaui capite decimoquinto: vere satũ innoxium est, ait ibidem. *Pecori pecorisque*] polyptoton. *His certè*] reponitur

eiusdem

eiuſdem maciei lamentatio,ſed ex diſſimili cauſſa.

Oßibus hærent] hyperbolica extenuatio eſt, ſumpta ex quarto Idyllio,

τήνας μὲν δήτοι τᾶς πόρτιος αὐτὰ λέλειπται
τ᾽ ὠστέα, μὴ πρῶκας σιτίζεται, ὥσπερ ὁ τέττιξ;
Illius quidem vitulæ ipſa reliqua ſunt
Oſſa, num rores paſcit, vt cicada?

Faſcinat] Plinius libri ſeptimi capite ſecũdo ait in Africa familias eſſe effaſcinantium,quarum laudatione intereant probata,areſcant arbores, emoriantur infantes: eſſe quoque in Triballis & Illyriis,quę viſų effaſcinent, interimántque,quos diutius intueantur iratæ præcipuè oculis:pupillas binas in oculis habent:Tales & fœminæ,viríque in Scythia & Ponto, quorum notæ ſunt in oculo altero gemma pupilla, in altero effigies equi.

Dic quibus] Opponitur ænigma & ratio ſolutionis ex adiuncto honore,quod intelligitur de clybano ſeu furno oris tres vrnas patentis: & Alciatus huc accommodat ſententiam Hipponis qui cælum clybano & homines carbonibus in eo coctis,& tandem in cinerem reſolutis comparat: ab aliis de puteo Syenes oppidi in extremo Aethiopiæ fine ſiti, qui ſolſtitium æſtiuum indicat:ab aliis de ſepulchro Cælij decoctoris,qui ſibi ad illud tres vlnas ſoli tantùm retinuerat:at hæc ænigmata, ait Seruius,carent aperta ſolutione, & Virgilius, vt eſt apud Crinitum de honeſta diſciplina libri tertij capite octauo, interrogantibus Grammaticis quid hîc occultaſſet,iocando reſpondit,ſe grammaticis crucem fixiſſe, qua ſe aſſiduè diſtorqueret. *Magnus Apollo*] Inſtar magni Apollinis,cui deo reliqui dij conceſſerant, vt præter cæteros diuinaret,ait prima Tuſculana Cicero.

Dic quibus] reponitur pro ſolutione paris ænigmatis quæſtio,& ratio ſolutionis ex adiuncto honore: Soluitur autem de Hyacintho. Itaque captioſè (*quibus in terris*) proponitur,quia in omnibus terris naſcantur:eſt autem quaſi lilium rubrum,deſignans primam Hyacinthi literam: fabula eſt apud Ouidium decimo Metamor-

phoſeωn quomodo interemptus Hyacinthus & in florem ſui nominis conuerſus, nomẽ primis literis exprimentem,

Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit & αἶ αἶ
Flos habet inſcriptum, funeſtáque littera ducta eſt.
νῦν Υ᾽άκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα, καὶ πλέον αἶ αἶ
λάμβανε τοῖς πετάλοισι.
Nunc: Hyacinthe loquere tuas literas, & plus αἶ αἶ
Accipe foliis: Idyllio decimo nono.

Regum] Synecdochẽ hîc Seruius ſtatuit pro Regis, quia nomen Hyacinthi tãtùm, non etiam Aiacis, vt etiam eſt in fabulis, inſcribitur: attamen αἶ αἶ Aiacis nomen primis literis potiùs quàm Hyacinthi refert. *Phyllida*] fuerat enim communis amica priùs: nã Damœtas dixerat,

Phyllida mitte mihi, meus eſt natalis, Iola.

Et Menalcas item,

Phyllida amo ante alias, nam me diſcedere fleuit.

Non] reuocantur à Palæmone, veluti partes iudicis occupent, ab eóque pariter laudantur. *Non: veſtrum*] Idyllio quinto,

παύσασθαι κέλομαι τὸν ποιμένα, τὶν δὲ κομάτα
δωρεῖται Μόρσων τὰν ἀμνίδα, καὶ τὺ δὲ θύσας
ταῖς νύμφαις, Μόρσωνι καλὸν κρέας αὐτίκα πέμψον.
Deſinere iubeo paſtorem, tibi autem Comata
Donat Morſon agnam, & tu autem ſacrificans
Muſis, Morſoni pulchram carnem ſtatim mittito.

Item ſexto Idyllio,

νίκα μὲν οὐδ᾽ ἄλλος, ἀνάσσατοι δ᾽ ἐγένοντο,
Vincebat quidem neque alius, inuicti autem erant.

Non] hîc diſtinguenda eſt oratio, tanquam diceretur: Non eſt veſtrum, ſed noſtrum eſt tantas lites componere. *Aut metuet*] Id propter Menalcam dictum eſt, qui dixerat,

Dulce ſatis humor, depulſis arbutus hœdis,
Lenta ſalix fœto pecori, mihi ſolus Amyntas.

Amaros] Id propter Damœtam, qui dixerat,

Triſte lupus ſtabulis, maturis frugibus imbres

Arboribus

Arboribus venti, nobis Amaryllidis iræ.

Claudite] Potest oratio simpliciter accipi per apostrophem ad alios pastores de irrigatione pratorum: potest etiam allegoria esse, pro, satis cantatum est, discedite: vt peroratæ caussæ symbolum est, Dixi, fabulæ peractæ, Plaudite: sic certaminis absoluti sit hoc modo signum.

ECLOGA QVARTA.

Pollio.

Poëta solus.

Sicelides Musæ, paulò maiora canamus:
Non omnes arbusta iuuant, humilésque myricæ.
Si canimus syluas, syluæ sint Consule dignæ.
Vltima Cumæi venit iam carminis ætas:
Magnus ab integro seclorum nascitur ordo:
Iam redit & virgo, redeũt Saturnia regna:
Iam noua progenies cœlo demittitur alto.
Tu modò nascẽti puero, quo ferrea primùm
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo.
Téque adeò decus hoc æui, te consule inibit
Pollio: & incipient magni procedere mẽses.
Te duce, si qua manẽt sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetua soluent formidine terras.
Ille deûm vitam accipiet, diuísque videbit
Permistos heroas, & ipse videbitur illis:

Pacatúmque reget patriis virtutibus orbem.
At tibi prima puer nullo munuſcula cultu
Errantes hederas paſsim cum baccare tellus,
Miſtáque ridenti colocaſia fundet acantho:
Ipſæ lacte domum referent diſtenta capellæ
Vbera, nec magnos metuent armenta leones.
Ipſa tibi blandos fundent cunabula flores:
Occidet & ſerpens, & fallax herba veneni
Occidet, Aſsyrium vulgò naſcetur amomum.
At ſimul heroum laudes, & facta parentis
Iam legere, & quæ ſit poteris cognoſcere virtus,
Molli paulatim flaueſcet campus ariſta,
Incultíſque rubens pendebit ſentibus vua,
Et duræ quercus ſudabunt roſcida mella.
Pauca tamẽ ſuberunt priſcæ veſtigia fraudis,
Quæ tẽtare Thetin ratibꝰ, quæ cingere muris
Oppida, quæ iubeant telluri infindere ſulcos.
Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vehat Argo
Delectos heroas: erunt etiam altera bella,
Atque iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.
Hinc vbi iam firmata virũ te fecerit ætas,
Cedet & ipſe mari vector, nec nautica pinus
Mutabit merces: omnis feret omnia tellus:

Non rastros patietur humus, nō vinea falcē:
Robustꝰ quoq; iā tauris iuga soluet arator,
Nec varios discet mentiri lana colores:
Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti
Murice, iam croceo mutabit vellera luto:
Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos.
Talia secla suis dixerunt currite fusis
Concordes stabili fatorum numine Parcæ.
Aggredere ô magnos (aderit iam tempus) honores
Chara deū soboles, magnū Iouis incrementū:
Aspice conuexo nutantem pondere mundū,
Terrásque, tractúsque maris, cœlúmque profundum:
Aspice, venturo lætentur vt omnia seclo.
O mihi tam longè maneat pars vltima vitæ,
Spiritus et, quantū sat erit tua dicere facta.
Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus, huic mater quāuis, atque huic pater adsit,
Orphei Calliopeia, Lino formosus Apollo.
Pan etiam Arcadia mecum si iudice certet,
Pan etiam Arcadia dicat se iudice victum.
Incipe parue puer risu cognoscere matrem:
Matri longa decem túlerunt fastidia menses.

Incipe parue puer: cui non risere parentes,
Nec de⁹ hũc mẽsa, dea nec dignata cubili est.

IN QVARTAM ECLOGAM.

ALONIS in Dalmatia victis, Pollio filium, quo tunc erat auctus, Saloninum cognominauit: Virgilius igitur hac ecloga γενεθλιακὸν eius describit ex adiunctis, quod eius ætatis, ætas aurea comes futura sit: eique permulta tribuit, quæ Christo dicuntur à Sibyllis attributa: Quæ Christianis ita probata sunt, vt Græci hanc eclogam græcè cõuerterint: & Diuus Hieronymus ad Paulinum affirmet Maronem sine Christo christianum fuisse: & Diuus Augustinus sentiat spiritum sanctum per os inimicorum locutum. Tale est autem argumentum Idyllij decimi septimi in Ptolemæi laudes. *Sicelides*] Inuocatio est ad maioris operis carmen, cuius ratio est è dissentaneis, quia non omnes humili carmine delectentur: Inuocatio rursus erit sexta ecloga,

Pergite Pierides- Et vltima,
Extremum hunc Arethusa mihi concede laborem.

Præsens autẽ inuocatio est ex Idyllio decimo nono,

Ἄρχετε σικελικαὶ τῶ πένθεος, ἄρχετε μοῖσαι,
Incipite Sicelicæ luctum, incipite musæ.

Sicelides] græcanicus casus est: latinè siquidem Sicilienses dicerentur, sed græcis σικελία dicitur, & σικελὶς: Hoc autem nomine Theocriti musas intelligit: fuit enim Theocritus Siculus & Syracusanus. *Myricæ*] de quibus sic Plinius libri decimi tertij capite vicesimo primo: Myricen & Italia, quam alij Tamaricem vocant, Achaia autem Bryam syluestrem: insigne in ea est, quòd satiua tantùm ferat gallæ similẽ fructum. Infœlicia eius ligna appellamus, quorum materia in domum illata difficiles partus fieri prodãt, mortésque miseras. Hîc verò

rò myricæ per metaphoram pro rebus humilibus ponũtur. *Si canimus*] Prolepsis est quædam:tametsi Bucolicum carmen canimus,est ipsum tamen Cõsule non indignum. Sic antea,

Pollio amat nostram,quamuis sit rustica,musam.

Et bucolicum carmen sæpe ita iam significatum est,vt,

Syluestrem tenui musam meditaris auena:

Item, *Montibus & syluis studio iactabat inani:*

Item, *Mecum vnà in syluis imitabere Pana canendo.*

Item, *Habitarunt dij quoque syluas.*

Quare ne syluas pro maioribus rebus accipe:Et hîc fortassis respexit etiam poëta Consulum minores prouincias,quibus syluarum & collium cura continebatur, vt Crinitus de honesta disciplina libri quarti capite quinto. Et Cælius Rhodoginus libro decimo quarto capite.5. Aquarum & syluarum magistratus in Frãciæ regno vocatur. *Syluas sylua*] polyptoton. *Vltima*] propositio genethliaci:nascente puero redit ætas aurea, quæ per gradus infantiæ, iuuentutis, virilis ætatis etiam explicatur: vt incipiat,augeatur,absoluatur. *Cumæi*] Sybillæ decem numerãtur à Varrone,Persica,Phrygia,Hellespontiaca, Samia,Lybica,Delphica,Cumana, Cumęa,Erithræa,Tyburtina:Virgilius eandem Cumanam sexto Aeneidos & hîc Cumæam.Quatuor autem mundi ætates Sibylla dicitur quatuor metallorum generibus notauisse:auream, argenteam,æneam, ferream: & quarta finita παλιγγενεσίαν statuisse,aureámque ætatem redituram.

Magnus] Periphrasis est anni magni,qui tum efficitur cùm solis & Lunæ & quinque errantium stellarum ad eandem inter se comparationem confectis omniũ spatiis,est facta conuersio, vt ait secundo de natura deorũ Cicero. *Virgo*] Ethnicus poëta veræ pietatis & religionis ignarus,tametsi de Christi matre virgine hæc verè dicerentur, attamen ad syderis signum, non ad matris virginis miraculum respicit,& Erygonem vel Astræam intelligit: quæ cùm dij cæteri è terris in cœlum propter hominũ vitia sese reciperent,vltima abiit,vt primo me-

tamorphoseos Ouidius ait,

-Tum virgo cæde madentes
Vltima de superis terras Astræa reliquit.

Saturnia] quæ Saturno regnante fuerant: metonymia hîc igitur est. *Redit, redeunt*] Polyptoton. *Iam,Iam*] In principiis sententiarum,anaphora. *Tu*] primus gradus est,vt puer nascatur:Itaque vt id fœliciter fiat,Iuno,quę parturientibus pręest,inuocatur:Sic in Andria Terētius, *Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro*: eadem Diana etiam dicitur:Lucina item dicitur quòd partum ferat in lucem. Horatius tertio carminū, Ode vicesima secūda,

Montium nemorúmque virgo,
Quæ laborantes vtero puellas
Ter vocata audis,adimísque letho Diua triformis.

Quo] nascente intellige. *Ferrea*] vltima hæc est,& repetitur iam dictū:& illud est idem Danielis secundo capite vaticinium de quatuor monarchiis, per statuam capite aureo,pectore & brachiis argenteis, ventre & femoribus æneis,tibiis partim ferreis,partim fictilibus.

Tuus Apollo] Diana & Apollo Latonę filij sunt:Sybilla vltimū seculū Solis futurū prędixit, ait Seruius:at Sol idē est Apollo,& nūc videtur Augustus significari qui filius Apollinis habitus est,vt dictū est,ĩ Virgilij vita eiusque simulachrū factū est cū Apollinis cūctis insignibus, ait Seruius. *Téque*] Periphrasis est tēporis, quo nascitur hic puer:Romani siquidē annos suos per cōsules numerabāt:Pollio autē triginta sex annis ante natū Christū Consul fuit: neque tempus, si verè fuerat à Sibylla de Christo notatum,rectè à poëta ad Saloninum trāslatum est. *Téque*] Epanodos. *Téque adeo*] admiscetur item hîc laus patris Pollionis ex adiunctis & factis,quòd ipso & Consule hæc fœlix ætas incipiet,& duce ferrea terminabitur. *Magni menses*] Iulius & Augustus qui prius Quintilis & Sextilis dicebantur, ait Seruius:& sic Asconius Pædianus secunda Verrina,ad illum locum(Nonæ Sextiles) Sextiles, ait, id est Augustæ, vt Quintiles, Iuliæ: nondum enim nomina de Imperatoribus sumpserant,

propter

propter quam mutationem nominum Virgilius ait,

Et incipient magni procedere menses.

At magnos menses potiùs intellige duodecimas partes magni anni, vt ætas aurea longissima sit futura, & quod mox dicitur, perpetua formidine terras solutura. Tacitus dicit in vita agricolæ, Imponite quinquaginta annis magnũ diem, id est, laboribus finem allaturum. vide an sic menses magni dici possint. *Sceleris*] id refert ad Laomedontis fraudem, qui Neptunum & Apollinem Troiæ constructæ mercede fraudauerat: sic in fine primi Georgici,

-Satis iampridem sanguine nostro,
Laomedonteæ luimus periuria gentis.

Vestigia] Metaphora, pro reliquiis. *Ille*] confusa & hîc laus Augusti sumi potest, sicuti Salonini: vt Augustus patris Iulij, Saloninus Pollionis exemplo, pacatum regat orbem. *Heroas*] Philo, de mundo, dictos heroas putat quos Moses ἀγγέλους: alij putant, consecratos homines, & in numerum deorum magnis virtutibus relatos: vt Herculem, Castorem, Romulum: anteà diximus Augusto viuo diuinos honores exhibitos esse.

At tibi] Salonini sunt quæ sequũtur, cuius infantia sit ætatis aureæ quædam infantia, terráque sponte sua flores, & capræ lac sint daturæ. *Hedera*] Hederâ poëtæ quondam coronabantur, & sic ecloga septima dicetur,

Pastores, hedera crescentem ornate poëtam.

Et inde victor Alexander exercitum hedera coronauit, vt triumphum Liberi patris imitaretur: ergo poëta honores futuros hîc ominatur. *Baccare*] Baccaris seu Baccar herba est, quæ vulgò dicitur Chirotheca nostræ dominæ, & radicis tantùm est odoratæ, ait Plinius, libri vicesimi primi capite sexto. *Colocasia*] herba est Aegyptia, cuius radix colocasiõ dicitur: ipsa est amaro odore, cibo tamen Aegyptiis gratissima, vel cruda, vel tosta, vel elixa: & eius flos coronamentis apud Aegyptios dicatur, quod modò Virgilius videtur indicare, vide Ruellium. *Leones*] hîc locus Sibyllinis versibus latiùs apud

lactantium exponitur libri ſeptimi capite viceſimo quarto: verſus autem hi mox à nobis proferentur & idem ab Eſaia capite vndecimo de natiuitate Chriſti cantatur: Itaque verſabitur cum agno lupus, accubabítque pardus hœdo, copulatóſque vitulum & leonem, & taurum ducet puer paruulus, & vacca & vrſus compaſcentur, concubantibus eorum pullis, & leo more boum palea veſcetur, & ludet ſuper aſpidis foramen lacteus infaus, ſupérque viperæ cauernam deliculus puer manum agitabit. *Ipſa tibi*] repetitur eadem florũ naturalis affluentia. *Cunabula*] cunæ lectuli ſunt, in quibus infantes iacent, hinc cunabula pro eodem, quod & incunabula dicimus. *Occidet*] ponitur in principio, occidet, & idem repetitur in fine ſententiæ, epanalepſis igitur eſt. *Fallax*] non cicuta, ait Seruius, quæ manifeſta eſt, ſed vel aconitum intelligitur, vt ſecundo Georgico ſignificatur,

-Nec miſeros fallunt aconita legentes:

Vel Sardinia herba, ſapore quidem dulcis, ſed guſtata, ora hominum in rictus dolore contrahit, vt veluti ridentes emoriantur, de qua ſeptima ecloga ad illum verſum,

Imò ego Sardois videar tibi amarior herbis.

Aßyrium] de amomo iam diximus ex Dioſcoride, vt frutex ſit exiguus: Seruius tamẽ hîc ait herbam eſſe ſuauiſſimi odoris, quæ tantùm naſcitur in Aſſyria Aſiæ regione. *At ſimul*] Iuuentus Salonini deſcribitur ex eius ſtudiis & factis, quibus hiſtoria & philoſophia cognoſcitur: vbi ſecundus ætatis aureæ gradus ex adiuncta frumenti, vini, mellis affluentia notatur. Hunc Sibyllæ locum citat Lactantius ibidem pluribus item verſibus,

οἱ δὲ λύκοι σὺν ἄρνεσ' ἐν ὄυρεσιν ἀμμιγοῦνται,
χόρτον γὰρ λύγκες τ' ἐρίφοισιν ἅμα βόσκονται
ἄρκτοι σὺν μόσχοισιν ὁμοῦ, καὶ πᾶσι βροτοῖσι,
σαρκοβόρος τὲ λέων φάγετ'. ἄχυρον παρὰ φάτνας,
σὺν βρέφεσίν τε δράκοντες ἀμάτροσι κοιμήσονται,

Id eſt, *Et lupi tunc cum agnis in montibus verſabuntur,*
Herbam lynces pariter cum hœdis paſcentur,

Vrſa

Vrſa cum vitulis ſimul omnibúſque pecoribus,
Carniuorans leo comedit paleas ad præſepia,
Cum infantibus dracones matrum orbis dormient.

Et paulò poſt:

ἐυσεβέων δὲ μόνον ἁγία χθὼν πάντα τὰ δ' οἴσει,
Νᾶμα μέλιτος ἀπὸ πέτρης, ἤ δ' ἀπὸ πηγῆς,
καὶ γάλα τ' ἀμβροσίης ῥ'ευσει πάντεσσι δικαίοις.
Piorum autem ſolùm ſancta terra hæc feret,
Fluentum mellis de petra atque de fonte
Et lac immortalitatis manabit omnibus iuſtis.

Campus] eſt hypallage pro Ariſtæ campi flaueſcent, id eſt ſeges matureſcet. *Rubens*] Metonymia ex adiunctis pro matura. *Sentibus*] ſimilis anteà fuit hyperbole,

-Ferat & rubus aſper amomum:

Nec enim per naturam id fieri poteſt. *Sudabunt*] effundēt, metaphora eſt: ſic Ouidius primo metamorphoſeωn,

Flauáque de viridi ſtillabunt roſcida mella.

Roſcida] plena roris, rorulentum id etiam Cato dicit: ſic poſtea ecloga octaua, mala roſcida dicentur,

Sæpibus in noſtris paruam te roſcida mala,
Dux ego veſter eram, vidi cum matre legentem.

Sic luna roſcida & iris roſcida Virgilio poſtea dicetur.

Pauca] accedit ad tertium gradum aureæ ætatis, prolepſi & diſſimilitudine reliquæ ætatis ferreæ per partes, nauigationem, militiam, agriculturam. *Thetin*] alij ſcribunt Thetym: metonymia eſt pro mari: eſt enim Thetis dea maris, vxor Neptuni, Cœli & Terræ filia.

Ratibus] Ratis eſt nauigium temerè factum trabibus ſine fabrica compactis, ait Probus:

Quæ tentare, quæ cingere, quæ iubeant.] Anaphora.

Infindere] hypallage pro tellurem ſulcis infindere.

Alter erit] prima pars & ſecũda confuſè repetuntur, alia ſui diuiſione. *Alter altera*] Polyptoton. *Tiphys*] Tiphys eximius nauis fabricator & rector, qui in Colchidem Argonautas deduxit,

Ars tua Tiphy iacet ſi non ſit in æquore fructus,

ait Ouidius quarto Triſtium. *Argo*] Nauis, qua Iaſon

cum quinquaginta quatuor delectis Græciæ heroibus nauigauit:vel artificis nomine sic dicta, vel à sua velocitate, ἀργὸς enim velox dicitur,vel ab Argiuis:

Argo qua vecti Argiui delecti viri
Petebant illam pellem inauratam arietis,

Ait Ennius prima Ciceronis Tusculana. *Delectos*] quales cum Iasone fuerunt quinquaginta quatuor: Idyllio decimo tertio,

-θεῖος ἄωτος
ἡρώων.
-Diuinus flos
Heroum.

Erit,erunt] Polyptoton. *Altera*] sic sexto Aeneidos,

-Bella horrida bella
Et Tybrim multo spumantem sanguine cerno:
Non Simois tibi,nec Xanthus,nec dorica castra
Defuerint,alius Latio iam partus Achilles.

Synecdochæ sunt ex specialibus generale significantes,Tiphys,Argo,Troiam,Achilles:ergo gubernatorem nauis,hostium vrbem,fortis,quasi dictum esset his verbis intellige. *Achilles*] Idyllio vicesimo septimo,

-Αχιλῆά τε πύργον αὐτῆς.
-Achillémque turrem belli.

Hinc] Antapodosis , vbi primum Salonini virilis ætas describitur,quòd cùm vir fuerit , mercatura & agricultura conquiescet:de militia non redditur. *Vector*] vector passiuè dicitur,qui vehitur,quomodo etiam in prosa.Et summi gubernatores in summis tempestatibus , à vectoribus admoneri solent, ait Cicero septima Philippica. *Pinus*] Metonymia, ex materia significans opus, pro nauis pinea , & metonymia rursus est ex subiecto adiunctum significans,ex naui nauitam:metalepsis igitur hîc est duorum troporum. *Mutabit*] Ante nummum repertum,commutatio rerum fuit , de qua primo Politico Aristoteles , qualis est hodie plurima inter omnis generis mercatores:Trochare Franci id dicunt.

Omnis feret] caussa çessantis mercaturæ.

Omnis omnia] Polyptoton. *Non rastros*] periphrasis est pro, non arabitur. *Rastros*] quibus glebæ franguntur, vt Georgico primo,

Multùm adeò rastris glebas qui frangit inertes.

Non non] Anaphora. *Nec varios*] Additur ad ætatis aureæ perfectionē naturalis colorū varietas & permistio. *Aries*] Si purpureo aureoúe colore, ouis ariesúe spargetur, principi ordinis & generis summa cum fœlicitate largitatē auget, genus, progeniéque, propagat in claritate, lætiorémque efficit, ait Macrobius. *Suaue*] Sic antea,

-Suaue rubens hyacinthus,

pro suauiter. *Murice*] Murex piscis est marinus, concharum è genere, à purpura paululum diuersus, caro in escam, sanguis in colorem assumitur: Martialis de murice libro decimo tertio,

Sanguine de nostro tinctas ingrate lacernas
Induis, & non est hoc satis, esca sumus.

Luto] Plinius libri tricesimi tertij capite quinto luteam herbam appellat, qua chrysocolla tingitur, caltha aquatica nonnullis est. *Sandyx*] Sandaracha si torreatur, æqua parte rubrica admista, sandycem faciet: quāquam animaduerto Virgilium existimasse herbam id esse, illo versu:

Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos,

ait Plinius libri tricesimi quinti capite sexto. *Talia*] cōfirmatur ætatis aureæ prædictio, testimonio parcarum, vbi Sibyllinum vaticinium innui videtur, si Virgilius è Sibyllę libris ista deprompserit. *Parcæ*] κατὰ ἀντίφρασιν, ait Seruius, quia nemini parcant: at Varro à partu deducit, vt vnius literæ mutatione Parcæ quasi partæ, quoniā nascentibus bonum malúmque conferant: tres finguntur, quia tria sunt tempora: de quibus est ille versiculus,

Clotho colum baiulat, Lachesis net, Atropos occat.

Cicero tertio de natura deorum, Erebi & Noctis filias facit, & easdem fata esse statuit. *Aggredere*] Optatio est specie adhortationis, vt quāprimum Saloninus vir fiat

& Rempublicam capeſſat. *Chara*] aliàs clara: verſus eſt è Ciri repetitus. *Deûm*] & illud antea,

Iam noua progenies cælo demittitur alto:

Item, *Ille deûm vitam accipiet, diuiſque videbit*
Permiſtos heroas, & ipſe videbitur illis.

Iouis incrementum] Idyllio ſeptimo.

-ἕνεκεν ἐοσὶ
πᾶν ἐπ' ἀλαθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔρνος·
-quoniam es
Totus in veritate formatus ex Ioue ramus.

Aſpice] cauſſa optationis, præſentis ætatis triſtitia, & lætitia futuræ. *Conuexo*] Conuexũ & concauum contraria ſunt: & hîc pondus conuexum dicitur per metonymiam ex effectis, quia facit cœlum conuexum,

-Conuexa polus dum ſydera paſcet,

dicitur Aeneidos primo. *Terráſque*] Amplificatio è partibus mũdi: verſus idem repetitur quarto Georgico,

-Deum nanque ire per omnes
Terráſque tractúſque maris cœlúmque profundum.

Aſpice] Anaphora. *O mihi*] optatio manifeſtior, qua ſignificat hyperbolica duorum parium collatione ſummum in Salonini laudes ſtudium: quales ante collationes fuerunt,

Canto quæ ſolitus ſiquando armenta vocabat
Amphion Dyrcæus.

Item, *Mecum vnà in ſyluis imitabere Pana canendo.*

Maneat] Sic tertij Georgici initio,

Primus ego in patriam mecum (modò vita ſuperſit)
Aonio rediens deducam vertice muſas:
Primus Idumæas referam tibi Mantua palmas.

Thracius] circa Ponti litora in Thracia Moriſeni & Sithonij Orphei vatis progenitores obtinẽt, ait Plinius libri quarti capite vndecimo. Orpheum verò poëtam docet Ariſtoteles nunquam fuiſſe, & hoc Orphicum carmen Pythagorei ferunt cuiuſdam fuiſſe, ait Cicero primo de natura deorum. *Pan etiam*] Collatio minorum eſt item hyperbolica, & hyperbolico teſtimonio amplificata;

ficata:de Pane verò anteà fuit,

Pan primus calamos cera coniungere plures
Instituit.

Arcadia] Arcadia alioqui rudis, attamen musicâ præstitit: hinc *Arcades ambo*, septima ecloga dicuntur pastores,pro(peritissimi musicæ) hinc octaua ecloga, Mænalij versus,id est Arcadici toties celebrati. Arcadia igitur iudex musicę, p Arcadibus hîc dicitur musicis egregiis. *Pan etiam*] in quibusdam exemplaribus legitur, *Pan deus*: sed anaphora hemistichij gratior est. Idyllio septimo,

-ὄν οὐδέ κεν αὐτὸς ἀείδειν
φοῖβος σὺν φόρμιγγι παρὰ τριπόδεσσι μεγαίροι,
-quem neque ipse canere
Phœbus cum cithara apud tripodas inuideret.

Incipe] Concluditur genethliacon adhortatione ad cognoscendum matrem ridentem:Sic enim Bembus aduersus Quintilianũ & Politianum rectè interpretatur, & Erythræus Bembum secutus. Ratio autem adhortationis prima est ex adiunctis laboribus, quos grauidæ matri puer attulit:Sic enim interpretor,tulerunt,pro attulerunt. decem menses, quibus grauidæ matris vtero gestatus es,longa fastidia matri attulerunt. *Decem*] homo toto anno & incerto gignitur spatio, aliis septimo mense,aliis octauo,& vsque ad initia decimi vndecimíque: ante septimum mensem haud vnquam vitalis est, ait Plinius libri septimi capite quinto,vbi plura leges.

Tulerunt] Systole est:media enim longa pro breui sumitur:qualis iam sæpe metaplasmus fuit,

Te Corydon ô Alexi- & item
Et longum formose vale,vale.

Incipe] Altera ratio ex contradictionis adiuncto:Cui non parentes riserunt, is non diu vixit: id enim significat proximo versu.deus, genius intelligitur cui mensa conuenit:Dea autem Iuno,cui lectus:Sic Seneca ait secunda epistola libri vicesimi, maiores singulis genium & Iunonẽ dedisse: & Plinius libri primi capite septimo

ait, cùm de deo loquitur: Quamobrem maior cœlitum populus, etiam quàm hominum intelligi poteſt, cùm ſinguli quoque ex ſemetipſis totidem deos faciant, Iunones, Genióſque adoptādo ſibi: qui verus eſt ſenſus huius loci. Seruius (cui) datiuum, refert ad Vulcanum, cui parentes non riſere, id eſt, Iupiter & Iuno, quia deformis, nec ideo Iupiter pater ad conuiuiū admiſit: nec dea Minerua cubili & matrimonio dignata eſt: ſed hanc interpretationem Politianus reprehendit Miſcellaneorum centuria octogeſima nona. Quia non ob eam cauſam præcipitatus ſit Vulcanus, quòd deformis erat, ſed quoniā matri Iunoni aduerſus Iouē patrē opē tulerit: & cū Quintiliano legit, Qui, nominatiuo caſu plurali, vt ſit ſenſus, O parētes, ex iis pueris qui nō riſere, hūc puerum nec deus menſâ, nec dea cubili dignata eſt. At in his duobus verſibus hyperbaton nimis confuſum eſt, & Quintilianus ipſe libri primi capite ſeptimo, indicat olim datiuum (cui) etiam ſcriptum fuiſſe, vt nominatiuum pluralem (*Qui*) In quo ait, ad pinguem ſonum (*Qu*) & (*oi*) vtebantur tantùm, vt ab illo (*Qui*) diſtinguetur. Itaque nihil neceſſe Politiano fuit tantam confuſionem interponere, cùm perſpicuus ſenſus appareat.

ECLOGA QVINTA.
Daphnis.

Menalcas. *Mopſus.*

ME. *CVR non Mopſe (boni quoniam conuenimus ambo,*
Tu calamos inflare leueis, ego dicere verſus)
Hîc corylis mixtas inter cōſedimus vlmos?

Tu maior: tibi me est æquum parêre Menalca: MO.
Siue sub incertas zephyris motātib⁹ vmbras
Siue antro potius succedimus: aspice, vt antrum
Syluestris raris sparsit labrusca racemis.
Mōtib⁹ in nostris solus tibi certet Amyntas. ME.
Quid, si idē certet Phœbū superare canēdo? MO.
Incipe Mopse prior, si quos aut Phyllidis ignes, ME.
Aut Alconis habes laudes, aut iurgia Codri.
Incipe, pascentes seruabit Tityrus hœdos.
Imò hæc, in viridi nuper quæ cortice fagi MO.
Carmina descripsi, & modulans alterna notaui,
Experiar: tu deinde iubeto certet Amyntas.
Lenta salix quantùm pallenti cedit oliuæ, ME.
Puniceis humilis quantùm saliunca rosetis:
Iudicio nostro tantùm tibi cedit Amyntas.
Sed tu desine plura puer: successimus antro. MO.
Extinctū Nymphæ crudeli funere Daphnim
Flebant: vos coryli testes, & flumina Nymphis:
Cùm complexa sui corpus miserabile nati
Atque deos, atq; astra vocat crudelia mater.
Non vlli pastos illis egere diebus

Frigida Daphni boues ad flumina: nulla neque amnem
Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.
Daphni tuum Pœnos etiã ingemuisse leones
Interitum, montésque feri, syluæq; loquuntur.
Daphnis et Armenias curru subiũgere tigres
Instituit: Daphnis thyasos inducere Baccho,
Et foliis lentas intexere mollibus hastas.
Vitis vt arboribꝰ decori est, vt vitibus vuæ,
Vt gregibꝰ tauri, segetes vt pinguibus aruis:
Tu decus omne tuis. postquã te fata tulerũt,
Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.
Grãdia sæpe quibꝰ mãdauimꝰ hordea sulcis,
Infelix lolium, & steriles dominãtur auenæ.
Pro molli viola, pro purpureo narcisso,
Carduus, & spinis surgit paliurus acutis.
Spargite humum foliis, inducite fontibus vmbras
Pastores: mandat fieri sibi talia Daphnis.
Et tumulum facite, & tumulo superaddite carmen:
Daphnis ego in syluis hinc vsque ad sydera notus,
Formosi pecoris custos, formosior ipse.
ME. *Tale tuum carmen nobis diuine poëta,*

Quale sopor fessis in gramine, quale per æstū
Dulcis aquæ saliente sitim restinguere riuo.
Nec calamis solùm æquiparas, sed voce magistrum.
Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo.
Nos tamen hæc, quocunque modo, tibi nostra vicissim
Dicemus, Daphnímq; tuū tollemus ad astra,
Daphnin ad astra feremus, amauit nos quoque Daphnis.
An quicquam nobis tali sit munere maius? MO.
Et puer ipse fuit cantari dignus & ista
Iam pridē Stimicon laudauit carmina nobis.
Candidus insuetum miratur limen Olympi, ME.
Sub pedibúsq; videt nubes, et sydera Daphnis.
Ergo alacres syluas, & cætera rura voluptas,
Panáq; pastorésq; tenet, Dryadásq; puellas.
Nec lupus insidias pecori, nec retia ceruis
Vlla dolum meditantur: amat bonus otia Daphnis.
Ipsi lætitia voces ad sydera iactant
Intonsi montes: ipsæ iam carmina rūpes,
Ipsa sonāt arbusta, Deus Deus ille, Menalca:
Sis bonus ô felixque tuis, en quattuor aras:
Ecce duas tibi Daphni, duoq; altaria Phœbo,
Pocula bina nouo spumātia lacte quotannis,

Crateráſque duos ſtatuam tibi pinguis oliui:
Et multo in primis hilarãs cõuiuia Baccho,
Ante focũ, ſi frigus erit, ſi meßis, in vmbra,
Vina nouum fundã calathis Aruiſia nectar:
Cãtabũt mihi Damœtas, & Lyctius Aegon:
Saltantes Satyros imitabitur Alpheſibœus.
Hæc tibi ſemper erunt, & cũ ſolennia vota
Reddemus nymphis, et cũ luſtrabimus agros.
Dũ iuga mõtis aper, fluuios dũ piſcis amabit,
Dumq; thymo paſcẽtur apes, dũ rore cicadæ:
Semper honos, nomẽnque tuum, laudéſque manebunt.
Vt Baccho, Cereríq;, tibi ſic vota quotannis
Agricolæ facient: damnabis tu quoque votis.
MO. *Quæ tibi, quæ tali reddã pro carmine dona?*
N*am neque me tantùm venientis ſibilus auſtri,*
Nec percuſſa iuuãt fluctu tã littora, nec quæ
Saxoſas inter decurrunt flumina valles.
ME. H*ac te nos fragili donabimus antè cicuta.*
Hæc nos, Formoſũ Corydõ ardebat Alexim:
Hæc eadem docuit, Ciuũ pecus? an Melibœi?
MO. A*t tu ſume pedũ (quod me cùm ſæpè rogaret,*
Non tulit Antigenes, & erat tum dignus amari)
Formoſum paribꝰ nodis, atque ære, Menalca,

Vsicvm certamen duo paſtores nō infeſti inter ſe, vt ecloga tertia, ſed amici conſtituũt. Argumentum carminis eſt de Daphnide, & triplex, ἐπικήδιον, ἐπιτάφιον, ἀποθέωσις. *Cur non*] Præparatio eſt ad cōſeſſum & cantum ex adiunctis perſonarum & loci, qualis eſt Idyllio primo multis verſibus, de pinu reſonante, de tumulo, & myricis, & quercu: item quinto, de oleaſtro, & nemoribus, & herba, & virgulto, quercu, cypero, frigidis aquis, fontibus: de loco tale fuit anteà,

Dicite, quandoquidem in molli conſedimus herba,
Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos,
Nunc frondent ſyluæ, nunc formoſiſſimus annus.

Boni] id eſt periti, tu inflandi calamos, ego verſus dicendi. Sexto Idyllio,

αὔλει Δαμοίτας, σύρισδε δὲ Δάφνις ὁ βώτας,
Tibia canebat Damœtas, fiſtula autem canebat Daphnis bubulcus.

Tu modò] Modeſtum obſequium & ratio ex adiuncto ætatis: adhibetur tamen quædam correctio ex adiunctis loci, vt potiùs in antrum deſcēdatur. Simile fuit anteà ecloga prima,

-Viridi proiectus in antro.

Zephyris] Zephyrus à latinis & Fauonius, ventus eſt ab æquinoctiali occaſu:

Veſper & occiduo quæ littora ſole tepeſcunt
Proxima ſunt Zephyro-

Ouidius primo Metamorphoſeωn. *Motantibus*] Sic ecloga ſexta.

-Tum rigidas motare cacumina quercus.

Labruſca] Vitis ſylueſtris: labruſca dicitur, quia in labris terræ naſcatur, aliquando in neutro genere, vt in Culice,

Denſáque virgultis auidè labruſca petuntur.

Montibus] Cauillatio quædam est è paribus, qua Menalcas leuiter pungitur. *Amyntas*] hoc nomen iam pro inuido fuit,

Dixit Damœtas, inuidit stultus Amyntas:

Et iterum pro molli & delicato,

At mihi sese offert vltro meus ignis Amyntas,

Quid si] Eleuatur obiecta cauillatio hyberbolica maiorum collatione: Idyllio quarto,

φαντί νιν Ἡρακλῆι βίλω κἠ κάρτος ἐρίσδεν,

Dicunt Herculi vi & fortitudine contendere.

Incipe] Proponitur argumenti varia materia: amatoria, laudatiua, contentiosa: & ex adiunctis otium proponitur. Tale ferè est ecloga nona,

Incipe si quid habes, & me fecere poëtam

Pierides. sunt & mihi carmina-

Phyllidis] Notus est Phyllidis amor erga Demophoontem regis Atheniensis filium, ex epistola Ouidij, vt illum è Troiano bello redeuntem exceperit & pro coniuge habuerit: ac deinde cùm Athenas ille reuersus, nō reditu: us putaretur, sese suspēderit, & in arborē nominis sui mutata sit, id est amygdalum sine foliis: Postremò Demophoon reuersus, re cognita trūcū sit amplexatus, qui velut sponsi. sentiret aduentum, folia emisit, vnde etiam φύλλον, folium dictum est, quod prius πέταλον dicebatur: vide Seruium. *Alconis*] Hic Cretensis sagittarius fuit excellens, qui in serpentem Phalari eius filio inuolutum, tanta arte sagittam direxit, vt eam serpentis in vulnere defigeret, nec filium tangeret.

Codri] Rex Atheniensium hic fuit, qui bello aduersus Laconas, vt ait Seruius, aut Dorienses, vt Iustinus libro secundo, au Thracenses, vt Plutarchus ait, suscepto, cū responsum esset victores hostes fore, nisi rex Atheniēsium caderet, Codrus habitu simulato, in hostium turbā irrupit, & interfectus est: eáque re cognita hostes sine prælio abierunt: huius meminit Horatius tertio Odarum, Ode decima nona,

Quantùm distet ab Inacho

Codrus

Codrus pro patria non timidus mori
Narras-

Incipe] Anaphora eſt. *Tityrus*] Ex Idyllio primo,
τὰς δ' αἶγας ἐγὼν ἐν τῷδε νομευσῶ.
Capras autem ego intereà paſcam.

Immo] Correctio propoſitionis è diſſimili, vbi repetitur cauillatio cum doloris ſignificatione: Similis quædã eſt Idyllio ſeptimo,
-ὅρη φίλος, εἴτοι ἀρέσκει
τοῦθ' ὅ,τι πρὰν ἐν ὄρει τὸ μελύδριον ἐξεπόνασα,
-Vide amice ſi tibi placet,
Ea quam anteà in monte cantilena elaboraui.

Fagi] fuit eclòga prima,
Tityre tu patulæ recubans ſub tegmine fagi,
Item ecloga ſecunda,
Tantum inter denſas vmbroſa cacumina fagos,
Vt hæc arbor opacitate ſua paſtorum carminibus delectata videatur. *Alterna*] Varia, ait Seruius, vel ἀμοιβαῖα vt anteà in illo verſu,
Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.

Certet] Idyllio quinto,
αὐτόθι μοι ποτέρισδε, καὶ αὐτόθι βωκολιάσδευ,
Iſtinc mihi contende, & iſtic bucolicè cane.

Lenta] emendatur cauillatio contraria parium collatione ad laudem Mopſi. *Saliunca*] Celticum nardum naſcitur in Liguriæ alpibus, ſaliſica patrio nomine appellatum, prouenítque in Iſtria, & exiguè fruticat, & cum radicibus in manuales faſciculos componitur, ait Dioſcorides, libri primi capite ſeptimo. *Sed tu*] reuocatio contentiunculæ, deinceps ἐπικήδειον ſequitur, id eſt funebre carmen nondum humato corpore: Partes tres ſunt, prima eſt ex adiuncto luctu matris, nympharum, boum, pecudum, leonum. *Crudeli*] Alij Iulium Cęſarem hîc accipiunt viginti tribus vulneribus confoſſimi, alij Flaccum Maronis fratrem, vt in Virgilij vita dictum eſt: de quo eſt illud,
Triſtia fata tui dum fles in Daphnide Flacci,

Docte Maro, fratrem diis immortalibus æquas.

Alij Quintilium cognatum Virgilij, de quo Horatius Odarum primo, Ode vicesima quarta:

Nulli flebilior quàm tibi Virgili:

At res simpliciter intelligi potest, ficti nempe argumẽti, cùm Theocriti imitatio appareat. *Vos*] Ratio est è testimonio hyberbolico, vt paulò pòst erit,

-Montésque feri syluæque loquuntur.

Talis locus longè amplissimus Idyllio decimo nono in epitaphio Bionis:

αἴλινά μοι στοναχεῖτε νάπαι καὶ Δώριον ὕδωρ,
καὶ ποταμοὶ κλαίοιτε τὸν ἱμερόεντα Βίωνα·
Νῦν φυτά μοι μύρεσθε, καὶ ἄλσεα νῦν γοάοισθε.
Lamentationes suspirate saltus & Dorica aqua,
Et flumina flete suauem Biona,
Nunc plantæ mihi lugete, & nemora nunc vlulate.

Et totus locus vicesimo tertio Idyllio. Tale est epitaphium Adonidis. *Atque deos*] sic Aeneidos tertio,

Quem non incusaui amens hominúmque deûmque.

Nonnulli] Tale est in Iulio Cæsare apud Suetonium capite octogesimo primo: Proximis diebus equorum greges quos in traiiciendo Rubicone flumine consecrarat, ac vagos sine custode dimiserat, comperit pertinacissimè pabulo abstinere, vbertímque flere: Locus autem est è primo Idyllio Theocriti,

τῆνον μὰν θῶες, τῆνον λύκοι ὠρύσαντο,
τῆνον χ' ὠ'κ δρυμοῖο λέων ἀνέκλαυσε θανόντα.
Illum quidem Thoes, illum lupi vlularunt,
Illum è sylua leo refleuit mortuum.

Item, πολλαί οἱ παρ' ποσσὶ βόες, πολλοὶ δέ τε ταῦροι,
πολλαὶ δ' αὖ δαμάλαι καὶ πόρτιες ὠδύραντο.
Multæ ei ad pedes boues, multi verò etiam tauri,
Multæ etiam iuuencæ & vitulæ luxerunt.

Et Idyllio decimo nono,

ὤρεα δ' ἐστὶν ἄφωνα, καὶ αἱ βόες αἱ ποτὶ ταύροις
πλαζόμεναι γοάοντι, καὶ οὐκ ἐθέλοντι νέμεσθαι,
Montes autem sunt muti, & boues apud tauros

Errantes

Errantes lamentantur, & non volunt paſci.

Paſtos] Actiuè ſumitur, ſicut ecloga ſeptima,

Cùm primùm paſti repetent præſepia tauri,

cùm prius paſſiuè ſumptum ſit,

-Florem depaſta ſalicti- ecloga prima.

Daphnis] Secunda pars de factis, quæ Seruius putat ad Iulium Cęſarem pertinere, quia Bacchanalia primus Romam tranſtulit: at cōtrà mox intelligetur de Bacchanalibus. *Curru*] pro, Currui, & veteres ſæpe quartæ declinationis eiuſmodi nomina per u in datiuo dicebant, vt ait Gellius libri quarti capite decimoſexto: & ſic Virgilius ſexto Aeneidos,

-Téque aſpectu ne ſubſtrahe noſtro.

& 9. *Venatu inuigilant pueri,* pro aſpectui, & venatui: Sic apud eundem poëtam, ſinu, portu, concubitu, metu leges: hîc autem ex adiunctis periphraſis Dionyſiacorū, ſeu Liberalium & Bacchanalium: Bacchus enim tigribus vehebatur, & Bacchantes ſaltabant, Thyaſos & pāpinis intertextis haſtas gerebant. *Thyaſos*] Thyaſus eſt conuiuium è ſymbolis ſingulorum, item pompa & chorea Dionyſiaca: nunc θυμιάσμος, cœtus in honorem Liberi patris. De Bacchanalibus Blōdus de Roma triumphante ſecundo libro ita ſcribit: & Bacchanalia Libero patri Baccho dicata, temporis longitudine per autumnū Saturnalibus paria maiore luxu celebrata ſunt: Nudi enim viri cum nudatis omnia membra mulieribus, matronis, viduis & virginibus ad ſacra conueniebant: quæ non niſi nocturna erant: caput omnes pariter femoraliáque pampinis & vuarum racemis cincti: alios item vuarum racemos manu tenebant, & tumultuario inuicem commixti cœtu, in ſublime ſaltantes, variáque geſticulatione brachia, ceruicem, capútque mouentes, carmen Baccho inconditum decantabant: nec prius erat ſaltationis modus, quàm defatigati & toto corpore vacillantes, partim reſupinarentur proximioribus inhærentes, partim in pauimentum phanatici amētéſque procumberent, vt rectè ſenſerit Marcus Varro

talia nisi ab amentibus fieri non potuisse. Quid verò incestuũ constuprationúmque in huiusmodi nocturnis cõuentibus sit cõmissum, Liuius libro quadragesimo scribit, vbi cognosces multis ante Iulium Cæsarem temporibus ea sacra Romæ fuisse. *Hastas*] periphrasis est thyasorum. *Vitis*] Tertia pars è dissimilitudine viui & mortui Daphnidis: protasis ornatur quatuor similibus. Locus est similis Idyllio octauo Theocriti,

τᾷ δρυὶ ταὶ βάλανοι κόσμος, τᾷ μαλίδι μᾶλα,
τᾷ βοὶ δ' ἁ μόσχος, τῷ βωκόλῳ αἱ βόες αὐταί.
Quercui glandes ornatus, malo mala,
Boui autem vitulus, bubulo boues ipsæ.

Vitis vt arboribus] vitis arbustiua de qua secundo Georgico. *Postquam*] Antapodosis ex adiunctis malis post mortem secutis. *Pales*] Pales dea pastorum, de qua initio tertij Georgici. *Apollo*] Νόμιος intellige: hic enim pauit annos decem regis Admeti armentum, quia Cyclopes, à quibus Aesculapius eius filius cæsus erat, interemisset, cùm tamen Ioui fulmina fabricati essent.

Lolium] Græcis est ζιζάνιον, Francis yuræa: versus idem repetitur primo Georgico,

Lappæque tribulíque intérque nitentia culta,
Infœlix Lolium & steriles dominantur auenæ.

Officit oculis, quod Ouidius primo fastorum testatur,

Et careant Loliis, oculos vitiantibus agri.

Auenæ] Auena primum frumenti vitium est, ait Plinius libri decimi octaui capite decimo septimo: sterilis porrò dicitur ad differentiam satiuæ: vana pro eodem dicitur primo Georgico,

Expectata seges, vanis elusit auenis:

Francis aueneron dicitur. *Paliurus*] Paliurus Dioscoridi, libri primi capite centesimo quarto, frutex est aculeatus, durus, cuius semen pingue & fuliginosum: Francis est albus spinus: vicesimo tertio Idyl lio,

ὡς τῆνος τέθνακε, καὶ ἄνθεα πάντ' ἐμαράνθη.
Cùm ipse mortuus est, etiam flores omnes tabefacti sunt.

Spargite] Adhuc ἐπικήδιον fuit, sequitur ἐπιτάφιον, de sepulchro

ſepulchro & ſepulchri inſcriptione: vide ſexto Aeneidos de Miſeno ſepulchrorum ceremonias. Notabis autem hîc deſcribi ſepulchrum herois: heroes enim creduntur in fontibus & montibus habitare.

Superaddite carmen] Idyllio viceſimo octauo ſic iubet amator infœlix epitaphium à ſe dictatum ſuperſcribi,

γράψον καὶ τόδε γράμμα, τό σοι τοίχοισι χαράξω,
Inſcribe & hoc epigramma quod tibi verſibus exarabo.

Syluis] notabis in hoc nomine perpetuum bucolici carminis ſubiectum, vt anteà. *Formoſi formoſior*] paronomaſia: Simile eſt Idyllio primo de Daphnide,

Δάφνις ἐγὼν ὅδε τῆνος, ὁ τὰς βόας ὧδε νομεύων,
Δάφνις ὁ τὼς ταύρως καὶ πόρτιας ὧδε ποτίσδων.
Daphnis ego hic ille, boues hîc paſcens,
Daphnis tauros & iuuencas hîc aquans.

Tale tuum] Tertia pars eclogæ in apotheoſi, cuius exordium ſumitur è diſſimili laude ſuperioris carminis, & extenuatione ſequentis. Laus illa ſimilibus & paribus explicatur. *Diuine*] Metaphora, vel reuera, quoniã notum eſt illud Ouidij,

Eſt deus in nobis agitante caleſcimus illo.

Quale] Locus eſt in primo Theocriti Idyllio,

ἅδιον ὦ ποιμὰν τὸ τεὸν μέλος, ἢ τὸ καταχὲς
τῆν᾽ ἀπὸ τᾶς πέτρας καταλείβεται ὑψόθεν ὕδωρ,
Dulcius ô paſtor tuum carmen, quàm reſonans
Illa de petra diſtillat ſupernè aqua.

Et Idyllio octauo,

ἁδὺ δὲ τῶ θέρεος παρ᾽ ὕδωρ ῥέον αἰθριοκοιτεῖν.
Dulce autem æſtate apud aquam fluentẽ ſub dio dormire.

et ibid. ἁδύ τι τὸ στόμα τοι, καὶ ἐφίμερος, ὦ Δάφνι, φωνά,
κρέσσον μελπομένω τευ ἀκουέμεν, ἢ μέλι λείχειν.
Dulce quid os tibi & deſiderabilis ô Daphni vox:
Melius modulantem te audire: quàm mel lingere.

Sopor] Idyllio quinto,

-εἴρια τεῖδε πατησεῖς,
αἴκ᾽ ἔνθῃς, ὕπνω μαλακώτερα.
-Lanas hîc calcabis,

Si veneris, somno molliores:

Est carminis laus. *Nec calamus*] hîc par est, sed maius interponitur, Nec solùm, sed: vbi interpretes Theocritum magistrum intelligunt, Virgilium discipulum: allegorias tamen hîc interpretari nihil necesse est.

Alter] Id est secundus, aiunt hîc interpretes: at si par est discipulus magistro, neuter primus erit aut secundus: alter igitur hîc est qui pòst sit pari loco, vt amicus alter ego. Et sic Idyllio primo,

-μετὰ πᾶνα τὸ δεύτερον ἆθλον ἀποισῇ

-*Post Panem secundum præmium feres.*

Nos tamen] Antapodosis est dissimilitudinis ad extenuationem, vbi Menalcas ἀποθέωσιν profitetur. Ratio est ex adiuncto amore. *An quicquam*] adhibetur ad excitandum mutua commendatio futuri carminis ex eius adiuncta gratia, & subiecta personæ dignitate, & testimonio. *Candidus*] ἀποθέωσις & consecratio hîc incipit, ex adiunctis, id est publica lætitia, quæ per partes declaratur: Qualis autem fuerit ἀποθέωσις tum Romæ in funeribus Imperatorum, vide Herodianũ libro 4. *Candidus*] Lacteum fortassis hîc circulũ respicit, vbi Romani putabant heroas suos habitare. Sic enĩ Cicero Scipioné somniantem, loquentem facit in excelso & pleno stellarum illustri & claro loco, id est lacteo circulo. *Limen*] Synecdoche est ex parte totum significans: limen enim trãsuersum in ianua lignũ significat superũ vel inferũ, & hîc pro ianua sumitur. *Alacres*] contrariam tristitiam ἐπικήδιον habuit: nymphæ fleuerunt, pecudes à potu pastúque abstinuerũt, leones ingemuerũt. *Dryadas*] Nymphæ quæ inter arbores habitant, dryades sunt, vt iam dictũ est ecloga secunda. *Nec lupus*] Tale fuit ecloga 4.

-*Nec magnos metuent armenta leones.*

Retia] metonymia pro retiariis. *Bonus*] Ratio lætitiæ ex adiunctis personæ. *Ipsi*] Secũdus ἀποθεώσεως locus è publicę & inuocationis & confessionis testimonio.

Ipsi, ipsæ, ipsa] polyptoton quale fuit ecloga prima,

Ipsæ te Tityre pinus,

Ipsi

Ipsi te fontes, ipsa hæc arbusta vocabant.

Deus deus] Epizeuxis est, qualis anteà fuit, *ah Corydon Corydon*: & sexto Aeneidos,

Ventum erat ad limen cùm virgo poscere fata
Tempus ait, deus ecce deus-

O fœlix] Exclamatio est, & fœlix pro propitio, primo Aeneidos sic videtur dici,

Sis fœlix nostrúmque leues quæcunque laborem.

Idyllio decimo quinto,

ἵλα νῦν φίλ᾽ Ἄδωνι, καὶ ἐς νέωτ᾽ εὐθυμήσαις.
Miserere nunc dilecte Adoni, & in nouo lætifices.

En quattuor] Tertius locus ἀποθεώσεως ex adiunctis sacrificiis, quę per partes latiùs explicantur, aras, lac, oleũ, vinum, musicam & saltationem: Seruius distinguit aras ab altaribus, quòd hæc tãtùm sint superiorum deorum, illæ etiam inferorum, eandémque in cœlo Solem, in terris Bacchum, & apud inferos Apollinem facit: quod ad locum hunc nihil attinet, sed aras noui dei altaribus autenthici dei coniungit. *Spumantia*] metonymia est, qua significat idem quod epitheto significatum est (nouo) sic Aeneidos primo,

-Ille impiger hausit
Spumantem pateram, & pleno se proluit auro:

Vbi & vini vis recentis exponitur. *Craterásque*] locus est é quinto Idyllio,

στασῶ δὲ κρητῆρα μέγαν λευκοῖο γάλακτος
ταῖς νύμφαις, στασῶ δὲ καὶ ἁδέος ἄλλον ἐλαίω.
Statuam autem craterem magnum albi lactis
Nymphis, statuam autem etiam dulcis alium olei.

Sed in septimo Idyllio, de Cerealibus locus est copiosior similis magis quàm idem,

τὸν πτελεατικὸν οἶνον ἀπὸ κρητῆρος ἀφυξῶ,
παρ᾽ πυρὶ κεκλιμένος· κύαμον δέ τις ἐν πυρὶ φρυξεῖ,
χ᾽ ἁ στιβὰς ἐσσεῖται πεπυκασμένα, ἐς τ᾽ ἐπὶ πᾶχυν
κνύζᾳ τ᾽ ἀσφοδέλῳ τε πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ·
καὶ πίομαι μαλακῶς μεμνημένος Ἀγεάνακτος,
αὐ κοῖσιν κυλίκεσσι, καὶ ἐς τρύγα χεῖλος ἐρείδων.

αὐλησεῦντι δέ μοι δύο ποιμένες· εἷς μὲν Ἀχαρνεὺς,
εἷς δὲ λυκωπίτας, ὁ δὲ τίτυρος ἐγγύθεν ἀσεῖ·
Pteleaticum vinum è cratera exhauriam
Apud ignem inclinatus, fabam aliquis in igne torrebit,
Et lectus erit ornatus vsque in vlnam
Cnyzáque ferulaque multum flexibilíque apio.
Et bibam molliter recordans Ageanactis,
Ipsis poculis: & in fecem labrum firmans.
Tibia canent autem mihi duo pastores, vnus quidem Acharneus,
Vnus autem Lycopitas: hìc autem Tityrus propè canet.

Baccho] Metonymia pro vino. *Calathis*] calathus anteà quasillus fuit: hìc est calyx. In tertio Georgico vas est quo lac exprimitur. *Aruisia*] Straboni libro decimo quarto Aruisia locus est in Chio insula asper & importuosus, vbi vinum græcanicorum optimum nascitur: Stephano dicitur Arsysia, & vinum arsysinum: hodie vulgò maluasinum aut maluasium dicitur. *Nectar*] Nectar potus est deorum vt poëtæ fabulantur, immortalitatem fabulis suis indicantes: à (νε) quod in compositis verbis negatiuum est, & κτείνω, occîdo. Sic apud Martialem:

Iuppiter ambrosia satur est, & nectare viuit.

Lyctius] Lyctus est oppidum Cretæ, vnde Lyctius modò dicitur. *Satyros*] Satyrus animal est in vltimis Lybiæ gentibus in quo præter effigiẽ nihil est hominis: minister autem Bacchi dicitur propter libidinem: vnde etiam nomen habet: σάθη siquidem græcis est veretrum seu virile membrum. *Imitabitur*] Symbolum similitudinis est in hoc verbo, id enim est, more Satyrorum saltabit.

Alphesibœus] Pastoris fictum nomen est: ἀλφέω enim est inuenio & βοῦς βοὸς, bos, velut inuentor boum.

Hæc tibi] Notatur sacrificij tempus duplex quotannis.

Lustrabimus] Ambaruaлia significat, de quibus iam anteà dictum est ecloga secunda ad illum versum,

Cùm faciam vitula pro frugibus.

Dum] Diuinitatis perpetuitas ad extremum declaratur

tur quatuor pariũ collatione, quæ 1. Aeneidos iteratur,

In freta dum fluuij current, dum montibus vmbræ
Lustrabunt, conuexa palus dum sydera pascet.

Thymo] Thymus vel thymũ, herba hortẽsis odorata, quo tantum delectantur apes, vt eo largè florente, prouentum sperent apiarij, ait Plinius libri vicesimi capite 10.

Rore cicadæ] de cicadis ecloga 1. diximus in illo versu,

At mecum raucis resonant arbusta cicadis:

vnum autem hoc animal ore caret, & foramine quo eiiciantur excrementa corporis: pro ore tamen habet in pectore quiddam linguæ simile, quo rorem lambit: excitata verò humorem reddit, quod solum argumentum est rore easdem ali, ait Plinius libri vndecimi capite vicesimo sexto: quarto Idyllio,

-μὴ πρῶκας σιτίζεται, ὥσπερ ὁ τέττιξ;
Num rores pascit, quemadmodum cicada?

Vt Baccho] declaratur eadem diuinitas similitudine duorum deorum. *Damnabis*] cùm tui numinis cultoribus pro votis eorum adfueris, obligatos votis & veluti damnatos habebis: paulò secus primo Aeneidos,

-Vocabitur hic quoque votis.

Macrobius tamen ait eos votis damnatos esse, qui promissa vota iam persoluerunt: vt sit damnatus votis, quod voti compos: quod quàm verum sit, considerabis.

Explicationem autem illam nostram Erythræus amplissimè nobis ita tradidit. *Damnabis votis*] Non, liberabis, accipiendum est, vt Nonius & Agresius interpretantur, sed contrà, damnabis, obligabis, intellige. Et quasi quadam necessitatis damnatione obnoxios reddes agricolas, ad vota soluenda, dum tu illis tanquam verum & præsens numen adfueris: vt damnati propriè hi dicantur, non qui vota tãtùm fecerint, sed qui etiam ab ipso deo optata impetrauerint: vnde tunc votorum persolutionis se reos omnino factos, quasi ex numinis parte voti concepti conditione adimpleta, maximè intelligerent. Nam ita mortalium vulgus deo vouere solet, vt sub conditione cum ipso quasi contrahat, vt sci-

licet non alia ratione se voti damnatum, & reum velit, quàm si votis petita obtinuerit. Id autẽ à poëta ex persona Mopsi ideo dictum est, vt Daphnim numen omnino præsentissimum agricolis fore ostenderet. Quare, cùm dixit, agricolæ tibi vota facient: quia id ad probãdum numen non sufficeret, quòd votorum susceptio tota de ipsorum agricolarum opinione penderet, addidit,

Damnabis tu quoque votis, id est vota eorum implebis, vnde deus appareas agricolarum, & ita tibi votis damnati sint, id est, eorum solutioni obnoxij. Hanc autem reddẽdi voti necessitatem Maro rerũ omnium prudentissimus, verbo pontificio, & votorum proprio expressit, sicut & alibi, *voti reus*, dixit: nam vota reddere, vt etiam vox illa diuina Christianorum auribus inclamat, *Vouete, & reddite*, omnino necesse est, nec minus sanè, quàm sententia, aut iudicio damnatos, pœna soluere. Vnde etiam in iure ciuili nostro, titulo de legatis primo, species illas legatorum per damnationem factas legimus. Vt apud Vlpianum per initia tituli: Quisquis mihi gallicanarum rerum hæres erit, damnâs esto tot dare, id est, dãnatus esto. Et apud Paulũ, eodẽ titulo Testator ab heredibus ita legat: Lucius Titus, & G. Seius P. Meuio decẽ dare dãnâs sunto, id est, dãnati. Quod quidem quartum legatorum genus per solennitatẽ verbi Damnâs necessitatem quandam hæredibus omnino præstandi legata imponebat: Ita vt illi modis omnibus soluere legatoriis tenerentur, etiam si damnosam hæreditatem adiissent, & res aliena legata esset. Quæ postea verbi solennitas atque necessitas (vt interim in re perquam digna scitu, iurisperitum agam, id est, muneris mei non obliuiscar) cum reliquis tribus legatorum generibus, quæ olim in vsu erãt, scilicet, per vendicationẽ, sinendi modo, & per præceptionem, quibus etiam singulis generibus certa quædam verba assignata erant, per quæ illa significarentur, constitutionibus diuorum principũ penitus sublata est. Quippe cùm per omnia æquata sunt legata fidei commissis, vt habetur digestis, eodẽ

titulo,ſymbolo,ne lege dicam,quæ non eſt,Vlpiani primo,& inſtitutionibus, eodem titulo. Sed illud quoque non diſſimulandum,quod legimus antiquitatẽ non mò dò damnatum voto, ſed etiam voti condemnatum dixiſſe. Titinnius Veliterna, vt eſt in exemplis Marcelli, ait,fortaſſe votum fuiſſe,quo die liber foret, nunc eius voti condemnatus eſt,immolauit hoſtiam.Et Turpilius Leucadia:& amplius illum apparere condecet quandoquidem voti condemnatus eſt. *Quæ tibi*] Collaudatur ἀποθειώσεως carmen, paſtorali trium minorum collatione. *Sibilus*] Sibilus,& in plurali ſibili vel ſibila, propriè eſt ſonitus oris humani,dentibus compreſſis, & parum diductis labris,expreſſus : hîc ſynecdoche eſt ex ſpecie genus ſignificans,pro flatu enim ſumitur.

Auſtri] *-Floribus auſtrum*

fuit ecloga ſecunda. *Percuſſa littora*] paſtoribus tempeſtatem ſpectantibus & fluctus eius numerãtibus magna voluptas eſt:fluctus autem illos paulatim creſcere indicant illæ Maronis collationes tertio Georgico:

Fluctus vt in medio cœpit cùm albeſcere ponto
Longiùs,ex altóque ſinum trahit,vtque volutus
Ad terras immane ſonat per ſaxa,nec ipſo
Monte minor procumbit,at ima exæſtuat vnda
Vorticibus, nigrámque altè ſubuectat arenam.

Item ſeptimo Aeneidos,

Fluctus vt in medio cœpit cùm albeſcere vento
Paulatim ſeſe tollit mare,& altiùs vndas
Erigit, inde imo conſurgit ad æthera fundo.

Ouidius primo Triſtium maximum facit omnium fluctuum decimum,

Qui venit hinc fluctus,fluctus ſupereminet omnes,
Poſterior nono eſt vndecimóque prior.

Et vulgò decumanus fluctus dicitur pro maximo,vt in caſtris porta decumana. *Saxoſas*] Ex Idyllio primo:

ἅδιον ὦ ποιμὰν τὸ τεὸν μέλος, ἢ τὸ καταχὲς
τῆν' ἀπὸ τᾶς πέτρας καταλείβεται ὑψόθεν ὕδωρ.
Iucundius ô paſtor tuum carmen eſt, quàm quæ reſonans

Illa de ſaxo defluit ex alto aqua.

Hac te] Concluditur ecloga, mutua paſtorum liberalitate: Menalcas fiſtulam donat & commendat ex adiunctis, quòd ea ſecundam & tertiam eclogam cantare didicerit. *Cicuta*] Cicuta priùs fuit internodium:

Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula-

Herba autem hîc eſt venenoſa, & publica Athenienſium pœna infamis, attamen caulis eius eſtur à pleriſque, & ſæpe altior eſt binis cubitis, ait Plinius libri viceſimi quinti capite decimotertio. Itaque paſtores ex eius calamo fiſtulam ſibi conficiunt. Talis igitur eſt metonymia, qualis fuit in auena & calamo & ſtipula.

Formoſum] Synecdoche eſt ex parte totum ſignificans, quomodo iureconſulti leges appellant primis legum nominibus. *At tu*] Mopſus donat ſuum pedum, id eſt baculum curuum, quo pedes ouium paſtores trahunt, & ſuis item adiunctis commendat, quòd quamuis à formoſo paſtore rogatum, non tamen ſit datum, quòd nodis & ære ſit formoſum. Idyllio ſeptimo,

-ὁ δ' αἰπόλος ἁδὺ γελάσας
τάν τοι, ἔφα, κορύναν δωρήσομαι.
-Hic autem caprarius ſuauiter ridens
Hanc tibi, dixit, virgam donabo.

Formoſum] Similis quædam liberalitas Idyllio primo, ſed aliis argumentis expoſita. Item ſexto de Damœta & Daphnide,

χ' ὁ μὲν τῷ σύριγγ', ὁ δὲ τῷ καλὸν αὐλὸν ἔδωκεν.
Et hic quidem huic fiſtulam, ille autem huic pulchram tibiam dedit.

Antigenes] Nomen è ſeptimo Idyllio.

Ecloga

ECLOGA SEXTA.

Silenus.

Poëta.

PRima Syracuſio dignata eſt ludere verſu
Noſtra, nec erubuit ſyluas habitare, Thalia.
Cũ canerem reges & prælia, Cynthius aurẽ
Vellit, & admonuit: paſtorẽ Tityre, pingues
Paſcere oportet oues, deductũ dicere carmen.
Nunc ego (nanque ſuper tibi erunt, qui dicere laudes
Vare tuas cupiant, & triſtia condere bella)
Agreſtem tenui meditabor arundine muſam.
Non iniuſſa cano. ſi quis tamen hæc quoque, ſiquis
Captus amore leget, te noſtræ Vare myricæ,
Te nemus omne canet: nec Phœbo gratior vlla eſt,
Quã ſibi quæ Vari præſcripſit pagina nomẽ.
Pergite Pierides. Chromis & Mnaſylus in antro
Silenum pueri ſomno videre iacentem,
Inflatũ heſterno venas, vt ſemper, Iaccho.
Serta procul tantũ capiti delapſa iacebant:
Et grauis attrita pendebat cantharus anſa.

Aggreßi (nā sæpe senex spe carminis ambos
Luserat) iniiciunt ipsis ex vincula sertis.
Addit se sociā, timidísq; superuenit Ægle,
Ægle Naïadū *pulcherrima: iámque videnti*
Sanguineis frontē moris, & tempora pingit.
Ille dolū ridens, Quò vincula nectitis? inquit.
Soluite me pueri: satis est potuisse videri.
Carmina, quæ vultis, cognoscite: carmina vobis,
Huic aliud mercedis erit. simul incipit ipse.
Tum verò in numerum Faunósque, ferásque videres
Ludere: tū rigidas motare cacumina quercus.
Nec tantùm Phœbo gaudet Parnaßia *rupes:*
Nec tantùm Rhodope miratur, & Ismarus *Orphea:*
Námq; canebat vti magnū per inane coacta
Semina terrarūq;, animæq;, marísq; fuissent,
Et liquidi simul ignis: vt his exordia primis
Omnia, & ipse tener mundi cōcreuerit orbis.
Tum durare solū, & discludere Nerea pōto
Cœperit, et rerum paulatim sumere formas:
Iamq; nouum terræ stupeant lucescere Solē:
Altius atq; cadāt sūmotis nubibus imbres:
Incipiant syluæ cùm primùm surgere: cúmq;
Rara per ignotos errent animalia montes.

Hĩc lapides Pyrrhæ iactos, Saturnia regna,
Caucaſeáſque refert volucres, furtúmque Promethei,
His adiungit Hylã, nautæ quo fonte relictũ
Clamaſſet, vt litt⁹ Hyla Hyla, omne ſonaret.
Et fortunatam, ſi nunquã armenta fuiſſent,
Paſiphaën niuei ſolatur amore iuuenci:
Ah virgo infelix, quæ te dementia cepit?
Prœtides implerunt falſis mugitibus agros:
At nõ tã turpes pecudum tamẽ vlla ſecuta eſt
Concubitus, quanuis collo timuiſſet aratrũ,
Et ſæpe in leui quæſiſſet cornua fronte.
Ah virgo infelix, tu nunc in montib⁹ erras:
Ille latus niueum molli fultus hyacintho,
Ilice ſub nigra pallentes ruminat herbas,
Aut aliquam in magno ſequitur grege: claudite Nymphæ
Dictææ, Nymphæ nemorum iã claudite ſalt⁹:
Si quà fortè ferant oculis ſeſe obuia noſtris
Errabunda bouis veſtigia: forſitan illum
Aut herba captũ viridi, aut armenta ſecutũ
Perducãt aliquæ ſtabula ad Gortynia vaccæ:
Tum canit Heſperidum mirãtẽ mala puellã.
Tum Phaëthõtiadas muſco circundat amaræ
Corticis, atque ſolo proceras erigit alnos.
Tũ canit errãtẽ Permeſſi ad flumina Gallũ,

Aonas in montes vt duxerit vna sororum,
Vtq; viro Phœbi chorus assurrexerit omnis:
Vt Linus hæc illi diuino carmine pastor,
Floribus atque apio crines ornatus amaro
Dixerit, Hos tibi dant calamos (en accipe) musæ,
Ascræo quos antè seni, quibus ille solebat
Cantando rigidas deducere montibus ornos.
His tibi Grynæi nemoris dicatur origo:
Ne quis sit lucus, quo se plus iactet Apollo.
Quid loquar? aut Scyllam Nisi, aut quam fama secuta est,
Cādida succinctā latrātibꝰ inguina mōstris
Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibꝰ lacerasse marinis?
Aut vt mutatos Terei narrauerit artus?
Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit:
Quo cursu deserta petiuerit, & quibus antè
Infelix sua tecta superuolitauerit alis?
Omnia, quæ Phœbo quondā meditante beatꝰ
Audiit Eurotas, iussitque ediscere lauros,
Ille canit pulsæ referunt ad sydera valles:
Cogere donec oues stabulis, numerumque referre
Iussit, & inuito processit vesper Olympo.

In

CLOGA sexta Epicurei Sileni varia carmina cōplectitur: Octo enī diuersa sūt. Primū de Epicuri philosophia, secū dū de Hyla, tertiū de Pasiphaë, quartū de malis Hesperidum, quintū de Phaëthōtiadibus, sextum de Gallo, septimū de Scylla, octauum de Tereo: denique omnia comprehendit carmina Apollini nota: Sed pręcipuus & primus locus est de Epicuri philosophia, & ideo ecloga in honorem Quintilij Vari seu Varri (varia enim huius nominis est orthographia) videtur esse cōposita: hæc autem ecloga dicitur à Virgilio, ingenti fauore fuisse recitata, vt cùm eam postea Cytheris cantasset in theatro, stupefactus Cicero, requisierit cuius esset: & cùm authorem tādem vidisset, dixisse fertur ad suam & Virgilij laudem,

-magnæ spes altera Romæ,

ait Seruius, secutus fabulam Donati, de qua in Virgilij vita dictum est. Initio autem poëta significat, sed obscuriùs, dicturū se laudes Vari carmine Bucolico, quia primum id eius carmen sit. Ratio est ex adiunctis.

Syracusio] alij Syracosio, ne, u, syllaba antepenultima ex, ȣ, diphthongo descendens, contra artem contrahatur. Casus est græcanicus, pro Syracusano, qualis fuit ecloga quarta, Sicelides pro Sicilienses. *Syracusio*] Periphrasis carminis Bucolici ex eius authore Theocrito, quem Virgilius hìc imitatur, & eius subiecto, circa quod occupatur, quod toties iàm vsurpatum ecloga prima,

Syluestrem tenui musam meditaris auena,

Item, *Formosam resonare doces Amaryllida syluas,*

Et 2. *Montibus & syluis studio iactabat inani,*

Itē, *Mecum vna in syluis imitabere Pana canendo,*

Itē, *-habitarunt dij quoque syluas,*

Itē 4. eclo. *Si canimus syluas, syluæ sint Consule dignæ.*

Et 5. eclog. *Daphnis ego in syluis hinc vsque ad sydera notus:*

Item, *-montésque feri syluæque loquuntur,*

Et nũc, *-Nec erubuit ſyluas habitare Thalia.*

Thalia] θάλεια debuit eſſe thalea, vt κυθέρεια, Cytherea. ergo græcanica & hæc inflexio eſt, ait Seruius, θάλεια autem viriditas, celebritas, lætitia, feſtiuitas eſt latinè: θαλέω & θάλλω verbum id ſignificat. *Cùm cancrem*] Confirmatio tandem eſt è teſtimonio diuino, quo reuocatum ſe dicit ab Heroico carmine: res enim Romanas aggreſſus erat initio, ſed aſperitate nominum deterritus omiſit, ait Donatus, & poſt eũ Seruius. *Cynthius*] Apollo dicitur Cynthius: Cynthus enim Deli inſulæ mons eſt, vbi natus eſt Apollo & Diana. *Aurem*] Aurem vellere quid ſit, & quid hac metonymia ſignificetur, Virgilius hîc interpretatur, id eſt admonere: & ſic Seneca libro ſecundo de beneficiis loquitur. Loquar mecum & mihi aurem vellam. Ratio autem tropi non ſpecies à Seruio proponitur, quia auris (ait) eſt memoriæ conſecrata, vt frons Genio, digiti Mineruæ, genua miſericordiæ. Idyllio quinto,

ὐκ ἔραμ' Ἀλκίππας, ὅτι με πρὰν ὐκ ἐφίλασε
τῶν ὤτων κατελοῖσα.
Non amo Alcippem, quòd me prius non oſculata eſt
Aures deprehendens.

Paſtorem] Proſopopœia eſt Apollinis, vbi ex coniugatis eſt ratio, paſtor paſcere. *Deductum*] Metaphora eſt à lana, quæ dum tenuatur in filum, deducitur: Quintilianus libri octaui capite ſecundo: Proprie autem, ait, quo nihil ſignificantius: vt Cato dixit Cæſarem ad euertendam Rempublicam ſobrium acceſſiſſe: vt Virgilius deductum carmen: & Horatius acrem tibiam, Hannibalémque dirum. *Nunc ego*] Concluſio eſt confirmationis proximæ: Quare Bucolicum carmen canam.

Nanque] Illuſtratio intexitur è diſſimili: alij bellicas tuas laudes canent: Quintilius autem Varus in Germania exercitus dux fuit, & cum eo tandem à Germanis cæſus: De quo Suetonius viceſimo quinto capite, in Auguſto, Graues, ait, ignominias cladéſque omnino duas nec alibi quàm in Germania accepit Lolianam & Varianam:

nam:sed Lolianam maioris infamiæ quàm detrimenti, Varianam penè exitialem tribus legionibus cum duce legatísque & auxiliis omnibus cæsis. Hac nuntiata excubias per vrbem indixit, ne quis tumultus existeret, & præsidibus prouinciarum prorogauit imperium, vt & à peritis & assuetis socij continerentur: vouit & magnos ludos Ioui optimo maximo, si rempublicam in meliorem statum vertisset. Quod factum Cimbrico Marsicóque bello erat, adeo nãque cõsternatũ ferũt, vt per cõtinuos menses barba capillóque summisso caput interdũ foribus illideret, vociferãs, Quintili Vare, legiones redde: diémque cladis quotannis mœstum habuerit, ac lugubrem. Hæc ad verbum Suetonius. Alius etiam Varus fuit amicus Virgilio & ecloga nona celebratus, qui superstes Virgilio fuit, & eius opera correxit.

Arundine] Tales iam metonymię fuerunt, auena, calamus, stipula, cicuta. *Non iniussa cano*] Alia confirmatio est Bucolici carminis ex authoritate vel Pollionis, vel Augusti, vel Mecœnatis, vt Seruius ait. *Si quis*] hîc præcipua propositionis significatio est, adiunctis confirmata, quòd Vari laus sit doctis gratissima.

Myricæ] Sic antea,

Non omnes arbusta iuuant humilésque myricæ.

Et postea decima ecloga,

Illum etiam lauri, illum etiam fleuere myricæ.

Nemus] τὸ νέμας græcum est, & propriè dicitur sylua voluptatis caussa comparata. *Phœbo*] Metonymia pro doctis. *Præscripsit*] id est inscripsit & propriè dicitur. Sic Cicero Agraria secũda. A quibus ei locus primus inuidiæ in pręscriptione legis cõcessus est. *Pergite*] Inuocatio est, qualis antea fuit. Sicelides musæ. de pieridibus, ecloga tertia dictum est ad illum locum, Pierides vitulam. *Chromis*] Narratio est ad carminis futuri decorũ ex Epicurei cantoris adiunctis, somno, vino. Virgilius autem Epicuream sectam Silone doctore didicerat, vt Donatus author est in Virgilij vita: & hîc Seruius, & fortasse eius condiscipulus Varius fuerat, vt ideo carmen

Epicu-

Epicureum Epicureo nuncupet. Chromis nomen pastoris Lybici Idyllio primo: Híc verò Chromis & Mnasylus adoleſcentes finguntur. *Iaccho*] ἰακχὸς, Iacchus Bacchus, & hymnus in eundem (ait Feſtus) ſic etiam dicitur vox diuina Bacchũ celebrantiũ: παρὰ τὴν ἰαχὴν additione κ: ἰαχὴ verò eſt clamor, gemitus, rugitus, ἰαχέω clamo, loquor. *Serta*] Ebrietatis circunſtantias latiùs perſequitur: vt Sileni corona & cantharus iaceant, vt Silenus ipſe ligari ſe non ſentiat. Serta autem coronæ floribus contextæ ſunt, ſtrophia & ſeruiæ corollæ, corollaria Plinio libri viceſimi primi capite ſecundo dicuntur. Tenuioribus (ait de floribus) vtebantur: antiqui ſtrophia appellantes, vnde nata ſtrophiola: quin & vocabulum ipſum tardè communicatum eſt inter ſacra tantùm & bellicos honores coronis ſuum nomen vindicantibus. Cùm vero è floribus fierent ſerta, à ſerendo ſeruiæ appellantur: & ibidem, Paulatímque & Romæ ſubrepſit appellatio corollæ inter initia propter gracilitatem nominantis, mox & corollariis, poſtquam & lamina ærea tenui inaurata & inargẽtata dabantur. Cicero tertia Tuſculana: Incendes odores, & ſertis redimiri iubebis & roſa. *Cantharus*] Liberi patris poculum fuit, vt Plinius libri triceſimi tertij capite vndecimo, vbi ſcribit Marium poſt victoriam Cimbricam cãtharis potaſſe Liberi patris exemplo. *Ambos*] Chariſius ambo legit. *Ex vincula*] Anaſtrophe eſt, vt

Ttranſtra per & remos.

Addit] Additur ad Epicureæ voluptatis expletionem puella, à qua ſe pingi Silenus patiatur. *Aegle Aegle*] In fine ſuperioris & principio ſequentis ſententiæ, eſt anadiploſis. Fuit autem Aegle filia Solis & Neæræ.

Naïadum] de quibus ecloga ſecunda dictum eſt ad illum locum,

-Tibi candida Naïs.

Sanguineis] pro rubris, Metaphora talis eſt ecloga decima,

Pan deus Arcadiæ venit, quem vidimus ipſi

Sanguineis

Sanguineis ebuli baccis minióque rubentem.

Ille dolum] Excitatur Silenus & optatum carmen pollicetur, vbi & Prosopopœia est Sileni. *Videri*] Quia semidei tantùm videntur quum volunt: aut quia in hac ebrietate deprehensus est. *Carmina carmina*] Anaphora. *Mercedis*] ioculatoria Veneris est significatio.

Tum verò] Declaratur hyperbolicis adiunctis excellentia carminis, quo dij, bestiæ, res etiam inanimatæ ad saltationem excitarentur. *Faunósque*] Latinis fauni sunt iidem qui græcis Satyri. *Motare*] Id autem quinta ecloga verbum fuit:

Siue sub incertas Zephyris motantibus vmbras.

Cacumina] Extremos ramos, qui sunt arboribus pedum loco, cùm radices pro capite sint.

Nec tantùm] Declaratur idem collatione minorum. Parnassus autem mons est Thessaliæ Apollini consecratus, vt Rhodope & Ismarus mõtes sunt Thraciæ, in quibus Orpheus cantare solitus est, de quibus iterum erit ecloga octaua,

Nunc scio quid sit amor: duris in cotibus illum
Ismarus aut Rhodope-

Nanque] Subiectum carminis argumentum declaratur physicis Epicuri, qui atomis & corpusculis omnia cõponebat: quod ante eum Democritus & Leucippus cẽsuerant: qua de re multa Aristoteles primo physicæ auscultationis, & primo secundóque de generatione: Item primo philosophiæ: & Cicero primo de finibus, & in fato. *Terrarúmque*] Declaratur origo mundi per ipsius partes, elementa, meteora, arbores, pecudes, homines. *Semina*] Significat atomos Epicureas, quarum concursione Epicurus omnia gignebat: Illis enim triplicem motum tribuebat, ponderis, recta deorsum linea, declinationis, cùm atomi è regione minimùm declinarẽt, plagæ cùm alia aliam pelleret: de quo nos in fatum Ciceronis. *Animæque*] id est aëris. sic Varro primo de re rustica ex Ennio: aqua, terra, anima, Sol. Cicero primo de Oratore: Deinde cùm spiritus eius esset angu-

ſtior, tantum continenda anima eſt aſſecutus, vt vna cõtinuatione verborum, &c. *Liquidi*] puri, vt poſtea,

Liquidúmque per aëra lapſæ- ſexto Aeneidos.

Nerea] Nereus Oceani & Tethyos filius, deus maris: Metonymia igitur eſt. *Ponto*] Põtus Nerei filius: & hic Metonymia ſimilis eſt. *Formas*] Formas rerũ Democritus putauit fieri ῥυσμῷ, διαθιγῇ, τροπῇ figura, ordine, ſitu, vt Ariſtoteles propoſitis antè locis ait. *Hinc lapides*] Pyrrha Deucalionis vxor, qui poſt diluuium dicuntur à poëtis hominum genus reparaſſe, lapidibus poſt tergum iactis: de quo Iuuenalis dicimanona Satyra:

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Nauigio montem aſcendit, ſortéſque popoſcit,
Paulatimque anima caluerunt mollia ſaxa,
Et maribus nudas oſtendit Pyrrha puellas.

Caucaſeáſque] Caucaſus mons ſupra Iberiam & Albaniam: vbi Prometheus per Mercurium imperio deorũ alligatus, à vulture exeditur, quia Solis ignem auxilio Mineruæ furatus eſſet: Seruius fabulam refert ad inuentionem Aſtrologiæ, & fulminum obſeruationem. Plato in Philebo refert ad inuentionem logicæ.

Promethei] Triſſyllabum, & contractum pro quadriſyllabo Promethëi. *Hylam*] Adhuc Epicurea Philoſophia, deinceps ſecundum carmen ſequitur de Hyla puero Herculis, in fonte ſubmerſo, vnde nomen eius dum illi fieret, in fontibus inclamari ſolitũ: ὑλάω vel ὑλακτέω, clamo, reſono. Fabula integra decimotertio Idyllio apud Theocritum tractatur, quæ breuiter hîc attingitur.

Hyla Hyla] Epizeuxis, vt antè vale vale, & in ſecundo (Hyla) ſyllaba vltima corripitur, quamuis natura longa ſit: vt in Aenea & Græcis ſimilibus, quia vocalis ſequitur (ait Seruius:) Quæ ratio ſi vera eſt, vera etiam debuit eſſe in illo vale vale. *Et fortunatam*] Tertium carmen de taurino Paſiphaës amore, quam primò ſolatur, deinde miſeratur. Paſiphaë vxor Minois Cretenſium regis fuit, quę Dędali artificio dicitur tauro ſuppoſita eſſe:

at hũc

at hunc taurum Palæphatus ait ſcribam Minois fuiſſe, & ex homonymia nominis, occaſionem fabulæ datam eſſe: De fabula, Virgilius ſexto Aeneidos,

Hic crudelis amor tauri ſuppoſtáque furto
Paſiphaë, miſtúmque genus, proléſque biformis,
Minotaurus ineſt Veneris monimenta nefandæ.

Niuei] Metaphora eſt pro, candidi. *Iuuenci*] Taurum dicit, in cuius amorem Paſiphaë exarſit. *Ah*] Commiſeratio deinceps eſt ex diſſimilitudine: Prœtides quamuis ſe vaccas putarent, tamen tauros non amarunt. *Ah*] ſic ecloga ſecunda,

Ah Corydon Corydon quæ te dementia cepit.

Prœtides] Prœtus rex Argiuorum, cuius filiæ cùm ſe Iunoni forma æquipararent, diuina phreneſi ſic affectę ſunt, vt ſe vaccas putarent, & in ſyluis mugirēt: tandem à Melampo medico curatæ ſunt. *Ah*] Anaphora, qua repetitur ſuperius hemiſtichium: & hîc commiſerationis argumentum ſecundum eſt, ex adiunctis laboribus in perſequendo tauro errabundo. *Ilice*] Ilex, arbor quercui proxima. *Ruminat*] Rumen pars eſt gutturis ſub mento, qua cibus in aluum demittitur: hinc ruminare, ad rumen reuocare, id eſt, remandere. *Claudite*] Proſopopœia eſt Paſiphaës taurum capere cupientis, & ob id nymphas ſic alloquentis. *Dictææ*] Dicte eſt mons Cretæ vbi Iupiter educatus eſſe dicitur,

Dictæo cœli regem pauere ſub antro,

quarto Georgico. *Saltus*] Saltus denſior ſylua & inuia, quòd ibi arbores ſaliant, & ibi paſci atque æſtiuare pecudes ſoleant, vt ait Valla libro quarto: quod hic locus videtur indicare, & qui rurſus eſt ecloga decima,

-Parthenios canibus circundare ſaltus.

Sunt contrà qui ſaltus putent loca arboribus expedita, vbi facilè ſaltetur, quod tertio Georgico videtur approbari,

Saltibus in vacuis paſcant-

vtrunque tamen coniungi poteſt: & ex Caij Aelij ſententia Sextus Pomponius ait eſſe, vbi ſyluę & paſtiones

ſunt. *Si quã*] Si,aduerbium eſt aliquando rogantis, & optantis per ſe plenum,ait Seruius, ſexto Aeneidos, ad illum locum,

Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus
Oſtendat nemore in tanto-

quaſi(ſi)pro(vtinam)ponatur:ego reticentiam quandã hîc maluerim, tanquam intelligatur : ô me fœlicem , ô me fortunatũ, ſi id acciderit:quomodo eſt 8.Aeneidos,

O mihi præteritos referat ſi Iuppiter annos,

et aliis prætereà locis quibuſdam,vbi vel,o,vel(ſi)vacare non arbitror,vt Seruius, ſed imperfectum ſenſum ſic expleo:qua reticentiæ figura potes ſic intelligere , ô me fortunatam. *Gortynia*] Gortynia oppidum Cretæ non longè à Gnoſo. *Tum canit*] Quartum carmen de Atalanta filia Cænei regis,in Scyro maris Aegei inſula curſu victa per Hippomenem Neptuni nepotem,dum currenti mala aurea obiicit : de qua fabula Ouidius libro decimo Metamorphoſeωn : fabula hæc etiam Idyllio tertio,

ἱππομένης ὄκα δὴ τὰν παρθένον ἤθελε γᾶμαι,
μᾶλ' ἐν χερσὶν ἑλὼν,δρόμον ἄνυεν· ἁ δ' Ἀταλάντα,
ὡς ἴδεν,ὡς ἐμάνη, ὡς ἐς βαθὺν ἅλλετ' ἔρωτα.

Hippomenes quãdo iam virginem voluit ducere vxorem
Poma in manibus capiens,curſum perfecit : Atalãta autẽ
Vt vidit valde furiata eſt,valde in profundum ſaltauit amorem.

Heſperidum] Atlanti ſpecioſiſſimum in Aethiopia pomarium fuit, quod heſperides Heſperi fratris filiæ Aegle,Harethuſa, Sperethuſa, cũ dracone peruigili cuſtodiebant. Id verò fuit in æſtuario Lixi oppidi in Mauritania,vt Plinius libri deciminoni capite quarto ait : aut authore Theomene iuxta magnã Syrtim,vt idẽ ait libri triceſimi ſeptimi capite 2. *Tum Phaethontiadas*] Quintũ carmen de Phaëthõtis ſororibus,Phaëthuſa,Lampetia,Lãpethuſa conuerſis in alnos,vt Apollonium & græcos ſecutus , hic ait:vel in populos, vt ipſe decimo Aeneidos ait:

Nanque

Nanque ferunt luctu Cygnum Phaëthontis amati
Populeas inter frondes vmbrámque sororum Dum canit-

Circundat] id est circundatas canit, hypallapage est. *Tum Tum*] Anaphora est. *Amaræ corticis*] Masculino genere sæpius: quomodo & Virgilius ipse 7. Aeneidos,

-Raptus de subere cortex.

Tum canit] Sextum carmen in laudem Galli. Cornelius autem Gallus Foroliuiensis orator clarus & poëta fuit: vt de se ipse testis est in elegiis, quæ solæ ex eius operibus supersunt: vrbem grammatici nominant, ipse tantùm patriam,

Hic me suscipiens Hetruscæ gentis alumnum.

Quod autem orator fuerit, & poëta, sic ait,

Dum iuuenile decus, dum mens sensúsque manebat
Orator toto clarus in orbe fui.
Sæpe poëtarum mendacia dulcia finxi,
Et veros titulos res mihi ficta dedit.
Sæpe perorata percepi lite coronam,
Et data sunt linguæ præmia digna meæ.

Euphorionem poëtam latinè reddidit, & Cytherida Publij Volumnij libertam amauit, eámque ficto Lycoridis nomine celebrauit: vt Clodiam Catulus, Plautiam Tibullus, Hostiam Propertius, Iuliam Ouidius fictis nominibus Lesbiæ, Deliæ, Cynthiæ, Corinnæ celebrarunt. Gallo spreto tandem Marcum Antonium secuta est, vt Seruius author est. Gallus certè dilectam sibi, & ab ea se spretum profitetur,

En dilecta mihi nimium formosa Lycoris
Cum qua mens eadem, res fuit vna mihi.
Post multos, quibus indiuisi viximus annos,
Respuit amplexus heu! stupefacta meos:
Iámque alios iuuenes, aliósque requirit amores,
Me vocat imbellem decrepitúmque senem.

Fuit autem præter illa ingenij dona Gallus corpore formosus & robustus, venator, iaculator, luctator, cursor egregius, patiens caloris, algoris, vigiliæ, inediæ, vt in reliquis elegiis ipse de se ait: potator item egregius,

vt testis est etiam ipse,

Cessit & ipse pater Bacchus, stupuitque bibentem,
Et quicunque solet vincere, victus abit.

Itaque his dotibus Octauio, licet ex infima familia, tamen facilè conciliatus, ad Aegypti præturam euectus est, vt Suetonius in Octauio ait capite sexagesimo sexto: & id videtur Gallus ipse sentire,

Missus ad eoos legati munere functus,
Tranquillum cunctis nectere pacis opus.

Vbi & pluribus versibus græcam puellam sibi adamatam describit: in ea verò prætura insolentiùs se gessit: nam præterquam quòd statuas sibi poni, & nomen suũ pyramidibus inscribi iussit, vt Dion & Strabo testantur, inter pocula etiam quædam in Augustum euomuit, vt Ouidius testatur secundo Tristium,

Non fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo:
Sed linguam nimio non tenuisse mero.

Itaque vt Suetonius ibidem ait, Velut res nouas molientem, Octauius Senatui damnandum tradidit, eo & accusatorum denunciationibus, & Senatusconsultis ad necem compulso: laudauit quidem pietatem tantopere pro se indignãtum, cæterùm & illachrymauit, & vicem suam conquestus est, quòd sibi soli non liceret amicis, quatenus vellet, irasci: hæc Suetonius. Ipse autem sibi mortem consciuit, vt Strabo, Dion, Marcellinus aiunt: & Ouidius his astipulatur tertio amorũ elegia octaua,

Te quoque, si falsum est temerati crimen amici
Sanguinis atque animæ prodige Galle tuæ.

Obiisse verò iam senem elegiæ reliquæ abundè testantur: Crinitus ait anno ætatis sexagesimo tertio. Sed enim viuum Virgilius sic amauit, vt non solùm in hac ecloga laudarit, sed eclogas in eius laudes conclu- serit, & quarti Georgici medio ad finem vsque Gallum tantùm celebrarit: Quem totum locum postea, iubente Augusto, in Aristæi fabulam commutauit. Ergo hic est Cornelius Gallus, quẽ tam insigni poëticæ laude Virgilius modò celebrat: tametsi Quintilianus, libri decimi

mi capite primo duriorem Gallum in elegia putat fuisse: Sed tamẽ, seu veritate seu amore & gratia per eũ recepti patrimonij ductus Virgilius, valde magnum poëtam hic efficit, & ex variis adiunctis hanc laudem contexit. *Permessi*] Helicon & Cytheron, mõtes sunt Bœotiæ seu Aoniæ, vnde Permessus & alij fluuij labuntur. Per Phœbum autem & musas significat doctos, & metonymia est. *Et Linus*] Continuatur eadem laus è ficto Lini testimonio, & de collatione Hesiodi tãquam similis. *Linus*] de hoc, ecloga quarta,

-Lino formosus Apollo.

Apio] Honos ipsi in Achaia fuit coronare victores sacri certaminis Nemeæ, Plinius libri deciminoni capite octauo. *Hos tibi*] Prosopopœia musarum.

Calamos] Metonymia pro musica seu poëtica, quæ calamis cantatur. *Ascræo*] Ascra, vicus Bœotiæ patria Hesiodi,

Ecce deas vidi, non quas præceptor arandi
Viderat, Ascræas cùm sequeretur oues,

ait Ouidius sexto Fastorum: cuius mentio est Idyllio decimonono,

ἄσκρη μὲν χοάεισα πολὺ πλέον Ἡσιόδοιο.
Ascra quidem luxit multò plus Hesiodo.

Rigidas] Sic paulò antè,

-Tum rigidas motare cacumina quercus.

Ornos] Orni, syluestres sunt fraxini, paulò latioribus tamen foliis, quàm cæteræ fraxini, nec deteriorem frondem quàm vlmi præstant, ait Columella libri primi de arboribus capite decimosexto. gallicum nomen non habet, ait Ruellius: montibus, autẽ poëta dixit, solum ornis genitale significans, de quo secundo Georgico sic:

Nascuntur steriles saxosis montibus orni.

His tibi] Optatio est ad huius laudis conclusionem. Gallus dicitur ortus à Grynæo monte Apollinis, vt propterea Apollo maximè diligat: Grynia vrbs Aetoliæ, hinc mons Grynęus ibi sacer Apollini. *Quid loquar*] Septimum carmen de Scylla & Nysi filia, & quæ Vlyssis

naues afflixit. Sic enim in quibusdã codicibus legitur: *aut Scyllam Nisi aut quam fama* &c. Qua lectione defendetur Virgilius contra Seruium, quòd aliam Scyllam proposuerit, aliàm tractauerit. *Nisi*] Athenienses & Megarenses Androgeon Minois filium dolo necauerunt: ad hanc vltionẽ cũ Minos victis iam Atheniensibus Megarenses obsideret, & rex eorum Nisus tandiu regnaturus esset, quandiu purpuream comam habuisset, Scylla eius filia, Minois amore capta, fatalem illam comam patri abscissam, Minoi obtulit. Postea tamen Scylla contempta, & Nisus extinctus, in aues sui nominis cõuersi sunt. Nisus est Haliectus, qui falco noster nonnullis est: Scylla autem est alauda, de quibus primo Georgico circa finem, & in Ciri Maronis opusculo, hac de re conscripto. Scylla autem altera Phorci filia fuit à Glauco amata, sed Circes, quæ se spretã dolebat, veneficiis mutata est in illud monstrum, quod Aeneidos tertio describitur,

At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris
Ora exertantem & naueis in saxa trahentem:
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus: postrema immani corpore pistrix,
Delphinum caudas, vtero commissa luporum.

Dulichias] Dulichium insula est in qua Itacus mons est, Vlyssis patria: Itaque Dulichias rates pro nauibus Vlyssis ait, per metonymiam. *Vexasse*] Anneus Cornutus & Seruius Virgilium hîc reprehendunt, velut humiliore verbo vsum, & Tapinosim notant: at vterque vehementer errat: Nam qui fertur & rapitur, atque huc & illuc distrahitur, propriè vexari dicitur: & verbis vexare & lacerare, quibus Virgilius hîc vtitur, Cato in oratione pro Achæis dixerat: Cúmque Annibal terrã Italiã laceraret & vexaret: Vexatã Italiam dixit Cato ab Annibale, quoniam nullum calamitatis & sæuitiæ genus reperiri queat, quod eo tempore Italia non perpessa sit. Gellius libri secundi capite sexto: Et Cicero in Verrem cũ ait de Sicilia, Quæ ab illo spoliata & direpta est, vt non

ab hoste aliquo, qui tamen in bello & religionis & consuetudinis iura retineat, sed à barbaris prædonibus vexata esse videatur: In quẽ locum Asconius ait, hoc verbo, vexata, ingentis calamitatis vsum significari. Quare patet iam magnis exemplis & Cornutum & Seruium valde hîc lapsos esse. *Aut vt*] Octauum carmen de Tereo, qui Prognem Pandionis Atheniensium regis filiam vxorem habuit, & tamen Philomelam eius sororẽ violauit: ac ne facinus indicaret, ei linguam amputauit: at illa rem in veste, suo cruore descripsit. Quare Progne indignata Itym filium interemit, & Tereo apposuit epulandũ: omnes sunt postea in aues sui nominis cõuersi: Tereus in vpupam, Itys in phasianum, Progne in hirũdinem, Philomela in lusciniã: de quibus Ouidius Metamorphoseos libro sexto. *Quas, quæ, quo, quibus*] Polyptoton. *Omnia*] Collatione parium concluditur inductio tam multorum carminum: Denique omnia carmina cantauit, quæ Phœbus nouerat. *Eurotas*] Fluuius Spartæ tauris refertus Apollini dicatis. Sic enim fuit ecloga tertia,

-Phœbo sua semper apud me
Munera sunt lauri.

et circa finem sequentis,

-Sua laurea Phœbo:

Et aureus ramus in vita Virgilij dictus iam est. Itaque laurus μαντικὸν φυτὸν, fatidica planta dicitur, & eam Hesiodo musæ gustandam tradiderunt: quia qui eam manderent, vates fierent. Sic apud Lycophronem vates dicitur Δαφνηφάγος. Eustathius in græco δάφνη etymologiam statuit à δα intentionis particula & φνὴ quasi φωνή.

Ad sydera] Talis iam metaphora fuit,

-Hinc vsque ad sydera notus.

Item, *Ipsi lætitia voces ad sydera iactant Intonsi montes.*

Numerúmque referre] Sic ecloga tertia,

Bísque die numerant ambo pecus, alter & hœdos.

Et inuito] Concluditur voluptas tanti carminis, mœstitia discedentis olympi, & gaudio venientis Hesperi.

ECLOGA SEPTIMA,
Melibœus.

Corydon. *Thyrſis.*

ME. *FOrtè ſub arguta cõſederat ilice Daphnis,*
Compulerántque greges Corydõ, & Thyrſis in vnum:
Thyrſis oues, Corydon diſtẽtas lacte capellas:
Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo,
Et cantare pares, & reſpondere parati.
Hîc mihi, dũ teneras defẽdo à frigore myrtos
Vir gregis ipſe caper deerrauerat: atque ego Daphnim
Aſpicio: ille vbi me contrà videt, Ocyùs, inquit,
Huc ades ô Melibœe, caper tibi ſaluus, & hœdi:
Et ſi quid ceſſare potes, requieſce ſub vmbra.
Huc ipſi potum venient per prata iuuenci:
Hîc viridis tenera prætexit arundine ripas
Mincius, eq́; ſacra reſonãt examina quercu.
Quid facerem? neque ego Alcippẽ, nec Phyllida habebam,
Depulſos à lacte domi quæ clauderet agnos.

Et certamē erat Corydō cū Thyrside, magnū:
Post habui tamen illorum mea seria ludo.
Alternis igitur contendere versibus ambo
Cœpêre: alternos musæ meminisse volebant.
Hos Corydō, illos referebat ĩ ordine Thyrsis.
Nymphæ noster amor, Lybethrides, aut mihi carmen CO.
Quale meo Codro, cōcedite (proxima Phœbi
Versibus ille facit) aut si nō possumus omnes,
Hîc arguta sacra pendebit fistula pinu.
Pastores hedera crescentem ornate Poëtam TH.
Arcades, inuidia rumpantur vt ilia Codro.
Aut si vltra placitū laudarit, baccare frōtē
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.
Setosi caput hoc apri tibi Delia paruus, CO.
Et ramosa Mycon viuacis cornua cerui.
Si proprium hoc fuerit, leui de marmore tota
Puniceo stabis, suras euincta cothurno.
Sinum lactis, & hæc te liba Priape quotānis TH.
Expectare sat est: custos es pauperis horti.
Nunc te marmoreū pro tēpore fecimꝰ: at tu,
Si fœtura gregem suppleuerit, aureus esto.
Nerine Galatea thymo mihi dulcior Hyblæ, CO.
Candidior cygnis, hedera formosior alba,
Cùm primùm pasti repetent præsepia tauri,
Siqua tui Corydonis habet te cura, venito.

TH. *Imò ego Sardois videar tibi amarior herbis,*
Horridior rusco, proiecta vilior alga,
Si mihi nõ hæc lux toto iam lõgior anno est.
Ite domum pasti, si quis pudor, ite iuuenci.
Muscosi fontes, & somno mollior herba,
Et quæ vos rara viridis tegit arbutꝰ vmbra,
Solstitium pecori defendite: iam venit æstas
Torrida, iam læto turgent in palmite gẽmæ.
TH. *Hîc focus, et tædæ pingues, hîc plurimꝰ ignis*
Semper & assidua postes fuligine nigri,
Hîc tantùm Boreæ curamus frigora, quantũ
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.
CO. *Stant & iuniperi, & castaneæ hirsutæ:*
Strata iacent passim sua quæque sub arbore poma:
Omnia nunc rident: at si formosus Alexis
Montibus his abeat, videas et flumina sicca.
TH. *Aret ager, vitio moriens sitit aëris herba:*
Liber pampineas inuidit collibus vmbras:
Phyllidis aduẽtu nostræ nemus omne virebit:
Iuppiter & læto descendet plurimus imbri.
CO. *Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho,*
Formosæ myrtus Veneri, sua laurea Phœbo.
Phyllis amat corylos: illas dũ Phyllis amabit,
Nec myrtꝰ vincet corylos, nec laurea Phœbi.

Fraxinus in ſyluis pulcherrima, pinus in hortis, TH.
Populus in fluuiis, abies in montibus altis.
Sæpius at ſi me Lycida formoſe reuiſas.
Fraxinus in ſyluis cedet tibi, pinus in hortis.
Hæc memini, & victum fruſtra contendere Thyrſim: ME.
Ex illo Corydon, Corydon eſt tempore nobis.

IN SEPTIMAM ECLOGAM.

ERTIA & quinta ecloga muſicum certamen habuerunt, quale rurſus habet ſeptima: viginti primis verſibus exordium eius & præparatio continetur in deſcriptione paſtorum concertantium, & loci vbi certamen editur: Imitatio eſt ſexti Idyllij Theocriti: ſed aliquot præterea loci aliunde ſumuntur. *Arguta*] canora, ſtridula propter auium in ea ſedentium concentus, aut propter ſuſurrum & ſibilium è ſtrepitu agitatorum foliorum. Quod Auſonius poëta cecinit,

Eſt & arundineis modulatio muſica ripis,
Atque arguta ſuis loquitur coma pinea ventis,
Incubuit foliis quoties lenis Eurus acutis.

Ilice] Idyllio ſeptimo,

-τὺ δ' ὑπὸ δρυσὶν, ἢ ὑπὸ πεύκαις,
ἁδὺ μελισδόμενος κατακέκλισο θεῖε κομάτα.
Tu autem ſub quercubus, vel ſub piceis
Suauiter modulans reclinatus eras diuine Comata.

Compulerántque] Locus eſt è ſexto Idyllio,

Δαμοίτας καὶ Δάφνις ὁ βωκόλος εἰς ἕνα χῶρον
τὰν ἀγέλαν ποκ' ἄρατε συνάγαγον-

Damœtas & Daphnis bubulcus in vnum locum
Gregem quondam Arate, congregarunt.

Thyrsis] nomen pastoris in primo Idyllio. *Ambo*] Locus est ex octauo Idyllio,

ἄμφω τώγ' ἤτlω πυρ' ρ' οτρίχω, ἄμφω ἀνάβω,
ἄμφω συρίσδεν δεδαημένω, ἄμφω ἀεῖδεν.
Ambo erant flauicomi, ambo impubes,
Ambo fistula canere scientes, ambo cantare.

Locus est iterum consimilis Idyllio vicesimo septimo de Castore & Polluce,

ὦ ἄμφω θνατοῖσι βοηθόοι, ὦ φίλοι, ἄμφω
ἱππῆες, κιθαρισαὶ, ἀεθλητῆρες, ἀοιδοί.
O ambo mortalibus auxiliatores, ô amici, ambo
Equites, citharistæ, pugnatores, cantores.

Arcades] Arcadia licet alioqui rudis, attamen musicâ præstitit. *Hic mihi*] Exponitur occasio carminis audiendi ex variis adiunctis personarum otiosarum: deinde locus multis adiunctis amœnus describitur.

Vir gregis] Idyllio octauo,
ὦ τράγε, τᾶν λευκᾶν αἰγᾶν ἄνερ.
O hirce, albarum caprarum vir.

Caper autem pro hirco dicitur, vt secundo Georgico:
Nō aliā ob caussam Baccho caper omnibus aris Cæditur.

Prætexit] Talis iam à textoribus metaphora locis duobus fuit,
- mollíque paras detexere iunco, secunda ecloga:
Item, *Et foliis lentas intexere mollibus hastas,*
fuit ecloga quinta. *Mincius*] sic tertio Georgico,
Et viridi in campo templum de marmore ponam
Propter aquam tardis ingens vbi flexibus errat
Mincius, & tenera prætexit arundine ripas.

Examina] Locus est dictus prima ecloga, ad illum locū,
Sæpe leui somnum suadebit inire susurro.

Quid facere] Addubitatio est hęsitantis Meliboei, cuius partes ex adiunctis disputantur. *Alcippem*] nomen est ex Idyllio quinto. *Depulsos*] Sic anteà idem verbum prima ecloga,

que

-quò sæpe solemus
Pastores, ouium teneros depellere fœtus.

Item tertia,

Dulce satis humor, depulsis arbutus hœdis.

Corydon] Figuratum est pro Corydoni. *Posthabui*] Cõclusio addubitationis. *Alternis*] Declaratur apertiùs lex amœbæi carminis: ex coniugatis ratio est, sicut anteà fuit ecloga tertia,

Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.

Fuerunt autem ecloga tertia bini versus alterni, quinta fuerunt viceniquini, hîc sunt quaterni. *Hos*] Sic ecloga tertia descriptus ordo,

Incipe Damœta, tu deinde sequêre Menalca.

Nymphæ] Inuocatio est, qua optatur arroganter poëtica similis Phœbeæ, aut eius abiicietur studium: Nymphas autẽ, musas hîc appellat: & Varro triplices musas facit è sono aquæ, aëris, vocis: at quòd veteribus græcis fuit nympha, id latinis est lympha, literæ vnius mutatione, quòd aqua currendo musicos sonos efficiat: Vnde fuit illud ecloga quinta,

Saxosas inter decurrunt flumina valles.

Lybethrides] Lybethrus fons Magnesiæ, musis sacer.

Codro] Pastoris cuiusdam egregiè cantantis nomen hîc fingitur. *Proxima*] Simile est, *Quale meo Codro:* & item nunc, *proxima Phœbi-Versibus ille facit.*

Pendebit] Emeriti suæ professionis arma deo suo suspẽdebant: puellæ suas puppas Veneri.

Dicite pontifices, in templo quid facit aurum?
Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine puppæ,

ait Persius. Item

-Veianius armis
Herculis ad postem fixis latet abditus agro,

ait Epistola prima Horatius: & idem tertio carminum ode vicesima sexta,

Nunc arma, defunctúmque bello
Barbiton hic paries habebit.

Sic Entellus victor & senex quinto Aeneidos:

-Hîc victor cæstus artémque repono.

Sic Corydon iactat se fistulam suspensurum,& musicam abiecturũ,nisi carmina, Phœbi carminibus similia cantauerit. *Sacra*] Cybelę magnæ matri deorum,vt de quercu fuit paulo antè

-éque sacra resonant examina quercu.

Sacra verò pinus Cybelæ matri propter amasium Atym in eam mutatum, vt libro decimo Metamorphoseωn,

Et succincta comas hirsutáque vertice pinus
Grata deûm matri,si quid Cybeleïus Atys
Exuit hac hominem truncóque indurvit illo.

Pastores] Arrogantioris optationis disiunctio reponitur:Coronate me poëtam,vt Codrus dirumpatur:aut si me inuitus laudet,defendite à maledicentia.

Hedera]Hedera poëtæ coronantur, quasi Libero sacri, & instar bacchantium insani,vt Horatius innuit,

-vt malè sanos
Ascribit Liber Satyris,Faunísque poëtas.

vel quòd semper virent hederæ,& sic carmina æternitatem merentur,ait Seruius:

-atque hanc sine tempora circum
Inter victrices hederam tibi serpere lauros.

Rumpâtur]Dirũpâtur, quomodo Cicero loquitur duodecimo epistolarũ ad Cassium: Infinito fratris tui plausu dirumpitur. Item septimo ad Marium:Dirupi me penè in iudicio Galli. *Ilia*] Ile & Ilia & Ilium Ilibus declinatur,nec Marullus mimographus sequendus est,qui risui inseruiẽs,dixit in gulosum, Hectorem imitaris,ab Ilio nunquam recedis.Ilia autem sunt inter vesicam & aluum arteriæ ad pubem tendentes , ait Plinius libri vndecimi capite tricesimo septimo. *Baccare*] Fuit anteà quarta ecloga,

Errantes hederas passim cum baccare tellus.

Baccar autem auxiliatur contra serpentes & capitis dolores,ait Plinius libri vicesimi primi capite decimonono:& vt Virgilius hîc indicat, contra fascinum.

Setosi] ad optati carminis votum,offert Dianæ Apollinis

linis forori venatoria munera fuis adiunctis commendata,& maiora pollicetur. *Delia*] dea venationis, de qua,ecloga tertia,

Notior vt non ſit canibus iam Delia noſtris.

Ramoſa] Cerui ſoli animalium omnibus annis ſtato veris tempore amittunt cornua: indicia quoque ætatis in illis gerunt,ſingulis annis adiiciētibus ramos,vſque ad ſexennes:ab eo tempore ſimilia exiſtunt:nec poteſt ætas diſcerni,ſed dentibus ſenecta declaratur: aut enim paucos aut nullos habent: nec in cornibus imis ramos. Non decidunt caſtratis cornua,nec naſcuntur, Ramoſa porro cornua grandis cerui eſſe indicat,vt primo Aeneidos,

Ductoréſque ipſos primum capita alta gerentes
Cornibus arboreis.

Viuacis] Vita ceruis in confeſſo longa,poſt centū annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexāder magnus addiderat,adopertis iam cute in magna obeſitate, Plinius libri octaui capite triceſimo ſecundo,& Virgilius in Epigrammatis,hac de re ſic ait:

Ter binos deciéſque nouem ſuperexit in annos
Iuſta ſeneſcentum quos implet vita virorum:
Hos nouies ſuperat viuendo garrula cornix,
Et quater egreditur cornicis ſecula ceruus.

Qua deſcriptione,hominis vita eſſet annorum nonaginta ſex,cornicis, octingentorum ſexaginta quatuor: cerui,trium millium quadringentorum quinquaginta ſex: quæ conſiderato. Hîc autem Seruius mirificam fabulam Plinio attribuit, quòd cerui cùm ſe grauatos ætate cognouerint,ſerpentes requirant, & eos flatu ad ſe tractos cùm comederint, ad ætatem priorem reuertantur.Hîc igitur interpres cum iudicio legendus eſt.

Suras] Suræ partes ſunt poſteriores crurum,quæ ſolis hominibus inſunt. *Cothurno*] hoc nomine ſignificantur calceamenta venatoria,quibus etiam crura vinciūtur, & vtrique pedi æqualiter aptantur: Sic vſurpatur primo Aeneidos,

Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram,
Purpureóque altè suras vincire cothurno.

Sinum] Reponitur munerum liberalitas, partim minor, quia minori deo: partim par, partim etiā amplior.

Sinum] Sinum vel sinus genus vasis est galeolæ formam habentis. *Liba*] Libū dulciarius cibus est ex farre, melle & oleo: Sic dictum, quia libando, id est, sacrificando adhibeatur: placentam Seruius interpretatur. De Priapo deo, plurima sunt in priapeis, opusculo Maroni attributo. *Si fœtura*] Id est, si grex auctus fuerit.

Nerine] Inuitat amicam formæ commendatione è tribus minoribus. Nerine filia Nerei, de quo iam dictum,

-Nerea ponto:

Thymo] de quo iam dictū in illo versu, ecloga quinta,

Dúmque thymo pascentur apes-

vt eo largè florente prouentum sperent apiarij.

Hyblæ] de qua iam dictum ecloga prima,

Hyblæis apibus florem depasta salicti.

Dulcior thymo] Intellige apibus: nam hominibus non est dulcis: & sensus est, Galatea mihi dulcior est, quàm thymus hyblæis est apibus. Idyllio nono,

-οὔτε γὰρ ὕπνος,
οὔτ' ἔαρ ἐξαπίνας γλυκερώτερον, οὔτε μελίσσαις
ἄνθεα, ὅσσον ἐμὶν Μῶσαι φίλαι.

-Nec enim somnus,
Neque ver repente dulcius, neque apibus
Flores, quantum mihi musæ amicæ.

Alba] Hedera differentias multas specie sortitur: summas autem genere tres: Nam quædam candida est, altera nigra, tertia helix: Candida fructum fert candidum, nigra, nigrum aut croci æmulum, quam vulgus Dionysiam vocat: Helix fructum non gignit, sed albas habet viticulas, & folia parua, angulosa, & concinniora: Dioscorides libri secundi capite centesimo septuagesimo secundo. *Qua*] Hic nominatiui casus est, & ideo corripitur. Ecloga autem sexta,

Si qua fortè ferant- fuit ablatiui & subaudiebatur

via

via. *Immo*] Reponitur maioris amoris argumentum è triū minorū collatione, & tēpus amoris adesse indicatur. *Sardois*] casus græcus pro Sardiniis. Sardinia herba vescentibus mentem adimit, & quadam neruorum distentione labia in rictum contrahit, vt risus speciem præbeant: à qua affectione de Sardonio risu adagium in vulgus infausto omine manauit: Dioscorides libri sexti capite decimoquarto. Multa & varia colligit Erasmus in chiliadibus de hoc adagio. *Amarior*] Sapore tamen dulcis esse dicitur. *Rusco*] Ruscum aut ruscus virgultum vnde vites ligantur, authore Virgilio in Georgico secundo,

-Nec non aspera rusci
Vimina per syluam.

Ex eo quondam: vt nunc, ruri scopæ fiebant: syluestris myrtus à Dioscoride dicitur libri quarti capite centesimo vicesimo nono. *Alga*] herba marina in rupibus etiam nasci solita, foliis lactucæ similis: Idem Horatius ei tribuit secundo sermonum,

-nisi cum re vilior alga est.

Si mihi] Amoris vim exprimit, quam Horatius epistola prima,

Vt nox longa quibus mentitur amica:

Ite domum] Talis Epanodos est ecloga prima,

Ite meæ quondam fœlix pecus, ite capellæ.

Et iterum decima,

Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capellæ.

Muscosi fontes] Optatur gregi lætum vmbraculum aduersus ardores æstatis, quæ suis adiūctis notatur: quomodo grauidarū equarum tertio Georgico describitur,

Saltibus in vacuis pascant, & plena secundum
Flumina, muscus vbi & viridissima gramine ripa,
Speluncæque tegant & saxea procubet vmbra.

Tale quiddam est illud octaui Idyllij

κρᾶναι καὶ βοτάναι γλυκερὸν φυτόν.
Fontes & herbæ dulcis planta.

Arbutus] de qua fuit ecloga tertia:

-depulsis arbutus hœdis.

Solstitium] Cùm sol ascendere desinit, vt in primo gradu Cancri, quod hodie fit vndecimo & duodecimo die Iunij. Id anteà fuit, vicesimo quinto & vicesimo quarto Iunij: cùm autem descendere desinit in primo gradu Capricorni, propriè bruma dicitur, & id fit vndecimo & duodecimo Decembris, quondam vicesimo tertio & vicesimo quinto. Caussa tantæ varietatis est, è vitiosa anni definitione à Iulio Cæsare facta: minor enim facta est decem minutis & quadraginta quatuor secundis. Hîc autem metonymia est, solstitium, pro summi solis æstu.

Torrida] Metonymia ex effectis significans caussam: vt pallida mors. *Læto*] metonymia similis est.

Palmite] Palmes propriè dicitur in vitibus, vt in arboribus surculus, vbi pampini & vuæ succrescunt.

Gemmæ] Metaphora est à lapillis pretiosis: necessitate autem rustici dicunt gemmam in vitibus. Quid enim diceret aliud? ait Quintilianus libri octaui capite sexto.

Hic focus] Reponitur de contrario frigore quòd magno & assiduo igne refellatur: idque illustratur duorum pariū collatione. *Focus*] de quo sic Ouidius sexto Fastorū:

At focus à flammis, & quòd fouet omnia, dictus.

Tædæ] Tæda arbor est in Illyrico, redūdantiore humore quàm reliquæ, parcior liquidiorque quàm picea, flāmis & lumini sacrorum grata, ait Plinius libri decimi sexti capite decimo. Impropriè autem quæuis ligna tædas appellamus, quæ flamma olei vel picis illitu concepta, faculæ modo luceant. Idyllio vndecimo,

ἐντὶ δρυὸς ξύλα μοι, καὶ ὑπὸ σποδῷ ἀκάματον πῦρ.
Sunt quercus ligna mihi, & sub cinere seuerus ignis.

Tantum Boreæ] Locus est Theocriti nono Idyllio, vbi collatio quædam similis est, sed res diuersa:

τῦ δὲ θέρευς φρύγοντος, ἐγὼ τόσον μελεδαίνω,
ὅσον ἐρῶντι πατρὸς μύθων καὶ μητρὸς ἀκούειν.
Aestatem autem torrentem ego tantum curo,
Quantum amant patris verba & matris audire.

Torrentia] Torrens siquidem est fluuius è repētinis plu-

uiis factus, è montibus præcipitans in valles:

aut rapidus montano flumine torrens
Sternit agros, sternit sata læta, boúmque labores,

Secundo Aeneidos.

Stant] Amplificatur amor Alexidis hyperbolica dissimilium collatione. Quamuis omnia lætissima sint, attamen discessu Alexidis etiam flumina siccarentur.

Iuniperi] Iuniperus arbuscula in locis arenosis perpetua coma virens, vnde topiario operi idonea: cariosam senectam (vt Plinius libri decimisexti capite quadragesimo ait) non sentit. *Aret ager*] Reponitur contrariæ laudis amor, ex hyperbolico item dissimili: Quamuis omnia nunc mœstissima sint, attamen Phyllidis aduētu fient lætissima. Argumentū his duobus alternis tale est Idyllio octauo,

πάντα ἔαρ, πάντα δὲ νομοὶ, πάντα δὲ γάλακτος
ὄυθατα πλήθυσιν, καὶ τὰ νέα τρέφεται·
ἔνθ᾽ ἁ καλὰ παῖς ἐπινίσσεται, αἰ δ᾽ ἂν ἀφέρπῃ,
χ᾽ ὠ ποιμὰν ξηρὸς τηνόθι χ᾽ αἰ βοτάναι.
Omnino ver, omnino autem pascua, omnino lacte
Vbera turgent, & noua nutriuntur:
Quò pulchra puella aduenit: si autem abit
Et pastor aridus hîc & herbæ.

Iuppiter] Metonymia pro aëre qui concretus in pluuiam decidit: quarto Idyllio,

χ᾽ ὠ ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος ἄλλοκα δ᾽ ὕει.
Et Iupiter aliquando quidem est serenus, aliquando quidem pluit.

Populus] Amplificatur amor eiusdem Phyllidis hyperbolicis iterum dissimilibus quatuor: Quamuis arbores pleræque diis suis sint gratissimæ, attamen corylus amata Phyllidi, nihil eis cedit. protasis subiectis illustratur.

Populus] Populo coronatus Hercules ad inferos descēdit, & pars foliorum quæ temporibus adhæserat, alba: quæ exterior fuerat, atra inferorum fuligine, nigra permansit: atqui hi colores adhuc in arboris huius foliis cernuntur. Physici referunt Herculem ad tempus, cu-

ius differentiæ ſint nox atra & illuſtris dies: hinc populus ſacra Herculi, & in eius ludis & ſacris coronati populea corona ſunt. *Alcidæ*] Achilles dicitur Alcides ab auo Alcæo patre Amphitryonis, vel ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, id eſt fortitudine. *Myrtus*] Veneri myrtus ideo ſacra, quia plurima naſcitur in litore maris, è cuius ſpuma nata fingitur Venus, vel quia muliebribus Venerearum partiũ morbis medetur. De quibus Plinius libri viceſimi quarti capite decimonono. *Laurea*] Id eſt laurus ipſa, metonymia eſt. de lauro iam fuit ecloga tertia,

-ſua ſemper apud me
Munera ſunt lauri.

Itémque ſexta,

-iuſsítque ediſcere lauros.

Fraxinus] Reponitur par ex eodem quatuor aliorum diſſimilium genere. Quamuis arbores pleræque ſuo ſolo ſint pulcherrimæ: attamen illis pulchrior eſt Lycida. Protaſis item ſuis ſubiectis illuſtratur: de quibus multa Plinius libri decimi ſexti capite decimo octauo: vbi ait fraxinum aquoſis montibus gaudere: populum montibus quidem, ſed non niſi locis aquoſis: abietem montibus & vallibus delectari. De quo ſecundo Georgico dicemus latiùs ad eum locum:

Nec verò terræ ferre omnes omnia poſſunt:
Fluminibus ſalices, craſsíſque paludibus alni,
Naſcuntur-

Abies] Abietis pars inferior & enodis, ſapinus: ſuperior autem nodoſa & durior, ſuſterna dicitur, ait Plinius libri decimi ſexti capite triceſimo nono. Vitruuius libri ſecundi capite nono, non ſuſternam, ſed fuſternam partem illam nominat: vulgus tamen gallicum, totam arborem, ſapinum dicit. *Hæc memini*] Concluditur ecloga narratione Melibœi, vt erat inſtituta.

Corydon Corydon] Epizeuxis eſt, vt fuerat ecloga ſecunda.

Eclo-

ECLOGA OCTAVA
Pharmaceutria.

Poëta.

Damon. *Alphesibœus.*

PAstorũ musam Damonis,et Alphesibœi,
Immemor herbarũ quos est mirata iuuẽca
Certanteis quorũ stupefactæ carmine lynces,
Et mutata suos requierunt flumina cursus,
Damonis musam dicemus,& Alphesibœi.
Tu mihi,seu magni superas iã saxa Timaui,
Siue orã Illyrici legis æquoris,en erit vnquã
Ille dies,mihi cùm liceat tua dicere facta?
En erit,vt liceat totum mihi ferre per orbem
Sola Sophocleo tua carmĩa digna cothurno?
A te principium,tibi desinet:accipe iussis
Carmina cœpta tuis,atque hanc sine tempora circum
Inter victrices hederam tibi serpere lauros.
Frigida vix cœlo noctis decesserat vmbra,
Cũ ros in tenera pecori gratissim⁹ herba est:
Incumbens tereti Damon ,sic cœpit,oliuæ.
Nascere , præque diem veniens age Lucifer almum: DA.
Coniugis indigno Nisæ deceptus amore.

Dum queror: & diuos (quanquam nil testibus illis
Profeci) extrema moriẽs tamẽ alloquor hora.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Mænalus argutúmq; nemus, pinósq; loquẽtes
Semper habet, semper pastorum ille audit amores:
Panáq;, qui primꝰ calamos non passus ĩertes.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Mopso Nisa datur: quid nõ speremꝰ amãtes?
Iungentur iam gryphes equis, æuóque sequẽti
Cũ canibus timidi venient ad pocula damæ.
Mopse nouas incîde faces, tibi ducitur vxor.
Sparge marite nuces, tibi deserit Hesperus OEtam.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
O digno cõiuncta viro, dum despicis omnes:
Dũq; tibi est odio mea fistula, dúmq; capellæ,
Hirsutúmque supercilium, prolixáq; barba:
Nec curare deum credis mortalia quenquã.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Sepibus in nostris paruam te roscida mala
(Dux ego vester erã) vidi cum matre legẽtẽ:
Alter ab vndecimo tũ me iã ceperat annus:
Iam fragiles poterã à terra cõtingere ramos:
Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error.

Incipe Mænalios mecum mea tibia verſus.
Nunc ſcio, quid ſit amor: duris in cotibꝰ illũ
Iſmarus, aut Rhodope, aut extremi Gara-
mantes,
Nec noſtri generis puerũ, nec ſanguinis edũt.
Incipe Mænalios mecum mea tibia verſus.
Sæuus amor docuit natorum ſanguine matrẽ
Cõmaculare manus: crudelis tu quoq; mater,
Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
Improbꝰ ille puer: crudelis tu quoque mater:
Incipe Mænalios mecum mea tibia verſus.
Nũc & oues vltro fugiat lupus: aurea duræ
Mala ferant quercus. narciſſo floreat alnus:
Pinguia corticibus ſudent electra myricæ.
Certent et cygnis vlulæ: ſit Tityrus Orpheus:
Orpheus in ſyluis, inter delphinas Arion.
Incipe Mænalios mecum mea tibia verſus.
Omnia vel medium fiăt mare: viuite ſyluæ.
Præceps aërij ſpecula de montis in vndas
Deferar: extremũ hoc munꝰ moriẽtis habeto.
Deſine Mænalios, iam deſine tibia verſus.
Hæc Damõ: vos quæ reſpõderit Alpheſibœꝰ,
Dicite Pierides: Nõ omnia poſſumus omnes.
Effer aquã, & molli cinge hæc altaria vitta: AL.
Verbenáſq; adole pingues, & maſcula thura,
Coniugis vt magicis ſanos auertere ſacris

H iiij

Experiar sensus: nihil hîc nisi carmina desũt.
Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnim.
Carmina vel cœlo possunt deducere lunam:
Carminibus Circe socios mutauit Vlyssi:
Frigidus in pratis cantando rũpitur anguis.
Ducite ab vrbe domum mea carmina ducite Daphnim.
Terra tibi hæc primũ triplici diuersa colore
Licia circundo, térque hæc altaria circum
Effigiem duco: Numero deus impare gaudet.
Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnim.
Necte tribus nodis ternos Amarylli colores,
Necte Amarylli modò, & Veneris, dic, vincula necto.
Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnim.
Lim' vt hîc durescit, et hæc vt cera liquescit
Vno eodẽque igni, sic nostro Daphnis amore,
Sparge molam, & fragiles incende bitumine lauros.
Daphnis me malus vrit: ego hanc in Daphnide laurum.
Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnim.

Talis amor Daphnim, qualis, cũ fessa iuuẽcũ
Per nemora, atq; altos quærendo bucula lucos
Propter aquæ riuum viridi procũbit in vlua
Perdita, nec seræ meminit decedere nocti:
Talis amor teneat nec sit mihi cura mederi.
Ducite ab vrbe domum mea carmina, du-
cite Daphnim.
Has olim exuuias mihi perfidus ille reliquit,
Pignora chara sui: quæ nũc ego limine in ipso
Terra tibi mãdo: debẽt hæc pignora Daphnĩ.
Ducite ab vrbe domum mea carmina, duci-
te Daphnim.
Has herbas, atq; hæc Põto mihi lecta vene-
Ipse dedit Mœris, nascũtur plurima Põto. (na
His ego sæpè lupum fieri, & se cõdere syluis
Mœrim, sæpè animas imis excire sepulchris,
Atque satas alio vidi traducere messes.
Ducite ab vrbe domum mea carmina, duci-
te Daphnim.
Fer cineres Amarylli foras, riuóque fluenti,
Tránsque caput iace, ne respexeris: his ego
Daphnim:
Aggrediar: nihil ille deos, nil carmina curat.
Ducite ab vrbe domum mea carmina, duci-
te Daphnim.
Aspice, corripuit tremulis altaria flammis

Spōte sua, dū ferre moror, cinis ipse: bonū sit:
Nescio quid certè est, & Hylax in limine latrat:
Credim⁹? an qui amāt, ipsi sibi somnia fingūt?
Parcite, ab Vrbe venit, iam parcite carmina, Daphnis.

IN OCTAVAM ECLOGAM.

OCTAVA ecloga continet querimoniam amatoris de amica Nisę alteri nupta: & veneficæ Daphnidem amasium ab vrbe carminibus reuocantis. Prior pars cantatur à Damone, posterior ab Alphesibœo. Ecloga autem hæc sola doctrinæ methodum habet: sola enim rem proponit, partitur, partésque transitionibus annectit. Titulus eclogæ è secunda parte sumptus est: φάρμακον, venenum, remedium dicitur: sic φαρμακεύω seu φαρμακεύομαι, veneno inficio, medeor: & φαρμακεὺς, veneficus, incantator, & φαρμακεύτρια, venefica, saga: Qui titulus est secundi Idyllij apud Theocritum, vnde hæc mutuatus est Virgilius.

Pastorum] Sexdecim primi versus exordium continēt, vbi res primùm ad intelligentiam proponitur, & augetur adiunctis ad attentionem. *Lynces*] Quid lynces Bacchi variæ, erit tertio Georgico: Item,

maculosæ tegmine lynces-,

erit Aeneidos primo. *Damonis*] Tres superiores versus parenthesi includuntur, hîc propositionis inchoatæ sententia verbis repetitis absoluitur. *Tu*] Tertius exordij locus ad Augusti gratiam, cuius res gestas describere cupiat. *Timaui*] Timauus Venetiæ fluuius, de quo primo Aeneidos,

Regna Liburnorum & fontem superasse Timaui.

Illyrici]

Illyrici] Illyria hodie Sclauonia dicitur: Augustus autẽ bellum Dalmaticum gessit Antonio deuicto: Itaque tẽpus illud nõdum hîc intelligi potest, & Pannonica Germanicáque bella per legatos gessit: Ita tamẽ vt quibusdam interueniret aut non lõgè abesset: Rauennam, vel Mediolanum vel Aquileam vsque progrediẽs, ait Suetonius in Augusto, capite vicesimo: quorum tamen nihil videtur hîc accipi posse: simile est Idyllio primo,

ὦ πὰν πὰν, εἴτ' ἐσσὶ κατ' ὤρεα μακρὰ λυκαίου,
εἴτε τύγ' ἀμφιπολεῖς μέγα Μαίναλον ἔνθ' ἐπὶ νᾶσον
τὰν σικελάν.

O Pan Pan siue es iuxta montes Lycæi,
Siue tu circuis magnũ Mænalum, veni in insulam Siculã.

Sophocleo] Sophocles tragicus poëta centum viginti tres fabulas edidit, victorias viginti tres retulit, ait Suidas. Grauitas eius & cothurnus & sonus tragicus celebratur à Quintiliano libri decimi capite primo. Cothurnus (de quo ecloga superiore) assumebatur tragœdis: ideo per metonymiam pro sublimitate capitur. Sic Horatius in arte,

Archilochum proprio rabies armauit Iambo,
Hunc socci cepere pedem grandésque cothurni.

A *te*] Pollicetur omnibus operibus se laudes Augusti complexurum. Sic Homerus:

ἐν σοὶ μὲν λήξω καὶ ἄρξομαι-

Et Horatius prima epistola,

Prima dicte mihi, summa dicende Camœna.

Frigida] Chronologia qua nocturnæ amatoris vigiliæ indicantur. *Incumbens*] Locus breuiter indicatur, vbi Damon cõquestus est. Sic ecloga prima, fagus Tityro: secunda fagi, montes, & syluæ Corydoni: tertia mollis herba Damœtæ & Menalcæ & Palæmoni: quinta mistæ corylis, vlmi & antrum, vt sexta: septima autem ilex arguta proponitur. *Cùm ros*] Idem versus iteratur tertio Georgico,

Et ros in tenera pecori gratissimus herba.

Nascere] Adhuc exordium fuit: querimonia Damonis

ſequitur, vbi primùm dies optatur, & ſumma querimoniæ proponitur. *Teſtibus*] Quibus Niſa mihi matrimonium iurauerat. Repetitum è Ciri,

> *Supprimite, ô paulùm turbati flumina venti*
> *Dum queror & diuos, quanquam nil teſtibus illis*
> *Profeci, extrema moriens tamen alloquor hora.*

Lucifer] Mane phoſphorus cùm ſolem præcedit: veſperi Heſperus dicitur, cùm ſolem ſequitur.

Incipe] Mænalios id eſt arcadicos verſus implorat: Ratio ex coniugatis eſt, per varia adiuncta amplificatis, quia paſtores Mænalij & Arcades præclarè canunt, vt anteà iam ecloga quarta propoſuimus: Mænalios pro arcadicos ſynecdoche eſt ſpeciei pro genere: & arcadicos pro valde muſicos eſt metonymia. Hæc igitur duorum troporum metalepſis hîc capienda eſt.

Mænalios] Mænalus eſt mons Arcadiæ, Pani muſicæ deo ſacer: vt hîc etiam indicatur. *Incipe Mænalios*] Hic verſus ſæpius in tota querimonia repetitur, & idem intercalaris appellatur: quia intercaletur id eſt interponatur: imitatio eſt Theocriti: In primo enim & ſecundo Idyllio tales ſunt verſus, in primo,

> Ἄρχετε βωκολικᾶς μῶσαι φίλαι, ἄρχετ' ἀοιδᾶς.
> *Incipite bucolicum muſæ amicæ incipite cantum.*

Et
> Ἴυγξ, ἕλκε τὺ τῆνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα τὸν ἄνδρα.
> *Iynx trahe tu illum meam ad domum virum.*

Item,
> φράζεό μευ τὸν ἔρωθ' ὅθεν ἵκετο πότνα σελάνα.
> *Dic meum amorem vnde venit veneranda luna.*

Item Idyllio decimonono,
> ἄρχετε σικελικαὶ τῶ πένθεος, ἄρχετε μῶσαι.
> *Incipite Siculæ luctum incipite muſæ.*

Ab interprete Theocriti, πρόασμα καὶ ἐπιμελῴδημα, Præcentio, & aſſiduus verſus. *Pinoſque loquentes*] Sic Idyllio primo,

> Ἁ πίτυς μελίσδετε,

Pinus canit, propter frondium ſuſurrum, ventorum flatu

flatu excitatum, vt iam patuit ecloga septima de arguta ilice. *Semper semper*] In principiis sententiarum est ana phora. *Primus calamos*] Sic ecloga secunda,

Pan primus calamos cera coniungere plures
Instituit-

Mopse] Quæstio est querimoniæ subiecta, quæ duobus paribus exaggeratur, quibus aliena & contra naturam matrimonij huius coniunctio significatur.

Gryphes] Gryphi aut gryphes omni parte leones sunt, alis & facie aquilis similes, equis vehementer infesti, Apollini sacri, ait Seruius. Plinius autem putat, vt pegasos, sic gryphes fabulosas aues esse, libri decimi capite quadragesimo nono, sicut easdem fabulosè dici Scythici auri custodes, libri septimi capite secundo.

Mopse] Apostrophe ad Mopsum, qua matrimonium suis adiunctis illustratur, facibus, nucibus, nocte: Seruius lenonem Mopsum non virum putat describi, qui deformis formosam duxerat. *Damæ*] Sunt è genere syluestriũ caprarum: Horatius primo carminum extulit fœminino genere,

Et superiecto pauidæ natarunt
Aequore damæ.

Sosipater Carisius hîc solœcismũ notauit. *Faces*] Fax fustis incisus cera vel oleo vnctus ad lumen faciẽdum, fitque præcipuè ex arundinibus aridis & piceis arboribus. Faces autem in nuptiis quinque præferebantur, quia olim non nisi per noctem ducebantur: nec limen sponsæ calcabant, ne deponendæ virginitatis initium à sacrilegio inchoarent: quia lumen est sacrum Vestæ.

Nuces] Nuces iuglandes nuptialium fescenninorum comites, quibus honor naturæ peculiaris, gemino protectæ operimẽto: puluinati primùm calicis, mox lignei putaminis, quæ caussa eas nuptiis religiosas fecerit tot modis fœtu minuto: quod verisimilius quàm quia cadendo tripudium sonumque faciant, Plinius libri decimi quinti capite vicesimo secundo. *Octam*] Montem Thessaliæ tam altum, vt ibi stellæ videantur occidere, si-

cut ex Ida videntur oriri, vt est secundo Aeneidos,

Iámque iugis summæ surgebat Lucifer Idæ.

O digno] Irridetur Nisa velut miserè nupta, & miseriç caussa in eius fastum periuriúmque refertur: Ironia igitur est. *Hirsutum*] Locus est vndecimo Idyllio cõsimilis:

ὕνεκά μοι λασία μῶ ὀφρὺς ἐπὶ παντὶ μετώπῳ.

Quoniam mihi quidem hirsutum supercilium in fronte:

Quiddam etiam huius est loci Idyllio tertio,

ἦ ῥ' ἀ γέτοι σιμὸς καταφαίνομαι ἐγγύθεν ἦμῶ
Νύμφα, καὶ προγένειος;
An tibi simus videor prope esse
Nympha & barbatus?

Sepibus] Querimonia fuit adhuc de Mopso & Nisa, nunc est de Damonis errore, vbi periphrasis est iuuenilis ætatis, qua in amorem Nisæ primùm incidit.

Roscida] Sic ecloga quarta fuit,

Et duræ quercus sudabunt roscida mella.

Dux] Locus est ex Idyllio vndecimo,

ἠράσθην μῶ ἔγωγε κόρα τεῦ, ἁνίκα πρᾶτον
ἦνθες ἐμᾷ σὺν ματρὶ, θέλοισ' ὑακίνθινα φύλλα
ἐξ ὄρεος δρέψασθαι· ἐγὼ δ' ὁδὸν ἡγεμόνευον.
Amaui ego quidem puella te, quando primùm
Venisti mea cum matre, volens hyacinthina folia
E monte decerpere: ego autem viam præibam.

Vt vidi] Idyllio secundo est,

χ' ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνην, ὥς μευ περὶ θυμὸς ἰάφθη δειλαίας.
Vt vidi, vt perij, vt ob animus læsus est Miseræ.

Quod idem tertio Idyllio repetitur,

ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς ἐς βαθὺν ἅλατ' ἔρωτα,
Vt vidit, vt periit, vt in profundũ saltauit amorem.

Abstulit error] ex Idyllio est secundo, paulò pòst illum superiorem locum,

ἀλλά μέ τις καπυρὰ νόσος ἐξαλάπαξε.
Sed me quidam igneus morbus consumpsit.

Repetitum è Ciri, *vultu decepta puella*
Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error.

Nunc scio] Quartus querimoniæ locus in amorẽ, qui

primum

primùm è procreantibus caussis accusatur. Locus autem è tertio Idyllio,

Νῦν ἔγνων τὸν ἔρωτα· βαρὺς θεὸς, ἦ ῥα λεαίνας
μασδὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ,
Nunc cognoui Amorem: grauis deus, certè leænæ
Mammã suxit, nemoréque ipsum nutriuit mater.

Item Idyllio vicesimo octauo,

κ' οὐκ ᾔδη τὸν ἔρωτα, τὶς ἦν θεὸς, ἡλίκα τόξα
χερσὶ κρατεῖ, πῶς πικρὰ βέλη ποτὶ παιδία βάλλει.
Neque sciebat Amorem quis erat deus, quantos arcus
Manibus tenet, quomodo amaras sagittas ad pueros iacit.

Ismarus] Bembus legit Tmarus, quia Ismarus mons est hospitalis & cultus in Thracia: at de inculto loquitur hîc Virgilius, & duris cotibus horrido: qualis est in Epiro Tmarus seu Tomarus. Potest tamen ad mores referri locus: Icones enim Ismarũ habitarunt, gens immanis & inhospitalis: & ecloga sexta sunt cõiuncta Ismarus & Rhodope. *Extremi*] Sunt enim Garamantes vltra Getulos in Africa. Et sexto Aeneidos,

vltra Garamantas & Indos

pro remotissimis populis est dictũ. *Nec nostri*] Illustratio ex dissimili. *Sæuus*] Altera reprehensio amoris ex effectis crudelibus: vbi parium collatio quędã est Cupidinis & Medeę. *Matrẽ*] Quis ignorat Medeã ab Iasone cõtẽptã suos liberos interemisse? *Crudelis*] Apostrophe ad Medeã, vbi & polyptotõ (*matrẽ & mater.*) *Crudelis mater*] Species est addubitationis, & primò anaphora.

Puer improbus] Periphrasis est Cupidinis. *Improbus ille puer*] Anadiplosis. *Crudelis*] Epanalepsis totius orationis: mira autẽ est Seruij hoc loco Logica: Non est, ait, superflua hæc verborum repetitio, nam syllogismus est plenus, qui cõstat ex propositione, assumptione & cõclusione. At hic grãmaticus melius aliquid quã sciret, explicare voluit: Syllogismus hîc nullus est, sed eiusdẽ rei quæstio & respõsio sine argumento & ratione. *Nũc & oues*] Exaggeratur septẽ paribus hyperbolicis huius matrimonij indignitas, qui locus prius attingitur,

Iungentur iam gryphes equis.

Lupus] Dissimile fuit ecloga quinta,

Nec lupus insidias pecori.

Mala] Dissimile fuit ecloga quarta,

Et duræ quercus sudabunt roscida mella.

Narcisso] De hoc ecloga secunda,

Narcissum & florem iungit beneolentis anethi.

Electra] Electrum latinis est succinum: Ambra vulgò dicitur, de cuius origine, & genitali solo, multa Plinius libri vicesimi septimi capite secundo & tertio, vbi docet in insulis Septentrionalis Oceani nasci: quod nostro tẽpore adeo notum est, vt topographicis Septẽtrionis tabulis piscantes succinum videantur. Recitat autem locis illis Plinius infinitos errores hac de re. *Vlulæ*] Vlula auis est nocturna ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν, ab eiulando.

Orpheus] In fine & principio Anadiplosis, vt ecloga 6.

-superuenit Aegle

Aegle Naiadum pulcherrima.

Et paulò antè,

-improbus ille,

Improbus ille puer,

Arion] Fabulam recitat ex Herodoto Gellius libri decimi sexti capite decimonono, quomodo citharœdus Methymnæus é Lesbo primũ à Periãdro rege Corinthio honoratus fuerat, tũ in Siciliã & Italiã profectus, & magna gratia pecuniáque auctus cùm redire pararet Corinthum, sit ab auaris nautis coactus in mare prosilire: à quibus tamen prius impetrauit indumenta, & fides, & canendi carminis potestatem, veluti mortis consolationem. Itaque tum de more cinctum, amictum, ornatum carmen orthiũ cecinisse voce contẽtissima, tandémque in profundum ex alta puppi desiliisse, sed à Delphino exceptum, & dorso ad litus incolumem euectum: Comparatio rerum impossibiliũ sumpta est ex Idyllio primo,

Νῦν ἴα μὲν φορέοιτε βάτοι, φορέοιτε δ' ἄκανθαι·
ἁ δὲ καλὰ νάρκισσος, ἐπ' ἀρκεύθοισι κομάσαι·
πάντα δ' ἔναλλα γένοιντο, καὶ ἁ πίτυς ὄχνας ἐνείκαι·

Δάφνις

Δάφνις ἐπεὶ θνάσκει καὶ τὼς κύνας ὤλαφος ἕλκοι·
κ' ἀξ ὀρέων τοὶ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο.
Nunc violas ferte quidem rubi, ferte autem spinæ,
Pulchra autem narcissus in iuniperis germinet,
Omnia autem mutata fiant, & pinus pira ferat,
Daphnis quando moritur: & canes ceruus trahat,
Et ex montibus bubones lusciniis garriant.

Et Idyllio quinto,
-ὗς ποτ' Ἀθαναίαν ἔριν ἤρισε,
Sus cum Minerua contentionem contendit.

Et ibid. οὐ θεμιτὸν λακὼν ποτ' ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδεν
οὐδ' ἔποπας κύκνοισι.
Non licitum Lacon cum luscinia picas contendere
Neque vpupas cum cygnis.

Tales sunt comparationes in Lucretio libro tertio,
Non ita certandi cupidus quàm propter amorem,
Quòd te imitari aueo: quid enim contendat hirundo
Cygnis? aut quidnam tremulis facere artubus hœdi,
Consimile in cursu poßint ac fortis equi vis?

Omnia vel] Optat omnes terras maris fluctibus operiri, vt submergatur: qualis ferè optatio est Aeneidos 4.
Sed mihi vel tellus optem priùs ima dehiscat.

Syluæ] Bucolicum solum persæpe iam in hoc verbo vidimus. *Viuite*] Tale igitur ecloga prima,
Ite meæ quondam-

Aërij] Sic anteà ecloga prima,
Nec gemere aëria cessabit turtur ab vlmo.

Et 3. *-Nanque notaui*
Ipse locum, aëriæ quo congessere palumbes.

Specula] Specula locus est altus, vnde potest eminus spectari. Multò antè, tanquam è specula, prospexi tempestatem futuram, ait ad Seruium Cicero quarto epistolarum. Similis autem locus est Idyllio tertio,
τὰν βαίταν ἀποδὺς, εἰς κύματα τηνῶ ἁλεῦμαι.
Vestem exuens in fluctus illos prosiliam.

Et item quinto Idyllio:
-ἢ κατὰ τήνας

τὰς πέτρας ὤνθρωπε, μανεὶς εἰς Κρᾶθιν ἀλοῦμαι.

-aut ab illa

Petra, ô homo furens, in Crathin prosiliam.

Habeto] Apostrophe ad Nisam, in cuius inuidiam moriatur. Tertio Idyllio,

κεισεῦμαι δὲ πεσών, καὶ τοὶ λύκοι ὧδέ μ' ἔδοντι,

ὡς μέλι τοι γλυκὺ τοῦτο κατὰ βρόχθοιο γένοιτο.

Iacebo autem cadens & lupi hîc me edent,

Tanquam mel tibi dulce hoc in gutture fiet.

Desine] Significatur querimonię conclusio, vt anteà fuit ecloga tertia,

Claudite iam riuos pueri, sat prata biberunt.

Hæc Damon] Methodica transitio, qua memoria præteriti carminis reficitur, & proponitur intelligentia futuri. *Dicite*] Inuocatione indicat tantum esse carmen vt à numinibus debeat exponi. *Dicite Pierides*] Sic ecloga sexta fuit,

Pergite Pierides-

Non omnia] Sic ecloga septima fuit,

-aut si non possumus omnes.

Effer] Carmen est deinceps Alphesibœi, quo venefica suis incãtamentis alienatũ à se amasium reuocare nititur: Incantationis caussæ effectrices multę describũtur, primùm altare, vittæ, aqua, verbenæ, thura: qualia quidem in Theocriti Idyllio secundo sunt,

πᾶ μοι ταὶ δάφναι, φέρε Θέστυλι, πᾶ δὲ τὰ φίλτρα;

στέψον τὰν κελέβαν φοινικέῳ οἰὸς ἀώτῳ.

Vbi mihi lauri, dic Thestyli, vbi philtra?

Coronato poculum purpureo ouis flore.

Effer aquam] Idyllio decimo quinto,

ἔγχει ὕδωρ δύστανε.

Infunde aquam infœlix.

Illotis verò manibus attrectare sacra nefas erat: Aeneas ideo cruentus, Anchisæ patri sacra capienda proponit secundo Aeneidos,

Tu genitor cape sacra manu, patriósque penates,

Me bello à tanto digressum & cæde recenti

Attrectare

Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero.

Verbenásque] Nulla herba Romanæ nobilitatis plus habet quã Hierobotane, aliqui peristereõ, nostri verbenacã vocãt: auctores imperij Romani cõditorésque immensum quiddam & hinc sumpsere, quoniam non aliũde sagmina in remediis publicis fuere & in sacris legationibus quàm verbenæ: certè vtroque nomine idem significatur, hoc est gramen ex arce cum sua terra euulsum: hac semper & legati cùm ad hostes clarigatúmque mitterentur, id est res captas clarè repetitum, vnus vtique verbenarius vocabatur. Hac Iouis mensa verritur, domus purgantur lustrantúrque: hac sortiuntur Galli & præcinunt responsa, sed magi vtique circa hanc herbam insaniunt. Hac perunctos impetrare quod velint, febres abigere, amicitias conciliare, nullíque non morbo mederi: aiuntque si aqua spargatur triclinium, quâ maduerit, lectiores conuictus fieri, aduersus serpentes conteritur ex vino. Hæc Plinius libri vicesimi secundi capite secundo & libri vicesimi quinti capite nono.

Adole] Proprie est auge, & hîc κατ' ἐυφημισμὸν pro incende dicitur. *Mascula*] Thus quod rotunditate guttæ pepẽdit, masculum vocatur, cùm aliàs non ferè mas vocetur, vbi non sit fœmina. Religioni tributum nè sexus alter vsurparetur, tamen aliqui putant à specie testium dictum. Plinius libri duodecimi capite decimo quarto.

Coniugis] Finis est incantationis. *Sanos*] non amantes, nam insani sunt amantes, vt Aeneidos quarto,

Cùm sic vnanimem alloquitur malè sana sororem.

Nihil] Indicat omnes incantationis caussas adesse ma gicis verbis exceptis. *Ducite*] Hoc item ἐπιμελῴδημα vicem conclusionis habet, & illud est nimirũ Theocriti:

ἴυγξ, ἕλκε τὺ τῆνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα τὸν ἄνδρα.

quod iam posuimus, & hîc est Epanodos vt anteà.

Carmina vel] Collatio est trium maiorum: carminibus euocatur luna, homo transformatur, serpens rumpitur: eo ergo Daphnis reuocari poterit. *Carmina carmini-*

bus] Polyptoton. *Circe*] de qua Aeneidos ſeptimo,

Hinc exaudiri gemitus iræque leonum
Vincla recuſantum,& ſera ſub nocte rudentum:
Setigerique ſues,atque in præſepibus vrſi
Sæuire, ac formæ magnorum vlulare luporum:
Quos hominum ex facie dea ſæua potentibus herbis
Induerat Circe,in vultus ac terga ferarum.

Et ibidem,

Picus equûm domitor,quem capta cupidine coniux
Aurea percuſſum virga,verſúmque veneno
Fecit auem Circe, ſparſitque coloribus alas.

Frigidus] Sic ecloga tertia,

Frigidus,ô pueri fugite hinc,latet anguis in herba.

Terna] Aliæ cauſſæ efficientes, vbi Syllogiſmus quidam eſt,

Numerus impar deo gratus eſt:
At hîc in ternis liciis triplicis coloris, effigie amatoris ter circunducta,numerus eſt impar.
Deo itaque gratus.

Talis ternarius in Idyllio ſecundo,

ἐς τρὶς ἀποσπένδω,καὶ τρὶς τάδε πότνια φωνῶ.
Ad ter libo,& ter hæc venerabilis vociferor.

Locus autem eſt repetitus é Ciri,

Térque nouena ligat,triplici diuerſa colore
Fila: ter in gremium mecum,inquit,deſpue virgo:
Deſpue ter virgo:numero deus impare gaudet.

Pythagorei verò rem omnem ac naturã trinitate perficiebant, vt Ariſtoteles docet libri primi capite primo de cœlo. *Impare*] Metri cauſſa:nam impari dicendum fuit.de vi numerorum quæ paſſim memorantur ea videntur à Pythagoreis profluxiſſe,qui res omnes cenſebant eſſe numerorum μιμήσεις καὶ ὁμοιώματα, imitationes & ſimilitudines:& numerum eſſe τὴν οὐσίαν ἁπάντων,eſſentiam vniuerſorum:quod Ariſtoteles in philoſophia libri decimiquarti capite quinto meritò deriſit, & Galenus in libris criticis. *Necte*] Ad ſuperioris aſſumptionis rationem,alij rurſus ternarij proponuntur.

Tribus

Tribus ternos] Paronomaſia eſt. *Necte Amarylli*] Anaphora eſt. *Modo*] Quidam codices habent Nodos, ſed Modo, rectius eſt, & (Nodos) primam habet longam.

Veneris vincula necto] Anapæſticus eſt trimeter hypercatalecticus Veneri conſecratus: Simile illud eſt nonnihil in ſecundo Idyllio:

πάσσ' ἅμα καὶ λέγε ταῦτα, τὰ Δέλφιδος ὀστέα πάσσω.
Sparge ſimul & dic hæc, Delphidis oſſa ſpargo.

qui rurſus eſt in eodem Idyllio,

καὶ λέγ' ἐπιφθύζοισα, τὰ Δέλφιδος ὀστέα πάσσω.
Et dic ſuſurrans, hæc Delphidis oſſa ſpargo.

Limus vt] Duarum imaginum ſimilitudine optat Daphnidem dureſcere mulieribus aliis, ſibi liqueſcere.

Limus] Metonymia eſt pro lutea ſtatua, & ex limo facta. Simile eſt in ſecundo Idyllio:

ὡς τοῦτον τὸν κηρὸν ἐγὼ σὺν δαίμονι τάκω,
ὣς τάκοιθ' ὑπ' ἔρωτος ὁ Μύνδιος αὐτίκα Δέλφις.
Vt hanc ceram ego cum deo liquefacio:
Sic liqueſcat amore Myndius ſtatim Delphis.

Sparge molam] Cauſſæ ſunt aliæ incantationis adiutrices, vbi & par adhibetur. Idyllio ſecundo tale eſt,

ἄλφιτά τοι πρῶτον πυρὶ τάκεται, ἀλλ' ἐπίπασσε
Θέστυλι δειλαία.
Farinæ primùm igne liqueſcunt, ſed diſperge
Theſtyli miſera.

Molam] Mola far eſt toſtũ & ſale cõſperſum, quòd eo molito hoſtiæ aſpergãtur, ait Feſtus. *Bitumine*] Fulmina & fulgura ſulphuris quoque odorẽ habent, ac lux ipſa eorũ ſulphurea eſt, & bituminis vicina eſt natura: alibi limus, alibi terra: Limus è Iudęæ lacu emergẽs: terra in Syria: vtũtur eo ad lucernarũ lumina olei vice, Plinius libri triceſimiquinti capite decimo quinto. *Daphnis me malus*] Simile eſt in Theocrito, Idyllio ſecundo,

Δέλφις ἔμ' ἀνίασεν, ἐγὼ δ' ἐπὶ Δέλφιδι δάφναν
Αἴθω.
Delphis me vexauit, ego autem in Delphide laurum
Vro.

Talis amor] Imprecatio est per similitudinem, qua furiosum & sine remedio amorem Daphnidi imprecatur. *Lucos*] Primo Aeneidos est,

Lucus in vrbe fuit media-

Vbi ait Seruius, Vbicunque Virgilius lucum ponit, sequitur etiam consecratio. Hîc tamen Seruiana obseruatio non est catholica: nulla etenim consecratio hîc intelligitur: sed lucos tanquam saltus & syluas dixit Virgilius. *Propter*] Hic versus est in Ciri, sed paulùm immutatus,

Riuum propter aquæ viridi sub fronde latentem.

Vlua] aliàs herba legitur. Est autem vlua, herba palustris, vt Virgilius tertio Georgico indicat-

Nec vescas salicum frondes vluámque palustrem.

Perdita] Versus est integer apud Varium de morte, vt Macrobius ait libro sexto Saturnali. *Talis amor*] Apodosis hæc erat præposita, sed nunc expletur. *Has*] Quintæ sunt caussæ è defossis Daphnidis exuuis: Syllogismi species hîc quædam est:

Pignorum fides certa:
At hæ exuuiæ pignora sunt:
Earum igitur fides certa.

Exuuias] Metaphora est à bello, vbi spolia hostibus detracta, propriè dicuntur exuuiæ. *Perfidus ille*] Periphrasis Daphnidis quomodo quarto Aeneidos ferè est,

-arma viri thalamo quæ fixa reliquit
Impius, exuuiásque omnes, lectúmque iugalem
Quo perij super imponas.

Locus est secundo Idyllio,

τοῦτ' ἀπὸ τᾶς χλαίνας τὸ κράσπεδον ὤλεσε Δέλφις,
ὠ'γὼ νῦν τίλλουσα κατ' ἀγρίῳ ἐν πυρὶ βάλλω.
Hanc à veste fimbriam consumpsit Delphis,
Quam ego nunc vellens in acerbum ignem coniicio.

Limine] Idyllio secundo,

Θέστυλι, νῦν δὲ λαβοῖσα τὺ τὰ θρόνα ταῦθ' ὑπόμαξον
τᾶς τήνω φλιᾶς καθυπέρτερον.
Thestyli nunc capiens tu venena hæc illinc

Illius

Illius limen supra.

Debent] Sententia propositionis vtcunque hinc potest elici. *Has herbas*] Sextæ caussæ sunt è venenatis herbis, quarum triplex effectus exponitur: Lycanthropia, vmbrarum euocatio, frugũ traductio: Idyllio secundo talis vis describitur hippomanes:

ἱππομανὲς, φυτὸν ἐστὶ παρ' Ἀρκάσι, τῷ δ' ἐπὶ πᾶσαι
καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὤρεα, καὶ θοαὶ ἵπποι.
Hippomanes , planta est apud Arcades, hanc autem in omnes
Et pulli furiunt in montibus & veloces equæ.

Ponto] Pontus regio Asiæ: nunc Anatolia Turcorũ est, cui Mithrydates olim rex præfuit, vt eius etiã venenis videatur iccirco præfuisse. Martialis libro quinto,

Perfecit poto Mithrydates sæpe veneno
Toxica ne possent sæua nocere sibi.

de Ponto rursus primo Georgico,

-virosaque Pontus
Castorea-

Et Plinius aconitum herbam præsentissimi veneni apud Heracleam Ponti gigni ait libri vicesimi septimi capite secundo. Pontus interpreti cuidam insula est: Tu hanc interpretationem considerabis. *Ponto*] in medio, & Põto in fine est epanodos. *Lupum*] de fabula luporum in homines conuersorum Plinius libri octaui capite vicesimo secundo ita scribit: Homines in lupos conuerti, rursúmque restitui falsum esse confidenter ęstimare debemus, aut credere omnia quæ tot seculis fabulosa comperimus: vnde tamen ista vulgo infixa sit fama, in tantum, vt in maledictis versipelles habeant, indicabitur: Euanthes, inter authores Gręciæ non spretus, tradit Arcadas scribere ex gente Antæi cuiusdam sorte familia electum ad stagnum quoddam regionis eius duci: vestitúque in quercu suspenso tranare, atque abire in deserta, transfigurarique in lupum: & cum cæteris eiusdem generis congregari per annos nouem: quo in tempore si homine se abstinuerint, reuerti ad idem stagnum, &

cùm tranauerint, effigiem recipere ad pristinum habitum addito nouem annorum senio: additque Fabius eandem recipere vestem. Mirum est quò procedat græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium est, vt teste careat. Hæc ille. Lycanthropia autem morbus est melancholicus, quo qui afficiuntur, λυκάνθρωποι dicuntur: lupos enim imitantur, in quos se conuersos putant: noctu exilientes, & ad diem vsque inter sepulchra diuersantes: eorum præpallet facies, oculi arescũt, sitibundi, tibiis ex impactione crebra ἀνιάτως, id est, citra medelam vlcerosis: iidẽ & λυκάωνες appellantur, Cœlius libri decimi quarti capite quadragesimo quinto.

Animas] Animas euocari nõ solùm Homerus author est vndecimo Odysseæ, sed sacra regum historia, vbi per mulierem Pythone afflatam Saul, animam Samuelis euocat, ab eáque impendentem sibi cladem cognoscit.

Messes] Metonymia est pro frugibus, de quibus in legibus duodecim tabularum, Qui fruges excantasset, vt Plinius libri vicesimi octaui capite secundo,

Nemo alienam segetem pellexeris:

Huc Plinij illud libri decimi octaui capite sexto sit operæ pretium addidisse. Nequeo mihi temperare quo minus vnum exemplum antiquitatis afferam, ex quo intelligi possit, apud populum etiam de culturis agendi morem fuisse, qualiter defendi soliti sint illi viri: Caius Furius Cresinus è seruitute liberatus, cùm in paruo admodũ agello largiores multo fructus perciperet, quàm ex amplissimis vicinitas, in inuidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret veneficiis: quamobrẽ à Spurio Albio Curuli die dicta metuẽs damnationem, cùm in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam validam, atque vt ait Piso, bene curatam ac vestitam, ferramenta egregiè facta, graues ligones, vomeres ponderosos, boues saturos. Postea dixit, Veneficia mea, Quirites, hęc sunt: nec possum vobis ostendere, aut in forum aducere lucubrationes, vigiliásque, & sudores: Omnium sentẽtiis

absolutus

absolutus itaque est. *Fer cineres*] Postea incantationis est caussa è cineribus: species enim fuit incantationis πυρομαντία: cuius exemplum est in vita Ciceronis apud Plutarchum: nam cùm Cicero de suppliciis coniuratorum solicitus esset: tum inter sacra domestica ab ara sacrorum cùm iampridem sopitus ignis esset, è cineribus ac fomentorum reliquiis longa & pura quidem flamma subitò emicuit: cæteris itaque perterrefactis, virgines vestales mox iussere Terentiam virum conuenire, iubeℓréque vt pro patria nō dubitaret ea perficere quæ cogitaret, ceu præsens Dea ingens lumen ad illius gloriam salutémque polliceretur. *Ne respexeris*] Nam deos inuitos respexisse, calamitosum fuit: sic Tiresias cùm Dianam respexisset, oculis priuatus est: & Eurydicæ præceptum erat ne respiceret: Denique Lothi vxor, cùm dei spreto mandato respexisset, versa est in statuam salis, vt est decimonono capite geneseos: & id nimirum est anteà quod diximus in illo versu,

-satis est potuisse videri.

Aspice] proponitur euentus incantationis duplex: ignis flamma, & latratus canis. *Hylax*] Canis est fictum nomen, sicut apud Ouidium tertio metamorphoseos hylactor,

-et acutæ vocis hylactor:

à verbo græco ὑλάω vel ὑλακτέω, latro: & tale est in secundo Idyllio,

θέστυλι ταὶ κύνες ἄμμιν ἀνὰ πτόλιν ὠρύονται.

Thestyli, canes nobis per ciuitatem latrant.

An qui] Addubitatio est, qua tamen videtur infringi fides incantationum, tanquam incantamenta sint tantùm somnia: & prouerbiū hîc esse Seruius indicat, quod græcis est ἑαυτοῖς ὀνειροπολεῖν, sibiipsi somnia interpretari. *Parcite*] Concluditur Alphesibœi φαρμακεύτρια, vt Damonis querimonia conclusa est,

Desine Mænalios iam desine tibia versus.

ECLOGA NONA

Mœris.

Lycidas. *Mœris.*

LY. *QVò te Mœri pedes? an quò via ducit, in vrbem?*
MOE. *O Lycida viui peruenimus, aduena nostri*
(Quod nunqum veriti sumus) vt possessor agelli
Diceret: hæc mea sunt, veteres migrate coloni.
Nunc victi, tristes, (quoniã sors oĩa versat)
Hos illi (quod nec bene vertat) mittimus hœdos.
LY. *Certè equidẽ audierã, qua se subducere colles*
Incipiunt, mollíque iugum demitttere cliuo,
Vsque ad aquam, & veteris iam fracta cacumina fagi,
Omnia carminibus vestrũ seruasse Menalcã.
MOE. *Audieras, & fama fuit: sed carmina tantum*
Nostra valent Lycida tela inter Martia, quantum
Chaonias dicunt aquila veniente columbas.
Quòd nisi me quâcunque nouas incidere lites

Antè

Antè sinistra caua monuisset ab ilice cornix,
Nec *tuus hic Mœris, nec viueret ipse Menalcas.*
Heu cadit in quenquam tantum scelus? heu tua nobis LY.
Penè simul tecum solatia rapta Menalca?
Quis caneret Nymphas? quis humum florentibus herbis
Spargeret? aut viridi fõtes induceret vmbra?
Vel quæ sublegi tacitus tibi carmina nuper,
Cũ te ad delicias ferres Amaryllida nostras?
Tityre dũ redeo (breuis est via) pasce capellas:
Et potum pastas age Tityre: & inter agendũ
Occursare capro (cornu ferit ille) caueto.
Imò *hæc, quæ Varo, necdum perfecta canebat:* MOE.
Vare tuum nomen (superet modò Mantua *nobis:*
M*ãtua væ miseræ nimium vicina Cremonæ)*
Cantantes sublimè ferent ad sydera cygni.
Sic tua Cyrnæas fugiant examina taxos: LY.
Sic cytiso pastæ distentent vbera vaccæ.
Incipe si quid habes: & me fecere poëtam
Pierides: sunt & mihi carmina: me quoque dicunt
Vatem pastores: sed non ego credulus illis.

Nam neque adhuc Varo videor, nec dicere Cinna
Digna, ſed argutos iter ſtrepere anſer olores.
MOE. *Id quidem ago, & tacitus, Lycida mecum ipſe voluto,*
Si valeã meminiſſe, neque eſt ignobile carmẽ.
Huc ades ô Galatea: quis eſt nam ludus in vndis?
Hîc ver purpureũ: varios hîc flumina circũ
Fundit humus flores: hîc candida populus antro
Imminet: & lentæ texunt vmbracula vites.
Hûc ades: inſani feriant ſine littora fluctus.
LY. *Quid? quæ te pura ſolùm ſub nocte canentem*
Audieram: numeros memini, ſi verba tenerẽ.
MOE. *Daphni quid antiquos ſignorũ ſuſpicis ortꝰ?*
Ecce Dionæi proceſsit Cæſaris aſtrum:
Aſtrũ, quo ſegetes gauderent frugibꝰ, & quo
Duceret apricis in collibus vua colorem.
Inſere Daphni pyros, carpent tua poma nepotes.
Omnia fert ætas, animum quoque: ſæpe ego longos
Cantando puerum memini me condere ſoles.
Nunc oblita mihi tot carmina, vox quoque Mœrim

Iam fugit ipsa. lupi Moerim videre priores.
Sed tamẽ ista satis referet tibi sæpè Menalcas.
Causando nostros in longum ducis amores. LY.
Et nunc omne tibi stratum silet æquor: & omnes,
Aspice, ventosi ceciderunt murmuris auræ:
Hinc adeò media est nobis via: nanque sepulchrum
Incipit apparere Bianoris: hîc, vbi densas
Agricolæ stringũt frõdes, hîc Moeri canamꝰ
Hîc hoedos depone, tamen veniemꝰ in vrbẽ,
Aut si nox pluuiã ne colligat antè veremur,
Cãtantes licet vsque (minus via lædet) eamꝰ.
Cantantes vt eamus, ego hoc te fasce leuabo.
Desine plura puer: et quod nũc instat, agamꝰ. MOE.
Carmina tum melius, cùm venerit ipse, canemus.

IN NONAM ECLOGAM.

CLOGA nona hunc fere syllogismum continet.

Indignum est Virgilium agris expelli, & vexari:
At id factum est:
Indignum igitur.

Ad assumptionis vim præcedit querimonia iniuriæ Virgilio factæ. *Quò te*] Occasio eclogæ sumitur è Mœri procuratore Virgilij, deferente hœdos ad Arrium seu

Milonem Toronem, vt Probus appellat, centurionem, à quo Virgilius eiectus & penè interemptus fuerat: è septimo Idyllio est:

σιμιχίδα, πᾶ δὴ τὺ μεσαμέριον πόδας ἕλκεις;

Simichida, quò iam in meridie pedes trahis?

Et 13. Idyl. *ὁ δ' ᾇ πόδες ἆγον, ἐχώρει μαινόμενος.*

Hic autem quò pedes ducebant, ibat furens.

O *Lycida*] Prima pars assumptionis, quòd Virgilius sit agris eiectus: vbi dissimile est: Nunquam videbatur vt eiiceremur agris, at eiecti sumus. Est autem Lycida viatoris nomen ex Idyllio septimo. *Hæc mea*] Prosopopœia. *Nunc victi*] Antapodosis efficiente caussa confirmatur. *Tristes*] Sic Bremius Sulpitio aurum appendenti & roganti cur ensem vnà cum baltheo exutum lancibus apponeret. Quid enim aliud (inquit) nisi dolor victis? *Sors*] Et certè in armis militum virtus, locorum opportunitas, sociorum auxilia, classes, cōmeatus multùm iuuant: maximam verò partem, quasi suo iure sibi fortuna vēdicat, & quidquid est prosperè gestum, id penè omne ducit suum, ait Cicero pro Marco Marcello: & illud est apud Terentium, *Omnium rerum vicißitudo.*

Quod nec bene vertat] Imprecatio est, cui contraria illa bonæ precationis formula, Bonum sit, vt sequente ecloga, item fœlix faustúmque sit. *Certè*] Prolepsis velut è dissentaneis, ad assumptionis illustrationem, quod Virgilius dicatur agrum suum seruasse. *Qua se*] Topographia est agri Virgiliani è suis finibus, monte, Mincio, fago: qualis ecloga prima attingitur.

Menalcam] Quintilianus libri octaui capite sexto allegoriam hîc efficit sine vlla translatione: Hoc enim loco (ait) præter nomen, cætera propriis decisa sunt verbis; verùm non pastor Menalcas, sed Virgilius est intelligendus. Hæc ille: In quo allegoriam facit, labitur: est enim sola per similitudinem quandā metaphora in verbo, Menalcas. *Audieras*] Solutio prolepseos, vbi cōceditur argumentum, sed eius conclusio negatur, ídque parium collatione declaratur. *Chaonias*] Chaonia

nia regio est Epiri, vbi quondam in sylua Dodonea colũbæ dicũtur humana voce oracula reddidisse: idéoque collationem hanc Seruius de auguriis interpretatur, quia maiora sunt in aquilis, in columbis minora. At pręstat intelligere de virtute aquilæ supra columbas excellente: quæ Aeneidos vndecimo, comparatione illa declaratur, de Camilla filium Enni longissimè viribus superante:

Quam facilè accipiter saxo sacer ales ab alto
Consequitur pennis sublimem in nube columbam,
Comprensámque tenet, pedibúsque euiscerat vncis,
Iam cruor & vulsæ labuntur ab æthere pennæ.

Quod nisi] Additur ad agri amissionem vitæ periculum. *Ante*] Hîc versus defendit illum similem ecloga prima,

Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix:

Qui tamen à criticis vt adulterinus confoditur. *Heu*] Propositio syllogismi sequitur: Indignum est Virgilium sic affici. *Heu heu*] Exclamatio est & anaphora, & apostrophe ad Menalcam. *Quis*] Anaphora vbi est periphrasis bucolici carminis, ex rebus ei subiectis. *Quis humum spargeret*] pro humũ sparsam caneret? qualis ecloga sexta oratio fuit,

Phaethontiadas musco circundat amaræ Corticis.

Pro, canit Phaethontiadas circundatas musco. Idyllio decimonono,

τίς ποτὶ σᾷ σύριγγι μελίσδεται ὦ τριπόθατε;
τίς δ' ἐπὶ σοῖς καλάμοις θάσει στόμα; τίς θρασὺς οὕτως;
Quis ad tuam fistulam canit ô optatissime?
Quis autem in tuis arundinibus ponet os? quis audax sic?

Tityre] Variorũ Menalcæ carminũ inductio lõga sequitur, sed ferè abruptorũ: vt si quis ad variã & excellentẽ Maronis poësim laudãdũ recitaret varios ex Bucolicis, Georgicis, Aeneide locos imperfectos: In primo Bucolica species. Locus est è tertio Idyllio,

τίτυρ' ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε, βόσκε τὰς αἶγας,

καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε Τίτυρε, καὶ τὸν ἐνόρχαν,
τὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο, μή τυ κορύψῃ,
Tityre, nobis pulchrè dilecte, pasce capellas,
Et ad fontem age Tityre, & coleatum
Illum Libycum album obserua, ne te cornu feriat.

Tityre autem in principio & fine est epanalepsis.

Cornu ferit] Sic ecloga tertia:

-pascite taurum
Iam cornu petat & pedibus qui spargat arenam.

Imò] Secundum carmen superiore maius, quo Varus laudatur, de quo fuit ecloga sexta,

-Siquis tamen hæc quoque si quis
Captus amore leget, te nostræ Vare myricæ,
Te nemus omne canet.

Vare] Apostrophe. *Mantua*] in fine & principio, est anadiplosis: tametsi non est prius omnino in fine.

Væ] Exclamatio. *Cremonæ*] Quæ partes Bruti & Cassij secuta, agros ideo amiserat. *Cygni*] scribitur græcè κύκνος, & interdum latine cycnos, latinè est olor, vt paulò pòst,

-sed argutos inter strepere anser olores,

Hîc autem metaphorâ poëtas significat, propter similitudinem cantus & numinis: poëtarum enim deus est Apollo, idémque cygnorum: de quo sic prima Tusculana Cicero. Itaque commemorat, vt cygni, qui non sine caussa Apollini consecrati sunt, sed quod ab eo habere diuinationem videantur, quia prouidétes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriantùr: hæc Cicero. Dicitur autem cygnus mortem præsentiens suauissimè canere, eóque illud Martialis spectat:

Dulcia defecta modulatur carmina lingua
Cantator cygnus funeris ipse sui.

Plinius tamen, libri decimi capite vicesimo tertio, id deridet. Olorum (inquit) morte narratur flebilis cantus, falsus, vt arbitror aliquot experimentis: sed cygnus hîc per metaphoram poëtas significat, quomodo dixit Horatius de Pindaro quarto carminum,

Multa

Multa Dircæum leuat aura cygnum.

Sydera] Tales iam metaphoræ fuerunt,

Ipsi lætitia voces ad sydera iactant Intonsi montes,

Ecloga quinta: & ibidem,

Daphnis ego in syluis hinc vsque ad sydera notus.

Sublime] Eáque scuta quæ fuerant sublime fixa, sunt humi inuenta, Cicero de diuinatione. Idem, Nihil mea interest humíne an sublime putrescam: prima Tusculana. Cato de re Rustica sublimiter dixit capite septuagesimo. Item Columella libri decimioctaui capite vndecimo. *Sic tua*] Secundum carmen, vbi primùm comparatio est duorum similium.

Cyrnæas] Cyrne insula est Thyrrheni maris, Corsica latinis est. *Taxos*] Taxus arbor est, quam Sestius scribit Smilacẽ à græcis vocari, & esse in Arcadia tam præsentis veneni, vt si qui sub ea dormiant, cibumúe capiãt moriantur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicunt venena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagittæ tingantur: repertum est innoxiũ fieri, si in ipsam clauus æreus adigatur. Plinius libri decimi sexti capite decimo. Seruius ait arborem esse venenatam, qua pastæ apes, mel amarissimum faciant: quod elegiarum primo Ouidius indicat,

Melle sub infami Corsica misit apis.

Distentent] ecloga quarta fuit,

Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ Vbera.

Incipe] Prouocatio est ex quadam pactione alterni carminis, cuius & caussa & effectus & testimonium profertur. *Incipe*] Sic ecloga quinta,

Incipe Mopse prior, si quos aut Phyllidis ignes.

Pierides] De quibus ecloga tertia,

Pierides vitulam lectori pascite vestro,

& 6. *Pergite Pierides-*

& 8. *Dicite Pierides-*

Mihi me] Polyptoton. *Poëtam*] Locus est ex Idyllio 7.

καὶ γαρ̀ ἐγὼ μοισᾶν καπυρὸν ϛόμα, κ᾽ ἠμὲ λέγοντι

πάντες ἀοιδὸν ἄριϛον, ἐγὼ δ᾽έτις ὐ ταχυπειθής.

οὐ δᾶν, οὐ γάρ πω κατ᾽ ἐμὸν νόον, οὔτε τὸν ἐσθλὸν
Σικελίδαν νίκημι τὸν ἐκ Σάμω, οὔτε Φιλητᾶν,
ἀείδων, βάτραχος δὲ ποτ᾽ ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω.
Etenim musarum ego dulce os, & me dicunt
Omnes cantorẽ optimum: ego autẽ aliquis non credulus.
Non per terrã: nondum enim secundum meam mentem
neque bonum
Sicelidem vicerim illum ex Samo, neque Philetam,
Canens: rana autem ad locustas tanquam aliqua contẽdo.

Sed non ego] Correctio confirmata testimonio.

Varo] Seruius legit hîc Vario, & Varium illum superiorem, belli ducem facit, hunc poëtam, à quo nempe Virgilij sint opera correcta iussu Augusti, vt anteà iam dictum est. *Cinna*] Scripsit hic poëta poëma Smyrnam nomine, de quo Catullus:

Smyrna mei Cinnæ, nonam post denique messem
Quàm cœpta est nonam quæ edita post hyemem.

Sed argutos] Dissimile. *Anser*] Sensum duplicem ὁμωνυμία facit: vel enim anser auis inter aues olores, vel Anser poëta laudator Antonij triumuiri. De quo sic Ouidius,

Cinna quoque huic comes, Cinnáque procacior Anser.

De quo est in Philippica decimatertia: De Phalerno anseres depellantur: agrum enim illum Antonius Anseri poëtæ donauerat. Idyllio septimo,

βάτραχος δὲ ποτ᾽ ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω.
Rana autem ad locustas tanquam aliqua contendo.

Id quidem] Attentio ad proximum carmen ex adiunctis, præsenti commentatione & excellentia rei.

Huc ades] Quartum carmen quo Galatea inuitatur è mari ad terram ex adiunctis vtriusque. Quale est Idyllio quinto,

ΛΑ. Ἀλλὰ γὰρ ἕρφ᾽ ᾧ δ᾽ ἕρπε, καὶ ὕστερα βωκολιάξεις.
ΚΟ. οὐχ ἑρψῶ τηνεὶ, τούτῳ δρύες, ᾧδε κύπειρος,
ὧδε καλὸν βομβεῦντι ποτὶ σμάνεσσι μέλισσαι.
ἔνθ᾽ ὕδατος ψυχρῶ κρᾶναι δύο, ταὶ δ᾽ ἐπὶ δένδρῳ
ὄρνιχες λαλαγεῦντι, καὶ ἁ σκιὰ οὐδὲν ὁμοία

τᾷ παρά τιν· βάλλει δὲ καὶ ἁ πίτυς ὑψόθε κώνους.

LA. *Sed enim veni huc, veni & postremò bucolicè canes.*

CO. *Non veniam illuc, hîc quercus, hîc cyperus,*
Hîc bene resonant in alucaribus apes:
Hîc aquæ frigidæ fontes duo: in arbore autem
Aues canunt, & vmbra nihil similis
Isti apud te: mittit autem & pinus supernè nucleos.

Item Idyllio vndecimo,

ἀλλ' ἀφίκευ τὺ ποτὶ μὲ, καὶ ἑξεῖς οὐδὲν ἔλασσον.
τὰν γλαυκὰν δὲ θάλασσαν ἔα ποτὶ χέρσον ὀρεχθεῖν.
ἅδιον ἐν τὤντρῳ παρ' ἐμὶν τὰν νύκτα διαξεῖς.
ἐντὶ δάφναι τηνεὶ, ἐντὶ ῥαδιναὶ κυπάρισσοι,
ἐντὶ μέλας κισσὸς, ἐντ' ἄμπελος ἁ γλυκύκαρπος·
ἐντὶ ψυχρὸν ὕδωρ, τό μοι ἁ πολυδένδρεος Αἴτνα
λευκᾶς ἐκ χιόνος ποτὸν ἀμβρόσιον προίησι.
τίς κα τῶνδε θάλασσαν ἔχειν, ἢ κύμαθ' ἕλοιτο;
Sed veni tu ad me, & deinceps habebis nihil minus:
Glaucum autem mare sine in terram extendi,
Dulciter in antro apud me noctem deges:
Sunt lauri illic, sunt tenues cyparißi,
Est nigra hedera, est vinea dulcis fructus,
Est frigida aqua, quam mihi arborosa Aetna
Alba ex niue potum diuinum præmittit.
Quis præ his mare habere vel vndas eligeret?

Talis loci commendatio fuit ecloga prima,
Fortunate senex hîc inter flumina nota.
Itē 3. *Dicite, quandoquidem in molli consedimus herba.*
& 5. *Siue sub incertas zephyris motantibus vmbras,*
Itē 7. *Et si quid cessare potes requiesce sub vmbra.*
Populus] Populus inter arbores quibus arbustatur ager vitibus imprimis amica, vt Plinius libri decimi septimi capite vicesimo. *Quid*] prouocatio ad quintum carmen ex adiunctis temporis. *Numeros*] Numerus rhythmum significat, vt Quintilianus ait libri noni capite tertio, vbi citat hunc versum. *Daphni*] Quintum carmē in laudem Iulij Cęsaris, in cuius ludis funebribus stella crinita per septem continuos dies fulsit, exoriens circa

vndecimam horam, creditúmque est animam esse Cæsaris in cœlum recepti, & hac de causa simulachro eius additur in vertice stella. Suetonius in Iulio capite octogesimo. Est autem hîc dissimilitudo quædam ad messem & vindemiam: Non est tibi aliquod vetus signũ spectãdũ, sed astrũ Cæsaris: nisi malis de Augusto intelligere, cui signi cœlestis locus primo Georgico promittitur,

Anne nouum tardis sidus te mensibus addas,
Quâ locus Erigonem inter Chelásque sequentes
Panditur: ipse tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius, & cœli iusta plus parte relinquit.

Signorum] Signa ex multis stellis constant, qualia sunt toto cœlo quadraginta septẽ ab astrologis obseruata: viginti septẽtrionalia, duodecim in Zodiaco, quindecim meridionalia. Hîc tamẽ videtur pro simplici stella accipi. *Dionæi*] Dione, mater est Veneris, vnde Aeneas, à quo Iulus, vnde Cæsar Iulius: vt Aeneidos primo,

Iulius à magno demissum nomen Iulo.

Astrum] græcum est, pro signo ex multis stellis composito: hîc pro singulari stella sumitur. *Astrum Astrũ.*] Anadiplosis. *Apricis*] Apricum ἄνευ φρικῆς, sine horrore, locus soli perpetuò obiectus: propriè opponitur opaco. Interest inter locos, opaci an aprici, ait in Partitionibus Cicero. Hinc ex subiecto per metonymiã dicuntur aues apricæ, primo Aeneidos,

-et apricis statio gratißima mergis.

Item. *-aprici meminisse senes,*

ait Persius Satyra quinta. *Duceret colorẽ*] Periphrasis est ex adiũctis, pro maturesceret. *Insere*] Videtur esse cõsolatio quædã lamentationis illius (*Insere nunc Melibœe pyros* &c.) Ratio ex adiunctis & caussis. *Omnia fert*] Omnium rerum vicissitudo. Lucretius,

-minui rem quâmque videmus,
Et quasi longinquo fluere omnia cernimus æuo,
Ex oculísque vetustatem subducere nostris.

Et Ouidius decimoquinto metamorphoseos,

Tempus edax rerum, túque inuidiosa vetustas

Omnia destruitis.

Sæpe ego] Excusatio quædam non continuati carminis: Iuuenis multa carmina tenui: nunc oblitus sum, dissimilitudo est. *Condere*] Hic versus, ait Valla in Raudensem, licentiam poëticam ostendit, qua ego non vterer duntaxat in prosa. Dicerẽ enim sic: Memini me puerum condidisse, seu condere solitum esse: at Vallæ refragantur multa Ciceronis exempla. Memini te mihi Phanęæ cœnam narrare: ad Papyrium libro nono. Hoc memini dicere, sexta actione. Iuri studere te memini: primo de legibus. Attamen etiam præterito idem iungit. De comitiis meis & tibi me permisisse memini: libro primo epistolarum ad Atticum. Meministis me ita distribuisse initio caussam, pro Amerino. Itaque lapsus est hîc Valla. *Soles*] Metonymia pro dies, quia dies est mẽsura solaris motus. *Oblita*] passiuam significationem hîc notabis, qualis est frequens in participiis verborum deponentium. *Vox*] Illustratio ex simili & eius efficiente caussa. *Lupi*] Theocritus Idyllio decimoquarto,

-ὐ φθεγξῆ, λύκον εἶδες,

Non loqueris, lupum vidisti.

Hinc prouerbium: Lupus in fabula, dicitur, cùm superuenit is de quo loquimur, & nobis sui præsentia, loquendi facultatem amputat. caussa Physica est: creditur enim luporum visus esse noxius, vocémque homini quẽ priores contemplentur, adimere ad præsens, ait Plinius libri octaui capite vicesimo secundo. At si lupus ab homine prior visus fuerit, debilitatur, ait Constantinus libri decimiquinti capite primo: vt *ἀντιπάθεια* hæc sit mutua. *Caussando*] Sextum carmen abruptum, vt ferè superiora. Caussari est caussam dicere. *Silet*] Sic Aeneidos primo, *Aequora tuta silent.*

Vbi periphrasis est Malaciæ ex suis efficientibus. Idyllio secundo,

ἠνὶ δὲ σιγᾷ μὲν πόντος, σιγῶντι δ' ἀῆται.

Ecce autem silet quidem pontus, silent autem venti.

Aequor] Quid tam planum quàm mare? ex quo etiam

æquor illud poëtæ vocant, ait Cicero in Lucullo: vbi ſynecdochen indicat generis pro ſpecie. *Hinc*] Inuitatio eſt ad canendum, aut requieſcendo aut progrediendo: pars vtraque ſuis adiunctis exponitur. *Bianoris*] Bianor qui & Ocnus dicitur, cõdidit Mantuam & nomine Mãtus matris appellauit, vt Aeneidos decimo dicitur:

Ille etiam patriis agmen ciet Ocnus ab oris
Fatidicæ Mantus, & Thuſci filius amnis:
Qui muros matríſque dedit tibi Mantua nomen.

Simile eſt ſeptimo Idyllio,

κ' ὔπω τὰν μεσάταν ὁδὸν ἄνυμες, ὐδὲ τὸ σᾶμα
Α'μῖν τῶ Βρασίλα κατεφαίνετο.
Et nondum mediam viam confecimus, neque ſepulchrum
Nobis Braſilæ apparebat.

Cantantes vt eamus] Idem repetitum initiis, Anaphora eſt. *Vſque.*] Pro continenter, continuè. Sic à Terentio ſumitur in Adelphis. *Quid potui melius? qui hodie vſque os præbui?* Idem à Cicerone ad Cornificium: Mihi quidem curæ erit vſque quid agas. Idyllio ſeptimo,

Α'λλ' ἄγε δὴ, ξυνὰ γὰρ ὁδὸς, ξυνὰ δὲ καὶ ἀὼς,
βωκολιασδώμεσθα· τάχ' ὥτερος ἄλλον ὀνασεῖ.
Sed age iam, communis enim via, cõmunis autẽ & dies,
Canamus: fortè alter alterum iuuabit.

Deſine] Concluſio eclogæ per collationem diſſimilium: Negotium noſtrum nunc agamus, aliàs canemus.

Deſine] ſimile illud fuit ecloga quinta,

Sed tu deſine plura puer, ſucceſſimus antro.

ECLOGA DECIMA.
Gallus.

EXtremum hunc Arethuſa mihi concede laborem:

Pauca meo Gallo. ſed quæ legat ipſa Lycoris,
Carmina ſunt dicenda: neget quis Carmina Gallo?
Sic tibi cùm fluctus ſubter labêre Sicanos,
Doris amara ſuam nõ intermiſceat vndam.
Incipe, ſollicitos Galli dicamus amores:
Dum tenera attõdent ſimæ virgulta capellæ.
Non canimus ſurdis: reſpõdent omnia ſyluæ.
Quæ nemora, aut qui vos ſaltus habuere puellæ
Naiades, indigno cùm Gallus amore periret?
Nam neque Parnaſſi vobis iuga, nam neque Pindi
Vlla moram fecere: neque Aonia Aganippe.
Illum etiam lauri, illũ etiam fleuere myricæ:
Pinifer illum etiam ſola ſub rupe iacentem
Mænalus, & gelidi fleuerunt ſaxa Lycæi.
Stant & oues circũ, noſtri nec pœnitet illas:
Nec te pœniteat pecoris diuine poëta.
Et formoſus oues ad flumina pauit Adonis:
Venit & vpilio: tardi venêre bulbuci:
Vuidus hyberna venit de glande Menalcas.
Oẽs, vnde amor iſte? rogãt, tibi venit Apollo,
Galle quid inſanis? inquit: tua cura Lycoris
Pérque niues alium, pérque horrida caſtra ſecũta eſt.

Venit & agresti capitis Syluanus honore,
Florentes ferulas, & grandia lilia quassans:
Pan deus Arcadiæ venit: quē vidimus ipsi,
Sanguineis ebuli baccis, minióque rubentem.
Et quis erit modus? inquit: amor non talia curat:
Nec lachrymis crudelis amor, nec gramina riuis
Nec cytiso saturãtur apes, nec frõde capellæ
Tristis at ille, tamē cãtabitis Arcades, ĩquit,
Montibus hæc vestris: soli cantare periti
Arcades. ô mihi tum quàm molliter ossa quiescant,
Vestra meos olim si fistula dicat amores.
Atque vtinã ex vobis vnus, vestriq; fuissem
Aut custos gregis, aut maturæ vinitor vuæ.
Certè siue mihi Phyllis, siue esset Amyntas,
Seu quicunque furor (quid tum, si fuscus Amyntas?
Et nigræ violæ sunt, & vaccinia nigra)
Mecum inter salices lenta sub vite iaceret.
Serta mihi Phyllis legeret, cãtaret Amyntas.
Hîc gelidi fontes: hîc mollia prata Lycori,
Hîc nemus: hîc ipso tecum consumerer æuo.
Nũc insanꝰ amor duri me Martis in armis,
Tela ĩter media, atq; aduersos detinet hostes.

Tu procul à patria (nec sit mihi credere) tãtũ
Alpinas ah dura niues, & frigora Rheni
Me sine sola vides, ah te ne frigora lædant:
Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plãtas.
Ibo & Chalcidico quæ sunt mihi condita versu
Carmina, pastoris Siculi modulabor auena.
Certum est in syluis, inter spelæa ferarum
Malle pati, tenerísque meos incidere amores
Arboribus: crescent illæ, crescetis amores.
Interea mistis lustrabo Mænala Nymphis:
Aut acres venabor apros, nõ me vlla vetabũt
Frigora Parthenios canib⁹ circũdare saltus.
Iam mihi per rupes videor, lucósque sonãteis
Ire. libet Partho torquere Cydonia cornu
Spicula: tanquam hæc sit nostri medicina furoris:
Aut de⁹ ille malis hominũ mitescere discat.
Iam neque Hamadryades rursus, nec carmina nobis
Ipsa placent: ipsæ rursus concedite syluæ.
Non illum nostri possunt mutare labores,
Nec si frigorib⁹ mediis, Hebrúmque bibamus
Sithoniásque niues hyemis subeam⁹ aquosæ:
Nec si cùm moriens alta liber aret in vlmo,
Aethiopum versemus oues sub sydere Cãcri.

OMNIA vincit amor: & nos cedamus amori.
Hæc ſat erit diuæ veſtrum ceciniſſe poëtam,
Dum ſedet, & gracili fiſcellā texit hibiſco,
Pierides, vos hæc facietis maxima Gallo:
Gallo, cuius amor tãtũ mihi creſcit in horas
Quantũ vere nouo viridis ſe ſubiicit alnus.
Surgamus, ſolet eſſe grauis cãtantibꝰ vmbra:
Iuniperi grauis vmbra: nocent & frugibus vmbræ.
Ite domũ ſaturæ, venit Heſperꝰ, ite capellæ.

IN DECIMAM ECLOGAM.

ECLOGA decima deplorat Galli amores in Cytherida: de quo ſatis ecloga ſexta. Partem deplorationis Virgilius perſona ſua ſuſtinet, partem Gallus ipſe. Argumentum eſt tempore deſcriptę eclogæ antiquius, & antequam Virgilius agros ſuos amiſiſſet, amores hi contigerant.

Extremum] Exorditur ab inuocatione muſæ Theocritiæ, quam per Arethuſam ex ſubiecto nempe ſuo ſignificat: Ita ſe Theocriti diſcipulum profitetur ecloga quarta & ſexta. *Extremum*] Inuocationes quatuor anteà fuerunt: ecloga quarta,

Sicelides Muſæ paulo maiora canamus:

Deinde 6. *Pergite* Pierides, *Chromis. &c.*
Item 7. *Nymphæ, noſter amor Lybethrides, &c.*
Item 8. *Dicite* Pierides, *&c.*

Arethuſa] In quarta Syracuſarum parte, quæ inſula dicitur, fons eſt aquæ dulcis, cui nomen Arethuſa eſt, incredibili magnitudine, pleniſſimus piſcium: Qui fluctu totus

totus operiretur, nisi munitione & mole lapidum à mari disiunctus esset. Hæc Cicero sexta Actione. Per Arethusam igitur, significat Syracusanas & Theocritias musas: nominatur autem Arethusa primo Idyllio,

-χαῖρ' Α'ρέθοισα,
καὶ ποταμοὶ τοὶ χεῖτε καλὸν κατὰ Θύμβριδος ὕδωρ.
-Vale Arethusa,
Et fluuij qui funditis pulchram iuxta Thymbridē aquā.

Gallo] In medio & fine Epanodos est. *Sic tibi*] Illustratio è simili: Sic aquas puras à marinis habeas, vt nobis fauebis. *Subterlabêre*] In mirabilibus aquarum, fons hic enumeratur: Alpheus enim fluuius Elidis in Peloponneso creditur subter maria tanto maris interuallo lapsus in Arethusam erumpere. Quod Plinius libri secūdi capite centesimo tertio testatur: Quidā fluuij (ait) odio maris ipsa subeunt vada: sicut Arethusa fons Syracusanus, in quo redduntur iacta in Alpheum, qui per Olympiam fluens Peloponnesiaco litori infunditur. quod etiā Virgilius tertio Aeneidos,

Sicanio prætenta sinu iacet insula contra
Plemmyrium vndosum: nomen dixere priores
Ortygiam. Alpheum fama est huc Elidis amnem
Occultas egisse vias subter mare: qui nunc
Ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis.

Ortygia autem Virgilio hîc est illa quarta pars Syracusarū, quā Cicero vocat insulam. *Sicanos*] Sicani populi Hispaniæ à fluuio Sicore dicti: hi duce Siculo, exclusis Aboriginibus Italiam tenuerūt, ab iisdem vicissim postea pulsi Siciliam occupauerunt: & suo nomine Sicaniā dixerunt. Alij putant à Sicano Cyclopis filio. *Doris*] filia Oceani & Tethyos: hîc per metonymiam pro mari.

Incipe] Propositio est eclogæ: Cantemus amores Galli. Ratio ex adiunctis otio & attentione. *Sollicitos*] *Res est solliciti plena timoris amor*, ait Ouidius epistola prima: & Idyllio decimo,

Α'λλὰ καὶ ὦ φρόντιστος ἔρως.
Sed inconsideratus amor. Et decimoquarto Idyllio,

χ' ὤ, τι τὸ φάρμακόν ἐστιν ἀμηχανέοντος ἔρωτος;
Et quæ medicina est immedicabilis amoris?

Syluæ] Pro Echo, ait Seruius: metonymiam malo pro pastoribus syluarum. *Quæ nemora*] Musas accusat veluti negligentes Gallum, cùm tamen ab omnibus defleatur. Dissimilitudo est, cuius propositio significat Gallum, spretis literarum studiis, in amores tam indignos incidisse. Locus est ex Idyllio primo.

πᾶ ποκ' ἄρ' ἦσθ', ὅκα Δάφνις ἐτάκετο, πᾶ ποκα νύμφαι;
ἢ κατὰ Πηνειῶ καλὰ τέμπεα, ἢ κατὰ Πίνδω;
οὐ γὰρ δὴ ποταμοῖο μέγαν ῥόον εἴχετ' Ἀνάπω,
οὐδ' Αἴτνας σκοπιὰν, οὐδ' Ἄκιδος ἱερὸν ὕδωρ.
Vbi tunc eratis, quando Daphnis contabuit, vbi tunc nymphæ?
An per Penei pulchra tempe, an per Pindi?
Non enim fluminis magnum fluxum habebatis Anapi:
Neque Aetnæ speculam, neque Acidis sacram vndam.

Naiades] De quibus ecloga secunda,
-tibi candida Nais.

Vbi synecdoche est ex specie significans genus.

Parnaßi] Parnassus mons Phocidis, vt Pindus Thessaliæ, Apollini sacri. *Aoniæ*] Probus legit Aoniæ Aganippe, vt licentia sit talis, qualis est,
Insulæ Ionio in magno tertio Aeneidos.

Aganippe] Fons est Bœotiæ sacer musis, vocatur & Hippocrene. *Illum etiã*] Antapodosis sequitur, lõga & hyperbolica inductione Gallũ deplorantiũ: qualis est Idyllio primo de Daphnide, etiã ecloga quinta. *Lauri*] Sic ferè ecloga quinta,

Extinctum Daphnim crudeli funere nymphæ
Flebant: vos coryli testes, & flumina nymphis:
Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse leones
Interitum, montésque feri, syluæque loquuntur.

Vbi & Theocriti locus citatus est: multo autem copiosior est argumenti similis locus Idyllio decimonono,

τῆνο Βίων ἔκλαυσε ταχὺν μόρον αὐτὸς Ἀπόλλων,
καὶ σάτυροι μύροντο, μελάγχλαινοί τε πρίηποι,

καὶ πᾶνες στοναχεῦντι τὸ σὸν μέλος, ἅιτε καθ' ὕλαν
κρανίδες ὠδύραντο, καὶ ὕδατα δάκρυα γένετο.
Tui Bion fleuit velocem mortem ipse Apollo,
Et satyri fleuerunt, nigrarúmque vestium Priapi:
Et Panes suspirauerunt hunc tuum cantũ: bíque in sylua
Fonticuli fleuerunt, & aquæ lachrymas ceperunt.

Pinifer] Sic ecloga octaua,
Mænalus argutúmque nemus, pinósque loquentes
Semper habet-

Lycæi] Lycæus, mons Arcadiæ Pani sacer, à quo Lycęa sacra, quæ Romanis Lupercalia. Lycæi mentio est Idyllio primo,
ὦ πὰν πὰν, εἴτ' ἐσσὶ κατ' ὤρεα μακρὰ λυκάιω
O Pan Pan siue es iuxta montes longos Lycæi.

Nostri] Amantium pastorum. *Illus*] Sic ecloga quinta,
Non vlli pastos illis egere diebus
Frigida Daphni boues ad flumina, nulla neque amnem
Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

Nec te] Apostrophe per digressionem, vbi parium collatio duplex est. *Pœnitet pœniteat*] Polyptoton. *Adonis*] Filius Cyniræ regis Cypriorum, & Myrrhæ, adamatus à Venere: è Theocrito versus est integer,

ὡραῖος χ' ὤδωνις ἐπεὶ καὶ μᾶλα νομεύει.
Formosus etiam Adonis quoniam & oues pascit.

Huius epitaphium mirè describitur vicesimo tertio Idyllio apud Theocritum. *Vpilio*] Pro opilio schemate græco, ait Seruius, vt ὔρεα, ὄυλυμπον pro, ὄρεα, ὄλυμπον. Opilio autem tanquam ouilio, qui oues custodit.

Vuidus] Pinguis ait Seruius: humidus, qui humorem habet extrinsecus: vuidus qui intus: & est hîc periphrasis cuiusdam porculatoris porcos glande saginantis. Locus est ex Idyllio primo,

ἦνθον τοὶ βῶται, τοὶ ποιμένες ὠ' πόλοι ἦνθον.
πάντες ἀνηρώτων, τί πάθοι κακόν; ἦνθ' ὁ πρίηπος,
κ' ἤφα, δάφνι τάλαν, τί τὺ τάκεαι;
Venerunt bubulci, pastores, caprarij venerunt.

Omnes interrogabant quod passus fuerit malum : venit Priapus,
Et dixit, Daphni miser, quid tu liquescis?

Omnes] Finguntur decori gratia pastores interrogare, & Apollo diuinare : Dij autem ad consolandum Galli amorem aduocantur, qui & ipsi amatores fuerunt. Daphnes enim amator Apollo fuit.

Galle] Prosopopœia Apollinis consolantis Gallum. Ratio est è remotione finis. cruciaris propter Lycorim: at alium diligit. Simile est Idyllio primo,

ἦνθ' Ἑρμᾶς πράτιστος ἀπ' ὤρεος, εἶπε δὲ, Δάφνι,
τίς τυ κατατρύχει; τίνος ὦ γαθὲ τόσον ἔρασαι;
Venit Mercurius primus á monte, dixit autem Daphni,
Quis te consumit? cuius ô bone tantum amore caperis?

Sed paulò pòst apertius,

-ἦνθ' ὁ πρίηπος,
κ' ἤφα, Δάφνι τάλαν, τί τὺ τάκεαι; ἁ δέ τε κώρα
πάσας ἀνὰ κράναν, πάντ' ἄλσεα ποσὶ φορεῖται.
-Venit Priapus,
Et ait, Daphni miser, quid tu liquescis? puella autem
Omnem per fontem, omnia nemora pedibus fertur.

Tua cura] Sic anteà ecloga prima,

Nec tamen interea raucæ, tua cura, palumbes.

Alium] Marcum Antonium in Gallia profectum interpretes hîc appellant. *Syluanus*] Syluanus syluarum deus suis adiunctis hîc describitur. Quin, ait Plinius libri duodecimi capite primo, & Syluanos Faunósque & dearum genera syluis, ac sua numina, tanquam & cœlo attributa, credimus. Syluanus autem Cyparissum amauit. *Ferulas*] Ferula arbor est Plinio libri vicesimi quarti capite primo: duóque eius genera, aliis herba, ideoque Clearchus dixit esse lignum, & non lignũ: fœniculo similis foliis & caule, nisi quòd caulem habet multò altiorem & crassiorem : profert enim sæpe

ſæpe ternûm cubitorum, & folia ipſa aſperiora & latiora, vt Dioſcorides, ait libri tertij capite 73. Naſcitur locis calidis & tranſmarinis: olim magiſtri, manus puerorum ferula cædebant: de quo Martialis decimoquarto libro,

Inuiſæ nimium pueris, grateque magiſtris
Clara Prometheo munere, ligna ſumus.

Et item ſexto,

Ferulæque triſtes, ſceptra pædagogorum.

Hinc Prouerbij ſpecies apud Iuuenalem Satyra prima,

Et nos ergo, manum ferulæ ſubduximus,

Pro, literas opera magiſtrorum didicimus. Dioſcoridis interpres putat hodie prorſus eſſe incognitam: at viſitur in hortis Pariſienſibus, qualis à Dioſcoride deſcribitur.

Grandia lilia] de his ecloga ſecunda,

-Tibi lilia plenis
Ecce ferunt nymphæ calathis-

Nullis florum excelſitas maior, ait Plinius libri viceſimiprimi capite quinto. *Pan*] Pan etiam ſuis adiunctis notatur. Hic autem Syringa nympham amauit.

Deus Arcadiæ] Sic ecloga quarta,

Pan etiam Arcadia mecum ſi iudice certet,
Pan etiam Arcadia dicat ſe iudice victum.

Sanguineis] Sic ecloga ſexta eadem metaphora fuit,

Sangnineis frontem moris, & tempora pingit.

Minióque] Minium terra eſt rubrá, qua colore rubro aliquid tingitúr: Minium in voluminum quoque ſcriptura vſurpatur, clarioréſque literas, vel in auro, vel in marmore etiam in ſepulchris facit. Plinius libri triceſimi tertij capite ſeptimo. *Ecquis*] Conſolatur Gallum, vt Apollo. Ratio conſolationis item à finis remotione tribus ſimilibus declarati.

Amor]

Amor] In ſententiæ principio & fine, eſt Epanalepſis.

Gramina] Gramen interdum ſpecies eſt herbæ, qua nulla eſt gratior iumentis, ſiue ſit viridis, ſiue fœno ſiccata, ait Plinius libri viceſimi quarti capite decimonono. Vulgo ſanguinaria dicitur, de qua Dioſcorides libri quarti capite viceſimo ſexto. Aliquando generaliter omnem herbam ſignificat, vt hîc, *Cytiſo*] De quo ecloga prima, ad illum verſum,

Florentem cytiſum, & ſalices carpetis amaras.

Apes nunquam deerunt Cytiſi pabulo contingente, ait Plinius libri decimi tertij capite viceſimo quarto.

Triſtis] Adhuc Virgilij perſona fuit: Galli tanquã Virgilio reſpõdentis perſona deinceps agitur, ſeipſum primùm conſolantis, ex adiunctis,

Si Arcades cantent amores Galli, fortunatus erit:
At primum:
Secundum igitur.

Aſſumptio præcedit ex efficiendi facultate. Arcades ferè initio eſt & omnino in fine, Epanalepſis igitur eſt.

O *mihi*] Propoſitio eſt per exclamationem.

Molliter] Veteres crediderunt defunctis gratum, ſi leui & molli ſepulchro tegerentur. Quod Iuuenalis indicat Satyra ſeptima,

Dij maiorum vmbris tenuem, & ſine pondere terram
Spirantéſque crocos, & in vrna perpetuum ver:
Qui præceptorem ſancti voluere parentis
Eſſe loco.

Et Dido apud Ouidium,

Aſcaniúſque ſuos feliciter impleat annos,
Et patris Anchiſæ molliter oſſa cubent.

Item Martialis,

Sit tibi terra leuis, mollíque tegaris arena.

Fiſtula] Metonymia. *Atque vtinam*] Optatio eſt, qua deteſtatur ſortem vitæ ſuæ, & ruſticum optat ſe fuiſſe: Ratio ex adiũctis amoribus, & eorum deliciis ſumitur.

Phyllis, Amyntas] Synecdochæ ſunt pro puella, puero, ſicut ecloga quarta,

Alter erit tum Tiphys &c.

Quid tum]Prolepsis ex adiuncto colore, quæ paribus refutatur. *Nigræ*] Locus è decimo Idyllio,

καὶ τὸ ἴον μέλαν ἐστὶ, καὶ ἁ γραπτὰ ὑάκινθος·
Ἀλλ' ἔμπας ἐν τοῖς στεφάνοις τὰ πρῶτα λέγονται.
Et viola nigra est, & scriptus hyacinthus:
Sed tamen in coronis imprimis leguntur.

Et quiddam tale illud ecloga secunda,

Quamuis ille niger, quamuis tu candidus esses:
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Lenta]Id epitheton iam fuit ecloga tertia,

Lenta quibus torno facili superaddita vitis.

Item 9. *-Et lentæ texunt vmbracula vites.*

Idyl.10. *χρύσεοι ἀμφότεροι κ' ἀνεκείμεθα τᾷ Ἀφροδίτᾳ,*
τὼς αὐλὼς μὲν ἔχοισα, καὶ ἢ ῥόδον, ἢ τύγε μᾶλον.
Aurei ambóque recumberemus Veneri,
Fistulas quidem habens, vel rosam, vel tu malum.

Hîc gelidi] Apostrophe ad Lycorim, quam reuocare nititur, ex dissimilibus locorum adiunctis: quale fuit argumentum nona ecloga:

Huc ades, ô Galatea, quis est nam ludus in vndis?

Ipso æuo] id est, in perpetuum: æuum enim est sempiternum tempus, & propriè refertur ad deos.

Romulus in cœlo cum diis immortalibus æuum
Degit, ait prima Tusculana Ennius.

Nunc insanus] Antapodosis, quòd Lycoris inter arma lõginqua versetur, in horridis locis. *Me*] meos amores intellige, per metonymiã subiecti pro adiũcto. *Alpinas*] Alpes sunt mõtes quibus Italia à Germania Galliáque diuiditur. Alpes quasi Albes, quia ꝑpetuo niuiũ cãdore albescant. *Rheni*] Rhenus fluuius ex Alpibus Lepontiis duobus diuersis riuis cõfluens, Galliã tandẽ Germanîamque diuidit, & in Oceanũ Septentrionalem labitur.

Ah] Exclamatio quæ deinde repetita versuum principiis facit anaphoram. *Ibo*] Decem proximis versibus proponit sibi Gallus amoris remedium, ex cõtrariis studiis, ac primùm è poëtico studio. *Calchidico*] Calchis ci-

L

uitas est Eubœæ, vnde Euphoriō elegiarū scriptor, quē Gallus transtulit: Calchidem Aristoteles Athenis profū git, ibíque interiit. *Modulabor auena*] Ecloga 1. fuit,

Syluestrem tenui musam meditaris auena.

Et 6. *Agrestem tenui meditabor arundine musam.*

Illustratio est ex subiecta carminis Bucolici materia. *Spelæa*] σπήλαιον, græcum est, quòd latinis spelunca.

Arboribus] vel dicit sermone simplici, reuera in arboribus amātū nomina inscribere, vel mādare versibus Bucolicis, quorum materia est de teneris arboribus & syluis: vt vnà cū versuum fama, crescat amantiū quoque fama.

Interea] Secūdū remediū est è peregrinatione & nouis amoribus. *Mænala*] Mænalus, mons Arcadiæ: de quo anteà: in plurali autē Mēnala, vt hîc. *Aut acres*] Tertiū remediū è venatione, illustratū subiectis, adiūctis, caussis. *Parthenios*] Parthenius, mons est Arcadiæ, dictus ἀπὸ τῶν παρθένων à virginibus, quæ illic venari consueuerant. *Lucósque*] Et hic alter est lucus sine cōsecratiōe, cōtra Seruiū, vt eclog. 8. *Per nemora atque altos quærēdo bucula lucos.* *Partho*] Parthi sagittarij in bellis cōtra Romanos quàm excelluerint, Romanæ docent historiæ. *Cydonia*] Cydonia ciuitas Cretæ, vna è tribus eximia, in qua calami sūt spiculis aptissimi. *Cornu*] Metonymia pro arcu corneo. *Spicula*] Spiculum est lancea breuis seu telum, ferro triāgulo, vnciarum nouem, hastili pedū quinque & semis. Vide Vegetium: Interdum sagitta est, vt hîc: aliàs etiam ferrum vel aculeus sagittæ. *Tanquam*] Proponitur eorū studiorū finis, amoris nempe remediū. *Furoris*] Synecdoche generis pro specie: vt paulò antè, *Seu quicunque furor.* *Deus ille*] Periphrasis amoris. *Iam neque*] Repudiat inconstanter ea tria remedia, & illis propositum finem tollit. *Hamadryades*] Nymphæ, quæ simul cū arboribus & oriūtur, & intereunt, vt iam dixi. *Syluæ*] Metonymia subiecti pro adiuncta venatione. *Nec si*] Dissimilitudo eôdem spectans: Quamuis summis & caloribus & frigoribus te exerceas, amorē tamen nequaquā vinces. *Hebrum*] Fluuiū Thraciæ: Synecdoche totius pro

parte.

parte, nempe vt ecloga prima,

Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.

Sithoniásque] Sithon mons Thraciæ, cuius accolæ Sithonij dicuntur, vnde Orpheus, sicut antè dictum est ecloga quarta. *Moriens*] Periphrasis est summi æstus, ex eius effectis. *Cancri*] vbi sol est altissimus, & proximus nobis, ideóque calidissimus. Metonymia efficientis caussę pro effecto. Idyllio autẽ septimo imprecatio quædam est de frigoribus hyemis, & caloribus æstatis: vnde videtur hic locus assumptus,

εἴης δ' Ἠδωνῶν μὲν ἐν ὤρεσι χείματι μέσσῳ,
Ἕβρον παρ' ποταμὸν τετραμμένος, ἐγγύθεν ἄρκτου·
ἐν δὲ θέρει πυμάτοισι παρ' Αἰθιόπεσσι νομεύοις.

Sis quidem Edonorum in montibus hyeme media,
Hebrúmque apud fluuium versus, prope Septentrionem:
In autem æstate vltimos apud Aethiopas pascas.

Omnia vincit amor] Cōcluditur hoc enthymemate Galli prosopopœia: Deinceps enim Virgilius loquitur, & hanc eclogam concludit apostrophe & inuocatione ad musas, vt hoc carmen licet tenue, Gallo tamen maximũ efficiãt. *Amor*] Pẽtemimeris est, post duos pedes breuẽ ꝓ lõga vsurpãs. *Amor amori*] Polyptoton. *Diuæ*] Synecdoche generis pro specie: musas enim inuocat. *Gracili*] periphrasis carminis tenui filo deducti. *Fiscellam*] Fiscus vnde fiscina vel fiscella diminuitur, sparteum est vtensile, ait Asconius, vel certè vimineum, vt calathi & quasilli. *Hibisco*] Hibiscus hîc videtur pro iunco aut vimine accipi. *Pierides*]

Pierides vitulam lectori pascite vestro. fuit ecloga tertia.
-Pergite Pierides- fuit sexta.
Dicite Pierides- fuit octaua.

Gallo Gallo] In fine sententiæ præcedentis, & initio sequentis, est anadiplosis. *Quantum*] Declaratur amor in Gallum parium collatione. *Se subiicit*] id est crescit. [*Sur*]*gamus*] Ratio claudẽdæ eclogę sumitur ex adiuncto [...]i detrimento: vbi syllogismi species est quædam:

Vmbra grauis est cantantibus:

Hic Iuniperi est vmbra:
Grauis igitur.

Nocent] Ratio propositionis è maioribus. Hic autẽ versus deest in quibusdam exemplaribus. Quòd autem noceant frugibus vmbræ, videbis primo Georgico ad illum locum,

Efficiunt, aut vmbra nocet &c.

Plinius libri tricesimi septimi capite 12. Non fastidienda hæc quoque scientia, atque non in vltimis ponenda, quando, quibusque satis vmbra aut nutrix aut nouerca est. Idem libri vicesimi quarti capite octauo, ait Iuniperi accensæ odore serpentes fugari. *Ite*] Permissio hæc conclusionis est loco : vbi & Epanodos eadem quæ fuit ecloga prima,

Ite meæ quondam fœlix pecus, ite capellæ.

Item septima,

Ite domum saturi, si quis pudor, ite iuuenci.

FINIS.